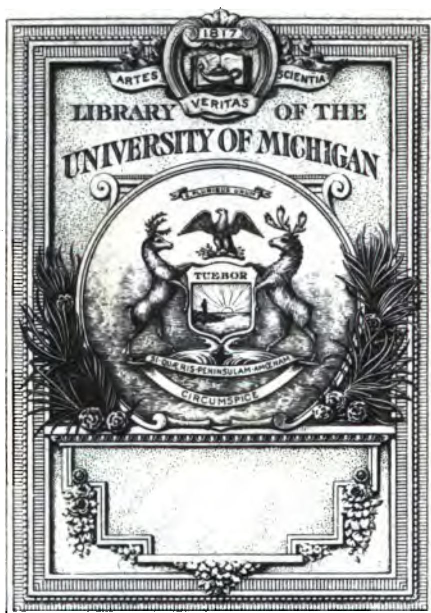
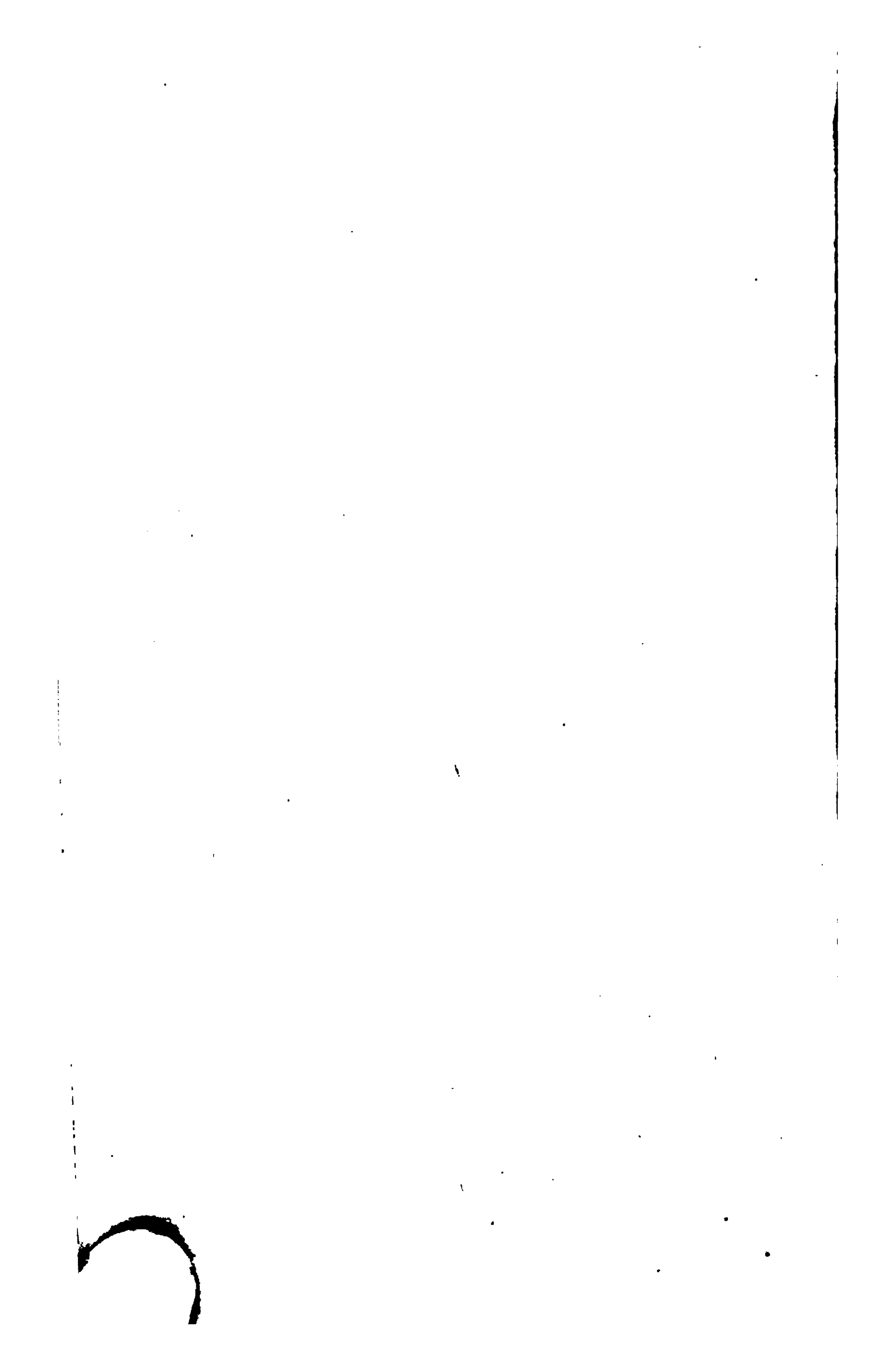

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

De be

Jagers-taal.

TE ARNHEM
bij J. G. Meijer
1838.

INHOUD.

I.

INLEIDING.

Waarschijnlijk werden de Schrijvers over de Jagt, het moeijelijke van omsluiting dezer uitgebreide wetenschap door algemeene bepalingen beseffende, terug gehouden, in die bijzonderheden te treden, waarvan hier eene oorspronkelijke Hollandsche proef wordt voorgedragen.

Bij het lezen van ieder hoofdstuk wordt welwillend verzocht, indachtig te zijn aan het uitgestrekte gebied der uitzonderingen.

Ter bevordering der liefhebberij, is dit werkje over de Jagt, zoo min kostbaar mogelijk, ingerigt, en ter aanmoediging van den drukker, die ook Jagtliefhebber is, belangeloos afgestaan.

De aanmerkingen omtrent de Jagt zullen met dankbaarheid door den uitgever ontvangen worden, om daarvan bij tijd en gelegenheid gebruik te maken;

die omtrent de letteren kan men zich besparen, dewijl het oogmerk geenszins is, hierdoor de aandacht te wekken en zich eenen letterkundigen naam te verwerven.

De reden, waaróm er de naam van den Schrijver niet in te vinden is, bestaat eenvoudig hierin: dat men regt goed een' haas kan weten te schieten, zonder volgens de meest naauwkeurige taalvoorschriften te kunnen zeggen, hoe men zulks doet.

Over het wetenschappelijke, vooral der groote Jagt, die buiten ons bereik ligt, en hetgene daarmede in verband staat, is genoeg gedrukt; weinig echter vindt men over het daadwerkelijke te lezen. Dit is ook niet wel uit boeken te leeren, maar moet door overleg en opmerkzaamheid den Jager eigen worden.

Het is nogtans goed, in het geheugen te bewaren, wat reeds is ondervonden, ten einde daaruit, bij gelijke voorkomende omstandigheden, voordeel te trekken. Dit spaart de moeite, hetzelfde andermaal te onderzoeken; alsmede die onaangenaamheden te ondervinden, die onmiddelijk aan de uitoefening der Jagt zijn verbonden.

De jonge Jager, door zijn onvermoeibaar gestel rusteloos voortgedreven, denkt door sterke inspanning zijn doel te bereiken. Niet vóór dat zijn gestel reeds min of meer heeft geleden, zal hij begrijpen, dat hij door overleg, met minder moeite, dezelfde hoeveelheid wild had verkregen. Het is op dit punt, dat de aandacht zal worden geleid.

Het wild opte zoeken en te vervolgen, is de eigenlijke kunst der jagt. Dit is meer genot, dan het doen van een groot aantal schoten, of het vertoon van eene gevulde tasch.

Het jagen mag in zoo verre kunst genoemd worden, wanneer het volgens de zekergaande regels der ervaring wordt uitgeoefend, die met kleine afwijkingen, door plaatselijke omstandigheden veroorzaakt, echter, wat het dierensoort betreft, onveranderlijk zijn.

Dan alleen wordt met waar genoegen van de jagt terug gekeerd, wanneer met zoodanig beleid werd gejaagd, dat de honden insgelijks tot oplettendheid waren verpligt.

II.

Gunstige zijde van den Jager.

De liefhebberij tot de Jagt is eene aangeborene neiging, bij sterke gestellen aangeprikkeld door de behoefte, van zich te bewegen. Anders zouden de vaak voor den Jager zoo knellende honger, en vooral dorst, zijne bovenmatige inspanning in eene brandende hitte, zijn geduld en lijdzaamheid bij gure vlagen in een bar jaargetijde, dikwerf door niemand, dan door den met geestdrift bezielden Jager te verduren, onverklaarbaar zijn.

Het Jagen, niet overdreven wordende, houdt de zintuigen levendig, versterkt de gezondheid en hardt het ligchaam.

Er zijn meer menschen van werkeloosheid, dan met versletene beenen, gestorven.

Het gezigt van den Jager is geoefend; zijn blik scherp en zeker, en het gehoor naar alle zijden gerigt. Oordeel en werking zijn bij hem verbazend snel. In dien verwachtenden toestand is hij oplettend en aangenaam gestemd. Heeft hij een woordje,

om te lagchen, zoo is het niet ten koste van een' ander: zijne boert bepaalt zich bij het geliefkoosde onderwerp. Hij is gewoon, broederlijk te deelen en het beste ter vergelding aftestaan. Hij bemint de dieren. De *hond*, het zinnebeeld der getrouwheid, mag zijne genoegens deelen. Hierbij laat de Jager het niet berusten; hij leidt zijnen smaak en zoekt de beste en schoonste gade voor zich uit.

De Jager ziet honderd schoonheden in de Natuur, die een ander onopgemerkt voorbij gaat. Eéne kleinigheid, éene vogelwoning brengt hem herinneringen der jeugd te binnen en dient hem thans tot terugvinding van den eens beganen weg. Zoo ontgaat zijnen blik het gezigt der eerste morgenschoone niet, wier gelukkig gelaat hem dien dag heil voorspelt.

De welwillendheid des Jagers bepaalt zich niet bij uiterlijke vormen. Hij heeft alles voor zijnen evenmensch over. Gewoon te zien, te hooren en weinig te spreken, boezemt hij vertrouwen in; te meer, daar op hem, ondernemend van aard en sterk van gestel, evenzeer bij dag, als bij nacht te rekenen is.

Deze eigenschappen worden overal niet erkend. De dank beloont niet altijd zijne moeite. Met eene kleinigheid aan den brenger te geven, gelooft men, omtrent het gezondene wild vereffend te hebben.

Daar is veel van waar, maar ook gelukkig voor den Jager is dit niet overal het geval: niet zelden

wordt het wild ook ontvangen, als een bewijs van erkentelijkheid voor de door den liefhebber der jagt genotene beleefdheden en weldaden. Die gedachte vergoedt het verdoovend gevoel in den schouder, ontstaan door het dragen van het wild, en houdt den goeden moed gaande, om met vernieuwden lust dit werk te hervatten.

III.

Over de korte Jagt.

Voorafgaande rede.

Als er geene verandering in den aard der beplanting is geschied en er geene verstoringen hebben plaats gehad, kan men aannemen, dat het wild ieder jaar op dezelfde plaats en ongeveer in dezelfde hoeveelheid wordt voortgebragt.

Deze stelling geldt meer het aantal koppels *patrijzen* in eenen bepaalden kring, dan wel derzelver getal sterkte. Het laatste moet toegeschreven worden aan gunstige wedergesteldheid, tijdens het broeden en groot brengen der kiekens.

Of de vruchtbaarheid met de jaren in verband staat, zal niet met zekerheid kunnen bepaald worden, daar weinigen het leven tot een tweede en derde jaar zullen kunnen rekken. Het kan ook nog van nevenomstandigheden afhangen; verdienende het reeds opmerking, dat op vruchtbaren grond, waar men tarwe ziet, de koppels sterker in getal worden aangetroffen.

De *haas* bemint ook den goeden grond, echter zoo bepaald niet. Zij zijn eerder geneigd, de meerderheid op te zoeken, om te gaan spelen, dan zich te verdringen. Komende wel degelijk voor beide het getal in aanmerking, dat er bij het sluiten der jagt overig bleef.

Even zoo zeker als het wild zich op bepaalde plaatsen ophoudt en voortteelt, zal men ook bevinden, dat het bestendige vlugt- en schuilplaatsen heeft.

Om het wild spoedig te vinden en met goed gevolg na te gaan, behoort men het *Jagtveld* te kennen. De kennis van den grond en van de ligging der landen is zelfs niet toereikende, maar men behoort met de plaatsen bekend te zijn, die, bij de dagelijksche verandering van de uiterlijke gedaante van het *Jagtveld*, bijna iedere week van het Jagtsaizoen bij voorkeur door het wild worden ingenomen, en daarenboven dient de Jager de wisselplaatsen te kennen, ten einde, na de eerste opstooting van het wild, hetzelve met eenen goeden uitslag te kunnen vervolgen. Het is eerder aan de kennis van het *Veld* toe te schrijven, dan wel aan hetgene toeval of geluk wordt genaamd, dat de eene Jager onder gelijke handigheid meer wild schiet, dan de andere.

Wanneer men hoort zeggen, van daag niet goed gezocht te hebben, dan beteekenen deze woorden niet, dat men niet vlijtig was, maar dat men niet ter plaatse zocht, waar men dien dag het wild had behooren te zoeken.

Zóo hebben de Jagers eene jagersspraak, die hun liefelijk klinkt, die de leeken de beleefdheid kunnen hebben aantehooren, maar, daarvan niets aangenaams gevoelende, als een zonderling gerammel moeten beschouwen.

Voor hen is de pen niet in de hand genomen; maar voor lieden, die de jagt hartstogtelijk beminnen; voor wie het vernemen van de eerste houtsnip meer opwekking geeft, dan eene verandering van ministerie; die jaren lang het zich niet kunnen vergeven, van door eigen toedoen eenen *vos* te hebben laten ontkomen en daarover blozen of bleek worden, als ware hun een groot ongeluk wedervaren. Voor hen zal hier beschreven worden de ondervinding van een' oud Jager, die beredeneerd joeg, die zeggen kon; waarom hij zulks aldus en niet anders deed. (De kleine jongens de muts af en luisteren toe). Die den weg baande, dien ik U thans doe begaan. Stappen wij in zijn voetspoor, opdat daardoor onze gang op dezen lossen grond worde verligt.

Laat ons echter, voor dat wij te velde trekken, bij eenige bijzonderheden stilstaan.

IV.

OVER DEN STAANDEN HOND.

§ 1.

Het eerste vereischte der jagt is een *goede hond*.

Hoe dien verkregen?

Koopen, of zelf opvoeden: er is geen middelweg.

Wat is het raadzaamste?

Dit hangt van de begrippen af, ontstaan uit liefhebberij, en van de huishoudelijke omstandigheden, waarin men zich geplaatst vindt.

Gesteld, dat de *jonge hond* niet vóór het tweede jaar jaagbaar is en goed mag genoemd worden, zoo kost deze, ad tien cents daags, voor voeding *f* 73,00.
voor dresseer loon . . . . - 20,00.

Opgeteld . *f* 93,00.

N.B. Aangenomen. dat één derde der *jonge honden* door ziekten verloren gaat, of door ongeschiktheid aan de verwachting niet voldoet, waardoor de *f* 93,00 met 30 opguldens moeten vermeerderd worden. Nemen wij het ronde getal . *f* 120,00.

Bij gelegenheid en in gewone tijden is *f* 40,00 voor eenen *goeden hond* de gewone prijs. Moeten zij uit de handen gebroken, of bij menschen gekocht worden, die het als een' tak van bestaan beschouwen, dan kan die prijs bij het bestaan van buitengewone eigenschappen het dubbel bedragen.

Maakt men nu een vergelijk tusschen de gestelde getallen, dan blijkt het, dat het verkieslijker is, eenen volmaakt afgerigten, die gelijktijdig aan het oog behaagt, te koopen, dan wel de onzekere kans te loopen, van, na vele moeite en kosten, de zelfgekweekten niet aan de verwachting te zien beantwoorden.

In een huishouden, waar veel afval is, wordt zoo niet gerekend.

Toegestaan! Maar niet toegegeven, wanneer het voeder moet gekocht, of de *hond* in de stad in den kost besteed worden.

Hoe kunnen dan de hondenmelkers voor veel mindere prijzen verkoopen?

Zij koopen van geringe menschen *half*, of *bijna volwassene honden* voor weinig gelds, om dat deze niet altijd uit het huis, maar veelal, door los te loopen, de overblijfselen van buurmans pot hebben genoten. Zij worden door den hondenhandelaar, zoo spoedig mogelijk, geleerd en afgerigt, en kosten hem derhalve, door den geringen inkoop en door den korten tijd, dat de *hond* bij hem is, weinig voorschot; terwijl hij, *f* 40,00, of *f* 50,00 kontant geld bij den verkoop ontvangende, eene niet onaanzien-

lijke winst overlegt. Voor den Jager is het echter altoos te vreezen, dat hij, uit hoofde van het oppervlakkige onderwijs in het gebruik van den *hond*, gebreken zal ontdekken, die voor elk bij den eersten opslag onmerkbaar zijn geweest.

De *hond* wil, even als de mensch, zijne kookspijs afgewisseld zien. Alle dagen aardappelen, zonder darmen-smeer, staat spoedig tegen. Vooral, als die met de schil en het loog, waarin die gekookt worden, worden toegediend. De *hond* zal ziekelijk zijn, het haar mat hebben en wormen afgaan. Geloof niet, dat hij geen' honger heeft; hij vermagert zienderoogen. Is het vleesch er af, dan krijgt men, bij gedurig jagen, het er niet ligt weêr op. Daarenboven eens dóórvoed zijnde, is de *hond* met weinig voedsel in goeden staat te onderhouden.

Raauw vleesch, waaraan moet worden gescheurd, is niet raadzaam; het kan echter minder kwaad, wanneer de *hond* regt vast in het brengen is.

Vooral drage men zorg, dat de *hond* geene ingewanden van *Kippen*, *Patrijzen* of *Hazen* te vreten krijgt, en de jonge losloopende geene zokjes van *Hazen* vindt liggen, om daarmede den tijd te verdrijven.

Ook tegen oude kaaijen of kanen brood betoonen zij spoedig weêrzin. Het versche, afwisselend met garstemeel gegeven, is eene gezonde en gelijktijdig eene der goedkoopste voedingen. Aan dit brood moeten zij echter opvolgend gewoon worden gemaakt.

De Rumforter ketel, waarin beenderen door koking tot gelei worden ontbonden, zoude, waar vele honden te voeden zijn, alles te boven gaan.

Vóór het uitgaan ter jagt, mag de *hond* wel wat te vreten hebben, maar niet zóó veel, dat dit den lust tot jagen zoude kunnen benemen.

Het dresseren doe ik zelf.

Die kosten uittewinnen wordt bezuurd, wanneer men er de handeling niet van heeft en niet dagelijks dergelijk werk doet.

Die jagen wil, moet zijnen eigenen *hond* kunnen dresseren.

Het liggende geld behoeft wel niet ontzien te worden, doch de zoogenaamde honden-pikeurs zijn veelal behoeftige menschen, die gewoonlijk te veel *honden* aannemen, om ze behoorlijk te kunnen voeden. Gedurende het afrigten, wanneer de *hond* eigenlijk vast liggen moest, wordt hij dikwerf door hongersnood gedwongen, aan de schaapstallen zijn levensonderhoud te zoeken. Het kost een tienguldenstuk, om denzelven naderhand weêr behoorlijk in stand en uit de ongemakken te krijgen. Hetzelfde vindt ook al dikwerf plaats bij menschen, die aannemen, om eenen *hond* het eerste veld te doen jagen. Als stukjagers brengt hun belang mede, veel wild te krijgen, onverschillig hoe; zelfs moet het oogelijk in de veren zijn. Een *jonge hond* doet fouten en is oorzaak van het ontkomen van menig stuk wild. Wes-halve zij het apporteren niet afwachten, zonder het-

welk de *hond* niet goed worden kan, en den *hond*, zoo min mogelijk en dan nog laat in den tijd, medenemen, als wanneer dezelve van weinig nadeel meer zijn kan. Hij brengt de eerste beginselen mede, van voor eigene rekening te jagen, en tevreden mag men zich houden, wanneer de kwalen zich hierbij bepalen.

Wil men, uit genegenheid voor dieren, zelf kweeken; het genoegen hebben, zekeren natuurlijken aanleg, of de door kunst bijgebragte eigenschappen van Caro in eenen anderen overgieten, en men zegge: Caro krijgt ronde gewrichten, hij heeft zijnen besten tijd gehad; als hij mij niet ontvalt, kan hij hoogstens nog twee jaren dienen. Houd ik daar eenen zoon van aan, dan loopt die het laatst van het volgende saizoen mede en neemt dezelfde manieren over. Het daaraanvolgende jaar zal hij bruikbaar zijn, waardoor ik de verzekering heb, niet zonder te zullen wezen; zoo zijn dit voor den liefhebber gegronde redenen, en ik raad hem deze proefneming niet af.

Deze Keukenmeid verdient over hare zorg voor de *honden* te worden geprezen; ook is zij in staat, eenen *haas* te braden, zoo dat men weet, wat het is; het hazenvel is haar de moeite van het aftrekken waard; zij schopt mijn oudje niet en duldt, dat hij zich droogt, alvorens zich ter ruste te begeven. Van het voederen heeft zij geen' last, daaromtrent vertrouw ik niemand, — het kon vergeten worden.

Die meid heeft begrip; haar belang brengt mede, niet alleen kokend water voor de thee bij de terugkomst van de jagt te hebben, maar ook het noodige voor een voetbad, en omgekeerde sokken, gewarmd klaar; noodig, om zich van dien gloed te ontdoen, die den eetlust zoude benemen.

Caro vindt goed vliegend wild. Op *haas* gaat hij te straf. „Ik heb geen genoegen meer, van zoo hard te gaan. Of ik wil of niet, ik moet volgen; hij vindt altijd. Dit jagtveld is beknopter en bewassen. Mij dient een *hond*, die heen en weêr laveert en in het bereik van het schot blijft. Van die teef heb ik destijds iets gezien, dat mij is bijgebleven. Zij is niet zoo gestrekt, niet zoo hoog op pooten: zij zal mijne keus zijn.

Den *jongen hond* denk ik altijd bij mij in de kamer te houden; wandel er dagelijks mede, eerder met inzigt, van hem een aangenaam uur te bezorgen, dan voor eigen genoegen, noch uit overweging van de gewoonte, van het gaan te onderhouden.

De volgende gedachte kwam onlangs bij mij op: bijaldien men elkander ontmoette, om de *honden* te laten spelen op eenen warmen dag, omtrent den middag, als wanneer zij door jagtijver verhit zijn; of dit geen invloed op de deugd der jongen zoude hebben?

Door geleerden, die twisten, of de draad van de spin uit den mond, dan uit den staart komt, kan daarover veel gezegd worden. Niets belet het te

onderzoeken. Zoo las ik gisteren: « Het bleek, dat de neiging, die het eene geslacht voor het andere bij onderscheidene dieren van dezelfde soort heeft, hen met een zeker vuur bezielt, dat aan hunne handelingen eene opwekking geeft, die zonder dat niet zoude bestaan, en dat de tot de voortplanting benoodigde zaken, die uit verschillende bronnen worden bijgebragt, des te beter aan haar doel beantwoorden, naarmate zij elkander vreemder zijn. »

Dat zoude men kaprice moeten noemen en niet voor de veredeling getuigen.

Ziet men het dan niet gebeuren, dat *hondinnen*, in enkele gevallen den kleinsten, onoogelijksten mop, de voorkeur geven aan den welgemaakten Hercules? Men merkte verder ook nog op, dat, wanneer eene diersoort, uit hetzelfde familiebloed bestaat, het alsdan van geslachte tot geslachte allengskens verzwakt, terwijl de uiterlijke gedaante te veel een- en gelijkvormig wordende, de geslachtsdrift vermindert en verstompt. Wanneer men zorg draagt, voorwerpen van verschillende soorten te vereenigen, zullen de voortbrengselen van die vereeniging sterker, levendiger en werkzamer zijn, dan van die, welke zich te na bestaan; hetwelk door het enten en okkuleren van boomen wordt bewezen.

Even zoo waar, als dat er erffouten bestaan, die zich van het eene geslacht op het andere overplanten, zoo als: nijd, valschheid, hardmuiligheid, enz.; zoo moet het ook bij gevolg waarheid zijn, dat de goede

eigenschappen ook voor overplanting en verbetering vatbaar zijn. Men ziet dit bij de waaksche *honden*, aan de vaststaande en gaan liggende. Het hondenbloed is genoeg doormengd; men overzie een geheel dorp, geen twee honden, die elkander gelijken. Een ieder is er immers op uit, om goede eigenschappen te hernieuwen, zonder op het uiterlijke of op de overeenkomst der rassen te denken. Wat zoude het geven, als men bloed van slagers *honden* in dat der spionnen goot, om het te versterken? Wat het fabriceren betreft, is het voldoende te weten, dat een kort- met eenen langharigen vlugharige jongen maken, soms vaanstaarten; en, bijaldien twee vaanstaarten tegen een hebben geklopt, daaruit poesbaarden en ook wolzakken te voorschijn komen.

Het enten van boomen met het maken van eenen *hond*, met het telen van paarden te vergelijken. . . . .

Daar is de oppasser van de jagt, die brengt in het voorbijgaan den *jongen hond*.

Nu al!

Ik heb geen geld op zak. Geef hem een' gulden. Ik herinner mij, dat ik ook geen geld bij mij had, toen hij welkom in het veld wenschte en de akte te zien vroeg; vermeerder het met de helft. Hij verdient het wel niet; hij loopt liever achter de Jagers, dan op de stroopers te passen. Het is een gedienstige vent; het kan te pas komen, zoo als men nu reeds ziet.

Is er veel wild, oppasser? Veel, Mijnheer! veel!

Het vroege maaijen van de klaver, dit jaar, heeft vele hoenders verstoord. De stortregens hebben zoo veel kwaad niet gedaan, als ik dacht. Er zijn drie koppels *guste hoenders*, die heb ik gezien; daartegen speur ik veel *haas*.

. Het beestje ziet er niet best uit. De teef was zeker niet goed in staat, haar legstroo werd niet vernieuwd en er zijn gewis te veel jongen bij gelaten. Het zit vol vlooijen en schurft.

. Daar is wasschen, borstelen en slapen op Calmuslies goed voor.

. Wat een dikke kop en pooten!

. Het zal groot worden.

. Net egaal geteekend, als de vader.

Bijaldien een ander op het egaal geteekende niet lettede, zoude ik er niets om geven.

Klaauwtjes aan de achterpooten.

Die *honden* staan onder de onmiddelijke bescherming van St. Hubertus: zij kunnen niet razend worden. . . . . . .

. Er zijn dan kort- en langharige *honden*.

De eersten eigenen zich bijzonder voor het vlakke veld en op vliegend wild. Zij zijn volhoudender en behoeven minder drinken; zijn zindelijker in huis en worden minder door ongeciefer geplaagd, dan de langharigen, die altijd verharen en eenen onaangenamen reuk van zich geven, voortkomende uit zekere vettigheid op de huid. De laatsten bezitten bijzondere eigenschappen op het hout, en de kroeseligen, door

hunne neiging tot het water, hebben minder van koude, nattigheid en dorens te lijden. De inborst van den *hond* maakt hier, zoo als op honderd andere zaken, uitzonderingen. De ruwharige kreupelt ligtelijk op de klei, door de klosjes dezer stof, die zich aan de haren tusschen de klaauwen zetten.

Deze beide rassen, veredeld door koppeling in dezelfde soort en het jagen op slechts ééne soort van wild, geven *pointers* en *setters*.

De eersten zijn kaalharig, hebben sterke neuzen, jagen onstuimig, altijd in galop en regt uit; zijn moeijelijk onder het geweer te dwingen, toonen, dat dit hun aard niet is en zij een ruim veld behoeven; bekreunen zich weinig om den jager, en, door het loopen op uitgedroogde klei, scherpen grond en stoppelen, kwetsen zij zich ligtelijk de voetzolen. Wild, hetwelk in dorre planten ligt, houdt zelden het gedruisch, dat zij maken, uit; zij gaan met hoogen neus, gevolgelijk en bij voorkeur op vliegend wild, steeds tegen den wind op. De gedurige schuring van aardappelenloof enz., hetwelk hunne huid doet glimmen, is hun onaangenaam. Ook doet hun dit het gaan door de voren verkiezen, of er buiten langs, onder den wind.

Iets later in den tijd, wanneer de grond doorweekt is en het gevleugelde meer keus heeft, bezitten zij door het spoediger vinden werkelijke voordeelen boven de voorzigtigtige *setters*, die beter enkele stukken vinden en zich te neder drukken, wanneer zij van

het daarzijn van het wild verzekerd zijn; eenigen zijn zelfs vervelend, dewijl men ze niet vooruit krijgen kan. —

Beide soorten willen niet met geweld behandeld zijn, kunnen dadelijk, zonder voorafgaande dresseurs, gebruikt worden en vormen zich door wild in den bek te krijgen; die wat heet op den voet uitvallen, worden met een schot watersneppen-hagel tot gehoorzaamheid gebragt.

De gezochtste kleuren zijn zwart en rood bont.

De gewone, met minder fijne zintuigen begaafde, *hond* onderscheidt zich door onverschillig te zijn, voor welke soort van wild hij wordt gebragt; hoe spoedig en dikwerf dit ook afwissele. Met geweld afgerigt, jaagt hij niet uit eigen genoegen, maar uit pligt en besef, om zijnen meester te behagen, op wien zijn oog steeds is gerigt. Het vuur of de jagtdrift is er echter niet zelden uitgeslagen.

Het is eene erkende waarheid, dat een goed Jager eenen goeden *hond* vormt, en dat aan eenen jongen Jager een bejaarde *hond* past.

Van den *hond* wordt vereischt, dat hij eenen *goeden neus heeft*, *vast staat* en het wild brengt, *zonder te drukken*.

Deze eigenschappen worden in beide geslachten aangetroffen. Tegen het laatste zondigt het eerste de teef; vooral, wanneer er dikwerf jongen van getrokken zijn en zij niet genoegzaam gevoed werd. Daarentegen is zij meer geneigd tot den mensch;

fijner van neus, echter ijverzuchtig bij het jagen, vooral bij het staan met andere honden, zal zij zich voordringen. In het veld is zij slanker en sierlijker dan de rekel. Buiten het loopsworden, waarom zij door weinige personen kan gehouden worden, wegens geloop en gehuil, heeft zij nog het hinderlijke, van de vuilnishoopen natezien en allerlei todden te vreten.

De rekel is fermer in zijn doen en laten, maakt zich mooi tegen andere *honden* en draagt zijnen staart moedig bij het terugkeeren van de Jagt. Hij behoeft echter meer drinken en voedt zich niet zoo gemakkelijk, als de teef; vooral de zoodanigen, die zich door het loopen verhitten en zich dan bij de eerste gelegenheid ter verkoeling in het water uitstrekken.

§ 1.

Eenen goeden neus hebben.

Daar zijn wij aan het eigenlijke punt, dat weinige Jagers weten te beoordeelen. De meeste gaan uit gewoonte te werk en gebruiken hunne *honden*, omdat zij die hebben, onverschillig of de neus goed, dan zeer middelmatig is.

De neus is van het grootste belang. De goede neus van den *hond* kan een koppel *hazen* en eenige *patrijzen* meer op eenen dag in den zak brengen, die een *hond*, met eenen minder goeden neus, voorbijging,

of waarvan hij het spoor niet kon volgen. Het wild te vinden is altijd meer kunst geweest, dan het te schieten. Die waarheid behoeft geen nader betoog, wanneer men bedenkt, dat het grootste gedeelte wild, hetwelk gedurende den loop van het jagtsaizoen wordt geschoten, den eersten dag moest worden gevonden, zoo men het niet voorbijging. —

Ofschoon het zintuig inwendig werkt, vermeent men het uitwendig te kennen aan eenen langen hals, langwerpigen regten kop, stompen snuit, verlengd uitstekend been aan het achterhoofd, vluggen blik, vlugge manieren en aan de vele naar voren geplaatste baardharen; zoo ook aan het zijdelings bewegen van den snuit, zonder het hoofd te verdraaijen, gepaard met eenen slierenden gang.

Zekerder is de beoordeeling in het veld, want, zoo als gezegd is, regtstreeks naderen met hoogen neus en werken op den wind; nooit valsch staan, vooral niet staan uit gewoonte op die landen, die zij kennen, en het houden van voet op droogen grond van wild, dat geloopen heeft, bij voorbeeld van eenen *kwartel*, zijn zoo vele onwedersprekelijke bewijzen van een goeden neus.

De *hond*, die zich naar eenen anderen *hond* regelt, is minder sterk van neus; die den neus digt aan den grond houden, herhaald op dezelfde plaats terug komen, gevoelen zich zwak van neus. Dit geldt zoo bepaaldelijk den *jongen* en *ongeoefenden honden* niet. De tijd leert hun weldra onderscheiden, of de *pa-*

trijsen weggevlogen, of geloopen zijn; alsmede of dit eenigen tijd is geleden.

Die met korte dikke halzen de neuzen benedenwaarts houden en een snorkend snuffelend geluid maken, zoeken bij voorkeur op *haas*. Zij zijn bijzonder geschikt, om op dubbele heggen en in drooge slooten te jagen. Hiervan zijn de dubbelneuzen uitgesloten.

Om den neus van den *hond* met grond te beoordeelen, moet in aanmerking worden genomen de tijd van het jaar en het uur van den dag.

Op uitgedroogden, harden grond ontstaan geene indrukken. In stofferigen, droogen grond vallen de indrukkingen toe, of worden uitgewischt door den wind, die uit het loopen ontstaat. Bij overvloedige vochtigheid, heeft het wild aarde aan en tusschen de pooten, waardoor geene onmiddellijke aanraking der pooten met den grond plaats grijpende, ook minder lucht wordt nagelaten. Bij regen is er even zoo min lucht, als bij schraal weder, door Noorden- en Oosten wind te weeg gebragt. Op bevrozenen grond is even zoo min op den *hond* staat te maken, als wanneer de *hond* water of dauw in den neus snuift. Weinig lucht is er in rotte planten, op bevrozenen grond, in appelenloof, spurrei enz. Het wild houdt er zich ook niet gaarne in op, en als het er in gejaagd wordt, loopt het er uit.

De goede neus wijst even zoo zeker het wild, als

de, met den zeilsteen in aanraking geweest zijnde naald het Noorden.

De *honden* verliezen hunnen neus door het leggen in paardenstallen en op gebroeid hooi.

§ 2.

Goed staan.

De natuurlijke ingeving tot jagen is het wild bespiedende optezoeken, terwijl het staan dient, om het gerokene, maar nog niet geziene, te bespringen. Door het stilstaan van den aangeslopenen vijand wordt het wild vrees aangejaagd, die het aan de plaats boeit. Deze vrees vermeerdert in evenredigheid van den duur des staans en vermindert door de kennis, hoedanig het gevaar te kunnen ontkomen.

Het staan van korten of langeren duur is den meesten *honden* aangeboren; zelfs het gaan liggen, of zich te neder drukken is hun van natuurswege eigen. Men ziet het hen doen, wanneer hun een *hond* nadert, waarvan zij niet gezien willen zijn.

Van deze door de Natuur ingegevene eigenschap des stilstaans heeft de mensch begrepen, voordeel te kunnen trekken, ten einde den tijd te hebben, het ontdekte wild te naderen.

De *hond*, die dezen natuurlijken aanleg mist, zal denzelven bezwaarlijk door de afrigting verkrijgen. De dresseur kan verbeteren, maar niet bepaald bijbrengen, waarin de Natuur niet voorzag.

Er zijn honden, die, van den eersten dag af, dat zij in het veld zijn, volmaakt goed staan, in de volste beteekenis van het woord; andere, die zich om het wild heen stellen, om dit tusschen zich en den Jager te hebben. Dit overleg verraadt eenige kennis van de zaak. Mogt dit zeldzame echter een geboorteregt zijn, dat men dan trachte, dat zulks vermenigvuldige en erfelijk worde.

Zoodra de hond, bij het staan, naar zijnen meester omziet, geeft hij daardoor te kennen, dat hij weet, deszelfs hulp noodig te hebben, om het wild magtig te worden. Het schieten in den zit van het vóór hem liggende wild bevestigt hem in die gedachte. Door hem te streelen en door bekende woorden onze goedkeuring aan hem te kennen te geven, vindt hij zijne belooning in de zweep, de herinnering aan zijnen pligt. Men houde hem echter altijd aan de lijn in bedwang en dulde niet, dat een ander bij de strafoefening goed- of afkeuring te kennen geeft.

De hond wordt ferm in het staan, wanneer er, na het schot, wat te brengen valt. Bij het dikwijls misschieten verliezen zij hun geduld, worden mismoedig en draaijen zich rond. Een oude hond had dit voor eene vaste gewoonte aangenomen.

Bijaldien de oorzaak van het misschieten niet volkomen de schuld van den hond is, laat dan de teregtwijzing bij een hard woord blijven. Heeft hij daarentegen pleizier in het kwaad door, na het opstuiven, vrolijkheid te betoonen, schiet dan niet en spaar te-

vens niet de beweging op en neêr van den regteraêm.

Het is gezien, dat brave, van hunnen pligt overtuigde honden gingen zitten huilen en naar huis liepen, om hunnen meester kennis te geven, dat zij aan onbedrevene handen waren ter leen gegeven.

Indien men op den aard van het staan let, zoo worden voornamelijk de vijf volgende houdingen waargenomen:

1. Neus en staart omhoog, op de vier pooten uitgestrekt.
2. Zoo als boven neus en staart, een der voorpooten opgeheven.
3. Hetzelfde, een der achterpooten opgeheven.
4. Het gaan zitten. En
5. Het liggen.

Weinige honden zijn vast in eene der genoemde manieren. De meesten gaan afwisselend te werk. Men doe derhalve wel, ten naauwkeurigste op de gebaarden van den hond te letten, ten einde bij vermoeden te weten, voor welke soort van wild hij staat.

Van alles het waarom te geven, is geene gemakkelijke taak. De natuur laat zich raden, maar niet altijd verklaren. Dit blijft voor naauwkeuriger opmerkers bewaard.

Vroeger is gezegd, dat het stilstaan dient, om vrees in te boezemen; het kan ook zijn, om tijd tot overleg te hebben en kracht te scheppen, om den sprong met het beste gevolg te kunnen verrigten: of de spaak in het voor- of achterste wiel moet gestoken

worden? Genoeg gezegd! De reuk werkt zoodanig op het gestel, dat de afzonderlijke deelen der bewerktuiging voor het oogenblik verlamd schijnen te zijn, waardoor het stilstaan wordt te weeg gebragt.

Honden, met vlugge jagt en zachte manieren, zijn gewoonlijk goed van staan; dat wil zeggen, dat zoodanige, die een goed reukzintuig bezitten, daardoor in beweging worden gehouden, en gedurende den geheelen dag hun vuur niet verminderd of uitgedoofd wordt.

Is de hond gewoon, met hoogen neus te jagen; heeft hij aangetrokken, de wind over eenen vlakken grond tot hem strijkende, en blijft hij dan onbewegelijk staan, zoo is het te vermoeden, dat er een troep patrijzen ligt op eenen afstand, overeenkomstig de deugd van zijn reukorgaan; is het op eenen bedekten grond, dat dezelfde hond in verschillende krommingen op eens stilstaat, zonder voorafgaande blijken te hebben gegeven, dat hij iets vernam, dan kan het een enkele patrijs of bokje zijn, waarop hij bij verrassing is geloopen. Hield hij voor eenen struik of pol stand, neus en staart laag, en de laatste bewegende, zoo zal daar loopend gedierte in zitten. In het algemeen regelt men zich naar de rigting van den neus, om over den afstand te oordeelen, dien de hond van het wild verwijderd is. Als ook, om te ontdekken, wat de hond ziet.

Staat de hond hoog, met beweging in zijnen staart, dan is het te denken, dat hij niet zeker van zijne

zaak is; terwijl het opligten van eenen der achterpooten ook valsch staan te kennen geeft. Dit wordt bij jonge honden voor leeuwerikken en ander gevogelte waargenomen, dit mag nooit voor hen worden geschoten, vooral die soorten niet, die sterke lucht nalaten, als: waterhoenders, lijsters en eene zekere soort van kleine vinken. Bij voorkeur zoude de hond onder den boom gaan staan, waarin die zijn gezeten, met het denkbeeld, dat die gemakkelijk zijn te krijgen.

Nadert de hond met hoogen rug, bezorgd om bij het verzetten der pooten leven te maken, of drukt hij zich in zijnen loop pijnlijk in een, dan ligt het wild vast.

Staat de hond en gaat hij weêr wat vooruit, om wederom te staan, dan is het te vermoeden, dat de patrijzen loopen. Heeft dit in aardappelen, boekweit of lof plaats, zonder dat er iets voor den dag komt, en neemt men daarbij veel vertier met zijnen staart waar, dan laat het zich denken, dat hij op eenen kwartel of schrie werkzaam is; maar is hij heet op den voet en springt hij naar boven, dan zal er een jonge haas los zijn, die niet wil ruimen.

Loopt de hond langs eene begroeide sloot en blijft hij op eens staan, het voorste gedeelte sterk neêrgedrukt, dan legt daar een haas in. Is het eene togtsloot en ontwaart men in het lies of rietkoppen eene stootende beweging, dan kunnen er jonge eendvogels in zitten, die nog niet vlug zijn, zoo de tijd van het jaar dit mede brengt.

Het hier aangehaalde zal voldoende zijn, om den jager opplettend te maken op de onderscheidene wijzen, waarop de honden, voor onderscheidene soorten van wild, werken.

Niet alleen staat de jonge jagthond voor wild; men ziet het hen ook voor andere dieren doen, als: *varkensegels*, *ratten*, *mollen*, *muizen*, *katten*. Zelfs kunnen jonge honden zich in de kamer uren bezig houden met voor *vliegen* te staan. Men ziet dit aan eene snikkende ademhaling. Waar zich die uitmuntende aanleg vertoont, moet dat tijdstip te nutte gemaakt worden, om met den hond te praten, opdat hij op uwe woorden oplettend worde. Tracht hem te gewennen, zich alsdan te laten streelen en aanvatten, bij den staart terugtrekken en aanschuiven, slechts met de voorpooten den grond rakende. Men geve zich veel met hem af. Die niet door dwang afrigten kan, zal ondervinden, dat er veel moeite voor den veldarbeid is uitgewonnen.

Leert de hond spoedig jonge vogels zoeken, voor kievitsnesten staan, als er tweemaal brood of kaas ingelegd is, na er alvorens de eijeren uitgenomen te hebben, dan laat daarentegen de jonge hond, die het onderscheid tusschen harde en zachte woorden kent, ook spoedig na, op mollen en muizen te krabben; zelfs om de hazen niet te vervolgen, waarop niet werd gevuurd. Dit is hun even zoo goed af te leeren, als vliegend wild niet te mogen achter nastuiven.

Met volharding wordt de levendigste hond naar den

wil des jagers gevoegd. Zij zijn het, die de moeite het meest beloonen. Ofschoon door vol te houden vele zwarigheden worden overwonnen, is het niet altijd zeker, dat de jager, door bedaard te zoeken, den gang van zijnen hond zal matigen; ten minste niet bij eenen, die drift met sterkte paart. Den hond zal eerst drie kwart moeten verslijten, eer hij tot overleg komt, in welken tijd de beenen van den jager ook niet verbeteren.

§ 8.

Niet drukken.

In den beginne durft de jonge hond het wild niet regt aan te vatten. Het spartelen van stervend wild hindert hem. Allengs wordt hij ondernemender. Ouder wordende, vervallen velen tot drukken. Op eendvogels en watersnippen leeren zij het meest stilen. Het water maakt hen hongerig en koud. Zij beven, en dit doet hen knabbelen en het wild in den bek ronddraaijen. Het is dezelfde koortsige toestand, die den hond ongezeggelijk maakt, zijnde het de koude en niet jagtijver, die hen zoo ongerust voortdrijft.

Het drukken ontstaat in den aanvang door het vervatten van het wild, — vervolgens begint de hond te scheuren en te plukken en eindelijk te vreten. Eenigen komen er toe bij ongeluk, door met hun

tweeën een stuk wild te willen brengen, anderen uit honger, weêr anderen uit overleg, zoodra zij uit het gezigt van den jager zijn. Van de laatsten kan men veronderstellen, dat zij den smaak reeds kennen. Gaat het brengen niet rad, dan vlug de lijn uit den zak genomen. Het bewijs van dit nemen is veelal voldoende, om het vervatten te voorkomen.

Is de jonge hond niet met geweld afgerigt, of te zacht van aard, dan moet de Jager hem aanmoedigen en de beweging doen, van heen te gaan. Hij zal het wild niet achterlaten, en volgen.

Is men van het brengen eens aangeschotenen haas niet verzekerd, dan dient men te volgen, om ongelukken te voorkomen. Komt de hond zonder haas terug, dan zal men het schuim in zijnen muil moeten onderzoeken, door er de hand door te trekken. Vindt men gekleurd haar op denzelven, dan heeft hij hem gevangen gehad. Help zoeken, hij zal na een verwijl de plaats aantoonen, waar de haas bleef liggen. Blijft de hond langer uit, dan naar gewoonte; komt hij loens met uitgezette ribben, de lippen likkende terug, dan heeft hij den haas aangesneden. Steek eene pijp aan, om de zaak met beleid te behandelen en houd u, als of gij niets had bemerkt, dan keert hij weldra terug bij hetgene, dat is blijven liggen. Door te volgen zullen de overgeschotene achterloopers worden gevonden, om hem daarmede de keel uittepompen, tot zijne maag schoon is. Daarenboven zal men hem een pak toedienen, dat hij in geen drie dagen niet

kan jagen, vergezeld met kielhalen. Dit middel is fors, maar ook het eenigste voor eene radikale genezing. Geneest het de eerste reis niet, dan spare men eene tweede aanwending, door hem in den grond te genezen . . . . hij worde doodgeschoten.

Het is jammer, die vlek blijft altijd aankleven. De hond is niet meer te vertrouwen: wat eens gebeurde, kan meer plaats hebben. Van honger is het niet gebeurd; kort te voren weigerde hij nog brood.

De hond moet den slag nog niet hebben, eenen haas optevatten. Zijne breede borst duidt aan, van met gemak den zwaarsten haas te kunnen dragen.

Denkelijk is de haas blijven liggen achter die dikke doornen heg, waar hij er niet mede door kan, en het overleg nog niet heeft, om de heg om te loopen, of te vermoeid is, om te wagen, van er mede over de sloot te springen.

Gij hebt opgemerkt, dat de uiterlijke vorm van den hond met de inwendige hoedanigheden in verband staat. Hoe meer harmonie er in de ligchaamsdeelen is, des te grooter kan de verwachting van den hond zijn. Gij ziet soms liever den kleinen, dan den grooten hond; hetgeen een bijzonder gevoelen en niet dat van het algemeen is, hetwelk de aandacht dadelijk gevestigd heeft op lange, dunne, platte ooren, fijn, dun staartje en sidderende vaan bij de langharige.

Altemaal denkbeeldig.

Welnu, het hangt van u af, de ooren af te snij-

den en den staart te korten. Gij zult bevinden, hoe hij er uitziet en wat van uwen schoonen Flaribo is overgebleven. Als men nagaat, dat de brak, de hondenstaart, die den scherpsten neus bezit, ook diegene is, welke de langste en beweegbaarste ooren heeft, dan wordt men tot de vraag geleid, of het slingeren met de ooren ook het doel kon hebben, om de lucht op te wekken, die uren geleden is nagelaten. Waaruit dan verder kan volgen de schoonheid van lange ooren bij het eene, doch bij het andere dier niet. Bij den hond kan niets denkbeeldig worden geacht, hetgeen door den mensch wordt getracht voortteplanten, zonder over de redenen te hebben nagedacht.

Overdreven.

Gij gelooft dan niet, dat de moeder van uwen hond, met die spitse gekneukte oortjes, van het hard loopen van eenen windhond is geschrikt?

De uwe dan, met die lange lappen, lagen rug, platte ribben, doorgezakte lenden en afhangend kruis: hij trekt op eenen taks.

Gij hebt daar dezelfde gedachten, als ik, of er niet 1/16 gedeelte van het taksen bloed in het zijne is gemengd, zonder dat men het wist. Hetgeen van de voorouders af kan bestaan hebben en zich later openbaart. Welk eene moeite en tijdsverloop behoort er niet toe, om de roode kleur te weren. De stem, het nijdige aanvatten en de gluppende manieren zouden het door u aangehaalde doen denken. Ook is de

hond van eene wreede natuur. Hij heeft mij veel moeite gekost. Voor slaan was hij ongevoelig, hij was niet te verslaan, hij schudde het gelijk weêr af, en vijf minuten daarna was hij die gevoelige aanmaning geheel vergeten.

Dit is altijd het geval met honden, die een paar jaren op de straat slenterende hebben doorgebragt.

Dit zag ik in, en vond het *per force* dresseren noodig. Ik begon met te zien, hoeveel slaag hij kon verduren. De bek was niet los te breken, zonder de lippen tusschen de tanden te drukken. Tot zoo verre ging alles wel. Eene nieuwe zwarigheid ontstond er uit het ontvangen van slagen, wanneer hij het goed had gedaan. Hij schuddede van weêrzin, en eindelijk kreeg gij weêr slaag, om het eerste te herhalen. Nu heeft hij geenen eigen wil meer. Als ik hem fors aanspreek, brengt hij eenen gloeijenden kool. Het harde aanvatten is hem echter bij gebleven. Aan eenen vreemden geeft hij niet gaarne af. Laat ik hem met het gebragte hoen in den bek voor mij zitten, terwijl ik het geweer laad, dan gaat die soort van kramp over: hij laat dan, zonder te beschadigen, los. Men dient die oplettendheid altijd te hebben, om het opstuiven der patrijzen, die zijn blijven liggen, te voorkomen.

Ik laat alijd voor het geapporteerde wild *tout beau* maken.

Dat is nog beter. Zij leeren begrijpen, dat het liggen een verbeterd staan is, hetgeen, om wat uit te rusten, te stade kan komen.

Honden, die van natuurswege brengen, zijn eer geneigd, het wild te vervatten, dan die, welke door middel van den haspel zijn geleerd. Waarom het bij ontstane fouten, vooral na het einde der jagt, dienstig zal wezen, om hierop terug te komen, waardoor men zal ondervinden, dat zij in het tweede jaar veel vaster in de leer zullen zijn.

Men behoort den staart der jonge honden iets in te korten, om het beleedigen derzelve door het gedurig slaan te voorkomen.

Velen zeggen, dat dit niets zoude baten, dat de oorzaak daarvan gelegen is, in eenen slingerenden, schuivenden gang, die later in eenen til zal veranderen. Beproef, om de helft van den staart aftenemen en gij zult ondervinden, dat dezelve toch aan het bloeden slaat.

Het zij zoo, maar een krul in den staart is toch allerleelijkst voor eenen jagthond; en ik kan niet instemmen met hen, die beweren, dat de hond zijnen staart in zijn geheel moet behouden, om bij het swenken daarop te draaijen en de hazen daarmede uit struiken en heesters te wekken.

Zoo gij dus mijne meening niet deelt en eene kunstbewerking wilt verrigten, steek dan eene gloeijende breinaald tusschen eenen staart wervel lid in het midden van de bogt, en gij zult, na verloop van acht dagen, zien, dat de staart niet meer met eenen boog wordt gedragen.

Dewijl alle honden die forsche behandeling der

afrigting niet kunnen verdragen, de zes weken, die daarmede verstrijken, voor den afrigter ten uiterste vermoeijende zijn, en de meeste daarenboven halverweg in de kunst blijven steken, zoo heb-ik mij voorgesteld, den jongen Caro zelven aan te brengen.

Altijd Caro.

Flankeur, als gij wilt. Door hem altijd bij mij te hebben, leert hij mijne handelingen verstaan. Naast mij aan tafel gezeten, mag hij zijne gedachte niet te kennen geven, door den poot ergens op te zetten, of het servet in den bek te houden. Hij heeft den tijd tot overleg en om te begrijpen, wanneer hem een stuk roggebrood wordt voorgehouden, dat hij hetzelve niet mag weigeren. Niet, omdat het hem smaakt, maar uit vertrouwen, dat die gehoorzaamheid met iets beters zal worden beloond. Daarvandaan het vasthouden van het brood, zonder het te nuttigen. Het verstand in honderderlei deelen kunnende herleid worden, meet men ook dulden, dat de hond het zijne bezit.

Tusschen deze zachte manier en de harde, straks aangehaalde wijze van afrigting is de gemiddelde eene beredeneerde behandeling, op de natuur van het dier toegepast. Door gewoonte voegt de hond zich tot pligt, mits men niets onaardigs onopgemerkt voorbij laat gaan.

Flankeur is niet zindelijk in huis!

Hoe zoude hij het kunnen wezen? Wij zijn thans in het midden der hondsdagen en de deuren zijn alle

gesloten. In den winter is het juist omgekeerd. Wrijf hem met zijnen neus door den plas, maar schop hem niet.

Nog eene operatie.

Onder de tong van den hond bevindt zich een bloedadertje, dat veel eenen worm lijkent. (Op zijn boersch de raasader genaamd.) Ontneemt gij hem die, dan doet gij, volgens het algemeen gevoelen, aan den patroon der jagt een welgevallend bedrijf. Beschut het niet tegen de razernij, dan kunt gij u echter verzekerd houden, dat het een uitmuntend middel is, om hem de liefhebberij, van aan stoelmatten te knagen, te ontnemen.

Hier, Flankeur! Daar raakt de spaansche haan den dubbelen staart kwijt. — Wat doen die kippen zòo ver van huis in het hout!

Een zeker teeken, dat de vos uitgeroeid is.

Er begint jagt in het hondje te komen; het zal moeten vast liggen. Het is goed, dat het zich ook dááraan gewenne.

Het kan niet baten, het bijt gelijk door het touw.

Nu is het tijdstip gekomen, hem te leeren, in eenen strik zittende, zich los te bijten, en dat verstaande, legge men hem aan eenen ketting.

De veronderstelling, dat de aflezing, van de honden vast te liggen, is geschied, opdat die van het Gemeentehoofd alleen de bevoegdheid zouden hebben, des nachts de huizen af te loopen, wordt afgeleid

weging te brengen. Van zenuwen gesproken. Men zegt, dat het geluid door de wederkeerende zenuw, door Willis ontdekt, wordt bestierd, en dat die afgesneden of onderbonden zijnde, de stem doet verloren gaan.

Dat een hond stom is, wil niet zeggen, dat de hond in het geheel niet bassen kan: daar ligt het niet aan; want men kan waarnemen, dat vele waaksche honden de eigenschap van aan te slaan missen. Eenigen doen het in den beginne, dat zij tot de jagt worden aangebragt en laten dit naderhand na. Op konijnen wordt het allengs minder en gaat in het vervolg van tijd bij sommigen geheel en al verloren.

Het aanslaan is ook nog verschillend.

De jonge honden doen het op den voet van hunnen meester; ook op dien van eenen makker, zoo die buiten hun gezigt is geraakt; ook op gevogelte, dat niet snel voor hen vliedt, als: *duiven*, *kieviten*, enz.

Op vogels vervalt dit spoedig, wanneer het afgekeurd wordt en zij moede zijn, of wanneer zij de kennis erlangen, van deze voorwerpen niet meester te kunnen worden.

De jonge hond, die door zijnen levendigen, willen aard op het gezigt blijft jagen, wordt door eenen knaap aan eene lijn geleid, tot dat hij door de hitte van den dag in de beweging vermoeid raakt; hiermede dient men voorttevaren, tot hij, van den losch bejaagd wordende, genoegzaam heeft kunnen afzien,

wat men van hem verlangt. Hetzelfde neme men in acht, wanneer hij bang voor het schieten is. Gevoeligheid in het gehoor is hiervan de naaste oorzaak; het aanslaan van het geweer doet hem, bevreesd zijnde, eenen ruk aan de lijn doen, die den Jager, zoo die dezelve houdt, doet misschieten. Na het schot zal de hond te vreden zijn en brengen, waarin hij behagen krijgende, de vrees ook door de gewoonte zal verminderen, mits men het geduld heeft, de werking van den tijd aftewachten.

Eenige honden slaan op den kouden voet aan, anderen alleen op warmen en eene derde soort niet, dan op het zien. De laatsten hoort men slechts eenige malen spoedig op elkander geluid geven, als zij kort opvolgen. Dan zijn er nog, die zich doen hooren, als of zij zich tegen eenen tak of stomp bezeerden. Deze willen het in het hout, bij het springen van vliegend wild, insgelijks doen.

In bedekt terrein jagende, is het aangenaam, door den hond verwittigd te worden, dat er wild is opgestaan, daar het de gelegenheid geeft, om zich naar de verondersteld wordende zijde, waar hun het wild zal ruimen, te kunnen begeven, en het zoo doende den pas aftesnijden.

Onder de Jagers heerscht het gevoelen, dat de hazen zich minder uit een jagtveld verzetten, wanneer zij door geluid worden begeleid, dan wel door eenen vijand vervolgd, die zich niet uitlaat, hoe lang zijne nasporing is te duchten.

Honden, die niet aanslaan, dienen in het hout met eene bel of schelletjes bejaagd te worden. De jager weet daardoor altijd, hoe ver de hond van hem is. Hij hoort het stilstaan en vermoedt de plaats, waar het klinken opgehouden heeft; ook kan hij weten, of de hond in eenen strop is geloopen. Terwijl men aan den ruk, dien de hond doet, kan hooren, of er wild springt en in welke rigting het zich beweegt.

Om toch al de, door den hond verrigt wordende zaken aan te halen, wordt hier als een aanhangsel bijgevoegd, dat, zoo lang de jonge hond minderjarig is en nog geene gelegenheid gehad heeft, zijn gevoel uit te drukken, hij geen achterbeen opbeurt, en dat het bij velen verwondering heeft moeten baren, dat een hond zoo menigmaal die beweging doet, zonder de gelegenheid gehad te hebben, van te drinken; hierdoor is bij onkundigen de veronderstelling opgerezen, dat zij bij de ademhaling, op de eene of andere wijze, de waterdeelen afscheiden, die in de ingeademd wordende lucht aanwezig zijn.

V.

ONDERVINDING VAN DEN HOND.

Spaart de kennis van het jagtveld de moeite, van noodeloos te zoeken, dan geldt dit ook zeer zeker, ten opzigte van de ervaring van den hond.

Het eerste veld, dat de hond loopt, is spelen gaan. Zij jagen alsdan meer op het gezigt, dan op den reuk. Het tweede worden zij bruikbaar; zij onderscheiden, krijgen kennis van wild en worden voorzigtig. Het derde vormt hun verstand: dan eerst zijn zij goed. Het woord verstaan wil hier zeggen: redeneren, ten gevolge van vroeger voorgekomene omstandigheden. Munito kende het domino spel, maar Munito voor de patrijzen ! ! ! Verstand beteekent dus kennis van de zaak.

Geef acht, hoe naauwkeurig de hond de plaatsen onthoudt, waar hij vroeger wild vond. Laat hem begaan, hij zal er regtstreeks naar toe strijken.

Dewijl het wild bepaalde stukjes grond, slooten, wallen en heggen verkiest, zoo kan het niet missen, of de hond zal op een, door hem gekend veld spoe-

dig vinden. Dit loopt terstond op het hout in het oog, waarop de hond niet ijverig jaagt, zoo lang hij het niet kent en er geen wild op heeft gevonden, wanneer dit vroeger door hem werd bezocht. Was de haas destijds ontkomen, dan gebruikt hij overleg, om hem naar dien kant te wenden, waar hij vermoedt, dat de Jager is, die zich op dat oogenblik stil houdt. Een bejaagde hond gaat verder. Hij neemt list te baat, om zijnen wil te verkrijgen. Omdat hij niet spoedig genoeg wild vindt, verveelt hem de linksche kant van den molen; zich herinnerende, dat het vroeger regts van den weg gelukkiger ging, zal hij door herhaald staan en aantrekken den Jager derwaarts lokken. Zijne vrolijke bedrijven getuigen de innerlijke tevredenheid over het slagen van zijn plan.

Is het reeds vroeger gezegd, dat aan den jongen Jager een bejaarde hond past, dan moet ik daar nog bijvoegen, dat men niet beter kan doen, dan eenen bejaagden hond, die een veld kent, te volgen, onverschillig, hoe hij verkiest te gaan. Hij zal in eene tegenovergestelde rigting, dan hij uitging, te huis komen. Hem te willen dwingen, is nutteloos werk. Hij zal veinzen moede te zijn; vooral, als hij niet goed meer hoort, houdt hij zich volslagen doof.

VI.

AFRIGTING VAN DEN HOND DOOR DWANG.

Het laatste woord brengt de meeste lieden, die dit werk ondernemen, in dwaling. Waaraan dan ook het mislukken der dressuur en die hardnekkige tegenstand moet worden toegeschreven, dien eenige honden bieden.

In plaats van geweld te gebruiken, moet men met de uiterste zachtheid en het grootste geduld te werk gaan. Dwang moet dan alleen opklimmend worden aangewend, wanneer het begrepene niet, of traag wordt uitgevoerd. Ten zij men met eenen hond te doen hebbe, die reeds bedorven, te oud geworden, of van aard boosaardig is, dan moet die eerst door vrees in te boezemen aan des menschen wil worden onderworpen. Eene zachtzinnige behandeling is des te meer aan te raden, dewijl er zulke van natuurswege weeke of teedere honden zijn, welke door de geringste ondoelmatige behandeling allen jagtijver verliezen, en zich uit bevreesdheid naderhand niet van den Jager zouden durven verwijderen.

Deze omzigtigheid is vooral bij de teven in acht te nemen, die, in het algemeen gesproken, minder slaan, dan de rekels kunnen verdragen, en eene verkeerde, of als zoodanig door hen beschouwde behandeling langer in het geheugen bewaren.

Door zachte behandeling wordt de jagtlust opgewekt, waardoor de zintuigen aanhoudender en scherper werken; terwijl daarentegen de ruwe den hond bot en onaangenaam maakt. In welke stemming zich de Jager, door hetgeen hij voor zich ziet, ook kan verplaatsen.

Het woord dwang beteekent naauwgezette en onmiddelijke uitvoering van hetgene den hond wordt bevolen, en niet die onmenschelijke wreedheid, die men ziet aanwenden.

De hond, die aan de lijn afgerigt zal worden, moet een jaar oud zijn; een en een half jaar is nog wel zoo goed. Vóór dien tijd zijn zij voor ernstig werk te speelziek. Het is beter, dat den hond vooraf niets spelende is geleerd. De leering is alsdan in den beginne moeijelijker, echter wordt die terugblijving spoedig ingehaald, wanneer de hond nog geen begrip van al, dan niet gehoorzamen heeft verkregen. Dezelve moet, zoo als vroeger aangemerkt werd, vast liggen, en vóór, dat de eigenlijke dressuur begint, gewoon gemaakt worden, aan de lijn te loopen; waardoor hij leert bedaard worden, kort bij den meester te blijven, onder of achter te gaan; tevens gehoorzaam worden aan roepen, fluiten en voorloopig

de woorden kennen, die tot afkeuring of aanmoediging dienen.

Wanneer de hond op dezelfde uren van den dag van den band komt, gewendt hij, zich alsdan van het verteerde voedsel te ontdoen. Hij zal naar het heruur verlangen; welke goede zin het leeren bevordert. Men beginne de les niet, vóór, dat aan dien natuurdwang zij voldaan.

Wanneer naderhand, bij vordering, het werk zich bij eene korte, dagelijksche herhaling van het gekende bepaalt, wordt die herhaling eerst gedaan, alvorens den hond ter beloonig los te laten, om zijne behoeften in volle vrijheid te kunnen verrigten.

Opdat de hond zich aan de hulptuigen gewenne, houde men bij het rondleiden de zweep in de hand, of onder den arm, zonder daar alsnog gebruik van te maken. Geschieden de teregt wijzingen door de woorden: *hier*, *regts* of *links om*, *achter*, enz., gepaard met doelmatige rukjes met de lijn naar de genoemde zijde.

Is dit middel bij den onoplettenden, harden hond niet voldoende, dan hale men, onder den toeroep: *hier*, de lijn aan, en drijve, door middel der zweep, op het achtergestel den hond bij, tot aan de voeten van den afrigter toe. Ga dan eenige passen terug en doe nog eens hetzelfde. Het aanbrengen dezer slagen moet aanvankelijk meer dreigend, dan treffend zijn.

Is de hond daarentegen zacht van aard, dan blijft dit middel tot sluiting der hier volgende lessen terug.

Deze voorbereiding begrepen zijnde, en daardoor de inborst en manieren van den hond hebbende leeren kennen, ga men over tot het leeren zitten, door, onder het uitspreken van het woord: *zit*, met de eene hand den kop van den hond op te beuren, en hem met de andere omstreeks het kruis omlaag en in een te drukken. *Goed zoo.* Men strijke met de vlakke hand over zijnen kop, wrijve de oogen uit met zijne lappen en late hem eenigen tijd in deze houding blijven zitten. Men trede dan terug en doe hem naderen; men leide hem rond, en hetzelfde tweemalen herhalende, is voldoende voor de eerste les.

Tweemalen daags dezelfde les te doen, is wel zoo goed, als eens. Meer dan twee herhalingen zoude, door tegenzin te verwekken, terugwerkende zijn. Zoo ga men dagelijks voort, het gekende te herhalen, en begrepen zijnde, er telkens iets moeijelijkers bij te voegen.

De afrigting begonnen zijnde, raakt men iederen dag, die overgeslagen wordt, twee dagen terug.

Het aanvatten der zweep geschiedt door den hond in eene zittende houding; men houde de lijn tevens in de linkerhand, zoodat zij even op den onderhals knijpt, en gelijktijdig de huid van het achterhoofd bijeendrukkende, daardoor het losmaken van den bek bevordert. Inmiddels wordt door de regterhand, onder de toespraak: *pak aan*, de zweep rollender wijze, zonder het tandvleesch te beschadigen, ingeschoven. Dan laat men de huid uit de linkerhand

glippen en houde de regter onder de kin, den duim bovenwaarts, om daarmede op den neus te drukken, wanneer de hond, om uit te werpen, begint te knabbelen, terwijl men tot hem zegt: *houd vast*.

Zoodra de hond aangepakt heeft, mag de lijn zoo veel niet drukken, dat de ademhaling daardoor wordt gehinderd, want dan laat de hond het aangepakte voorwerp zeker vallen. Om dit nog meer te voorkomen, wenne men den hond, om den kop altijd hoog te houden, door de kin op te heffen, wanneer die daalt: *kop hoog*.

Het onderwijs moet niet alleen zoo veel mogelijk op dezelfde uren, maar ook op dezelfde plaats gegeven worden. Vooral niet in de nabijheid van andere honden van het hok, ook niet van den persoon, die voedt, of aan wien de hond gehechtheid betoont; zelfs niet, waar insekten, als: vliegen enz. de aandacht aftrekken.

Zorg vooral, dat de hond niet uit de lijn raakt, of met dezelve aan de handen ontsluipt, om in zijne ligplaats eene schuilplaats of bij andere personen voorspraak te gaan zoeken. Niets is nadeeliger, dan dit.

Onthoud steeds, dat de lijn dient, om den hond in bedwang te hebben en het openen des beks te bevorderen; de zweep, om dien te sluiten.

Is de hond te sterk, of van dien aard, dat hij zich te weer stelt, dan zij men op iets bedacht, waaronder de lijn door wordt getrokken, ten einde

den kop aan den grond te halen, hetwelk oneindig beter is, dan het mededoogenlooze ophangen aan eenen boom, of iets dergelijks.

Straf, omdat het zijn moet, met langzame slagen en niet uit drift. Niet met tusschenpoozing en na tijdsverloop; altijd met de zweep en nooit met de handen aan den kop, of door aanraking met de voeten. De zweep en nogmaals de zweep doet gehoorzamen, terwijl de overige kastijdingen mistrouwen verwekken. Spreek tot den hond gebiedend, nimmer verzoekender wijze: om eenen regt fermen hond te vormen, behoude men voor hetzelfde geval dezelfde woorden en handgrepen.

In de houding kop hoog, met de zweep in den bek, laat men den hond eenigen tijd zitten, opdat hij zich hieraan werktuigelijk gewenne.

Ontneem hem op dezelfde omzigtige wijze de zweep, onder het woord: *los*, en herhaal dit insgelijks eenige malen. Wanneer die in eene volgende les wordt aangevat, dan volgen bij eenen hond, die vast van muil is, de woorden: *pak aan* en *los* spoedig op een, om den mond losser te krijgen. Terwijl dit, bij eenen zachtbekkigen, verkeerd zullende werken, niet is aan te raden.

Sta altijd midden voor den hond, opdat hij niet leere omzien, waardoor hij vergeet, waarmede men doende is, terwijl dit ook aan eene der volgende lessen met den haspel schaadt.

Wanneer de hond het blijven vasthouden begrepen

heeft, dan stelle men zich eenen pas terug en zegge: *breng*, (apport). De lijn en huid, zoo als reeds vroeger gezegd is, met de linkerhand vasthoudende, de regter kort bij, om het loslaten te voorkomen, laat dan zitten, steeds met den kop hoog.

Dit wordt insgelijks, naarmate van het begrip van het beest, herhaald, en hem eenig vertrouwen geschonken, wanneer men ziet, dat er goede wil bestaat. Laat hij daarentegen los, of betoont hij tegenzin, om het gekende willig uit te voeren, dan wordt, onder het korthouden der lijn, met eenen of meer zweepslagen, naar rato van de halstarrigheid, de aandacht gewekt. Waarop gelijk moet volgen: *pak aan! goed zoo!*

Wanneer de hond in de oogen van den afrigter begint te zien en op het woord: *pak aan!* den bek trapswijze begint te openen, dan hale men de zweep, in plaats van in te schuiven, langzaam terug en doe den hond ter aanvatting vooruit komen. Dit is een der moeijelijkste punten, die bij ondervinging willen gekend zijn, om te weten of men slagen zal. Gelukt het, dan wordt den hond, door een vriendelijk zacht *aha* en klappen op zijnen buik, voor het eerst tevredenheid betuigd.

Zoo verre gevorderd zijnde, dan neme men een rond of achtkantig stuk hout, van twee of drie vingers dikte en eene ruime span lengte; waardoor aan de einden over kruis houten pinnen worden gestoken, van zoodanige lengte en in verhouding tot

zijne grootte, dat de hond met den benedenbek er onder zal kunnen komen, om aan te vatten. Zijn de pinnen te lang, dan stopt de hond bij het omkeeren ligtelijk hier of daar tegen, of raakt zich zelven bij het omkeeren aan de borst; hetgeen een onaangenaam gevoel in den mond veroorzakende, gelijk doet loslaten.

Zulk eenen toestel noemt men eenen haspel, die beter aan het doel beantwoordt, dan de rol of bok, die omwentelende het zoo moeijelijke tweede punt, het aanvatten in liggende houding ontwijkt en daarenboven nadeelig is, om pal te leeren staan. Den haspel omwinde men in de lengte met stroo en wat nog beter is, als men het bij de hand heeft, met rietmat, om reden wij vroeger gezien hebben, dat deze den jongen hond niet tegenstaat. Door aandachtige beschouwing der natuur van den hond gaat het werk gemakkelijker en zeker.

Linnen of gedroogd hazenvel, dat knoffelt, is niet zoo doelmatig, als de medegevende biezen. Ook zoude dit door de opgewekt wordende slijm, die daarin draagt, tegenzin veroorzaken en derhalve voor iedere les vernieuwd moeten worden.

Met den haspel herhale men hetzelfde, wat met de zweep geleerd is. Deze goed aanvattende en zonder los te laten brengende, leere men het gaan liggen: *mooi*. (tout beau.) Dat wil zeggen: uitstrekken, de kop op, of tusschen de voorpooten rustende, de heupen gelijkelijk van, of aan het lijf. Voor den hond

legge men den haspel, voorstellende het wild, waarvoor de hond zal leeren staan. In deze houding late men den hond eenen geruimen tijd liggen. Haal alsdan de lijn onder den haspel door, doe aanvatten en brengen. Hierbij moet de hond wat geholpen worden, door inschuiving, als anderzins; zijnde dit eene les, die zachtzinnig, met bedaardheid en vooral met geduld moet gegeven worden.

Wil de hond aan het woord: *pak aan!* niet beantwoorden, dan doe men met de lijn kleine rukjes, om den bek te openen en houde er den haspel tegen. Aangevat hebbende, roepe men: *breng!* en trede eenige passen terug, waarbij de lijn de regterhand, als hulp, vervangt.

Duld niet, dat de hond opkome vóór, dat hij goed vast gepakt heeft en het hoofd achter over buigt, om het evenwigt te nemen, alvorens zich op te rigten.

Komt de hond door het doen dezer rukjes vooruit, dan schuive men den haspel het noodige terug. Vat hij dan kruipende aan: *goed zoo*, *bravo*, wat men wil; laten zitten en ontnemen.

Ook dit goed doende, werpe men den haspel weg, onder den toeroep: *breng*. Doe hem gaan liggen, vooruitkomen (avance) enz., denzelven in bedwang houdende door de woorden: *waard u*, of *pas op*; of wel een sissend fluiten door de tanden latende hooren, zoo de hond te onstuimig toeschiet.

Wanneer de hond in den beginne geleerd is, bij het woord *mooi*, met de hand op den hals gedrukt te worden, dan blijft hij naderhand ook aldus liggen, wanneer op zijnen hals de lijn of zweep over dwars wordt gelegd, voorstellende de neêrdrukkende hand.

Kent de hond het opnemen en wil hij den haspel niet halen, dan worde hij er bij gepietst, zoo als vroeger in den beginne van dit voorschrift gezegd is. Waardoor gelijktijdig het aankruipen wordt geleerd voor wild, dat in beweging is. Hetwelk willende voorstellen, laat men, gelijk gezegd werd, voor den weg geworpenen haspel *mooi* maken; houde met de linkerhand de lijn kort en met de regter den haspel, dien men doet wijken, naarmate de hond nadert. Ook dit goed doende, laat men hem voor den weg geworpenen haspel strekken, en de zweep op den hals gelegd hebbende, beproeve men van alle kanten, om den hond heen te gaan, als of men trachtte het voorwerp te zien zitten. Doe het bewijs van het geweer aan te leggen en zeg, wanneer hij zich bedaard houdt: *kets*, waarop hij moet liggen blijven, maar na een harder geroep: *pan*, wordt hij ter brenging aangemoedigd.

Het afnemen geschiedt altijd in de zittende houding.

Nu overtrekke men den haspel met vederen of vleugels van allerlei gevogelte, met pels van haas en konijn, en vermeerdere hiervan dagelijks de zwaarte, door kogels in den hol geboorden haspel te doen,

of er die in zakjes aan te hangen; welker slingeringen den hond het zwaarte punt doen zoeken.

De voorzorg is niet kwaad, dat de hond de lijn aan heeft, bij het schieten der eerste stukken wild van iedere soort, om de theoretische les, zonder dralen, dadelijk in uitoefening te brengen.

Verdere kamerdressuur en kunsten hangen van het oordeel des afrigters af; het hier aangeduide is voor den Jager voldoende.

VII.

Het geweer.

Toen eertijds de onderdeelen van een wapen door dezelfde meesters hand werden vervaardigd, was de duur van een geweer voor eenen menschelijken leeftijd voldoende.

Door de uitvinding van toestellen, geschikt, om, b. v. 100 stuks slotschroeven in één uur tijds te vervaardigen, en het bezigen van werklieden, die slechts de hebbelijkheid voor hetzelfde stuk bezitten, zijn de geweren wel goedkooper geworden, in ligtheid en aangenamen vorm toegenomen, maar niet in deugdelijkheid verbeterd. Hieruit volgt, dat, naarmate de bestanddeelen brozer zijn, men den omzigtigen omgang er mede in dien graad dient te vermeerderen. 'Te meer, daar het geweer, waarmede men gewoon is te schieten, — waarin een door de gewoonte voortgebragt vertrouwen wordt gesteld, moeijelijk door een van diezelfde maat en aanleg, door een volmaakt gelijkende, is te vervangen. Uit dit beginsel vloeit voort, dat het niet goed is, met eene enkele loop te

beginnen, om daarna met eene dubbele te jagen, noch ook, om van geweren te verwisselen.

Uit bezorgdheid van ongelukken, kan de jonge Jager met slechts eene geladene loop beginnen, of met eene in het geheel niet geladene, dat het beste middel zoude zijn, om een regt ferm schot te vormen.

Vaste schutten, aan welke ieder geweer handigt, worden zelden aangetroffen. Het ontbreekt hun gewoonlijk aan die vlugheid, welke noodig is, om een stuk wild, dat dwars over een voetpad, tusschen heggen, of in het hout, bij verrassing springt, te schieten, en om alle soorten van wild met dezelfde handigheid te kunnen vellen. Uit bezorgdheid, van een misschot te doen, laten zij het wild voorbij trekken, waar misschien kans op was geweest.

De lengte van de armen, van den hals en de breedte der schouders bepalen de lengte van de kolf en den hoek, waaronder die moet staan. Bij het aansmijten van het geweer wordt ontwaard, of de kolf, zonder er aan te denken, onverzetbaar tegen den schouder sluit, en de loop, op eene kleine opheffing na, op het doel is gerigt.

De kracht der veren en de deugd der sloten blijkt, door de hanen op en neêr te laten gaan; waarbij niets mag haken, en de knappingen van de stang in den tuimelaar eenen hollen toon moeten geven.

Het gevoel zegt, of het ijzer, waaruit de loopen zijn vervaardigd, fijn, zacht en vast is.

Dan volgt het onderzoek bij het schieten, met allerlei soort van hagel, op verschillende afstanden, om de hoeveelheid kruid en hagel, die het vordert, te leeren kennen, hetgeen door de terugwerking van het geweer, stooten genaamd, alsmede door het aantal treffende korrels wordt ontwaard.

De kracht van het indringen des loods wordt in een, op eene plank vast gespijkerd boek papier onderzocht.

Het zal blijken, of het geweer bijeen houdt of spreidt, fijnen hagel wil of groven kan verdragen; alsmede welk verschil er tusschen de regter- en de linkerloop bestaat, ten einde zich hiernaar, bij het jagen, met tweederlei hagel te regelen, en de gewoonte aan te nemen, den regter- of linkertrekker het eerst te vatten, zoo dit niet voor den korten trekker het eerst is vastgesteld.

Het is aan den geweermaker eene geringe moeite, de trekkers om te zetten, b. v., voor iemand, die links is.

Bemerkt men, dat weinig kruid en ruim hagel spreidt, dan regele men zich hiernaar op vliegend wild; vooral in den beginne der jagt, als het jong gedierte nog teeder is en meestal binnen de 25 passen wordt geschoten; later in den tijd dient men omgekeerd te werk te gaan, door voldoende kruid en weinig hagel te laden.

Veelal wordt er te veel hagel geladen. Op de sneeuw kan men zich daarvan het best overtuigen.

Op 15 passen rollen reeds spreikorrels uit het geweer, terwijl het getal doeltreffende zeer gering is.

Van een goed geweer wordt vereischt, dat hetzelve niet alleen den hagel op elken afstand gelijkelijk bijeen houdt; maar ook, dat met zwaren hagel, op den afstand van veertig tot zestig passen, de wol niet wordt gestreken, maar de botten worden gebroken.

Deskundigen zijn het nog niet eens, of de zweepende kracht des hagels, onverminderd die van het kruid, aan de deugd van het ijzer, de lengte der loopen en de wijze, waarop die geboord zijn, is toe te schrijven. Om die onderscheidene begrippen te vereenigen, worden twee stellen korte en lange loopen gebezigd, die in dezelfde laden passen.

Het is de moeite waard, de uitwerking te onderzoeken, of er meer papier op het kruid, dan op den hagel moet worden geladen, dan wel het omgekeerde van dien; alsmede welken invloed stoppen van hard papier, van zachter vilt en werk hebben. Met het vilt wordt het vuil in de kruidkamer gedrukt: het werk en vuurvattend papier is niet raadzaam in sterke droogte in de nabijheid van huizen.

Bij het laden behoort men op te letten, van geen boterhammen papier te gebruiken: vet in de loop drijft den hagel uiteen.

Met papier van brieven ladende, moet men toezien, dat er geene stukjes lak aanzitten, welke, door de ontvlamming smeltende, zich in de loop hechten.

Het inwendige der sloten houdt zich het gemakke-

kijkst met een vetborsteltje schoon, waarmede ook de loop wordt bestreken, alvorens die in de lade te voegen.

Gemeene olie doet roesten. Waar het hout met geolied ijzer in aanraking komt, ontstaan insgelijks roestvlakken.

Als de zuntboedjes afgenomen zijn, kunnen de slagveren ontspannen worden, hetwelk hare kracht bewaart. Blijven de hoedjes er op, dan mogen de hanen niet neder geslagen zijn. Bij den geringsten stoot kan zich het geweer ontladen.

Elken dag, dat er een dozijn schoten gedaan zijn, moeten de loopen uitgewasschen worden met werk of vlas: niet met omwending van linnen, omdat het er dikwerf in blijft zitten.

Plaatst zich eene hagelbank of aanzetting van roest en vuil in de loop, door wat zand aan den pompstok te doen, hetwelk dezelfde uitwerking heeft, als de ijzeren krabber, die krassen verwekt. Vervolgens moet men de loop met kokend water vullen, omkeeren, opdroogen en daarna uitfletsen.

Die het schoonmaken verzuimt, zal veel wild kwetsen, hetwelk verloren raakt voor den Jager en door roofdieren gevonden wordt. Een zuiver geweer geeft meer klank, dringt beter door en zal minder weigeren; ook smet men zich minder aan den laadstok.

Na goed schoon gemaakt te zijn, wordt het geweer, om het inwendige roesten te voorkomen, na met kruid geladen te zijn, weg gehangen.

Is het geweer langen tijd met hagel geladen geweest, dan zal men dien eerst aftrekken en den kruidprop weg nemen, alvorens het af te schieten. De meeste ongelukken ontstaan uit het afschieten van lang geladene geweren.

Met een geladen geweer uitgaande, moet men eerst den laadstok in de loop laten vallen, om van de zaak verzekerd te zijn; alsmede om te onderzoeken, of de lading zich niet heeft verzet, waaraan eenige ouderwetsche geweren onderhevig zijn, en om overtuigd te wezen, dat er geene vreemde voorwerpen in de loopen zijn geraakt, die dezelve zouden kunnen doèn springen.

Om diezelfde reden wordt een knopje van eenen laadstok, dat in de loop blijft steken, tot op het schot neder gedrukt en daarna in eenen met aarde gevulden emmer los geschoten, om het, zoo mogelijk, heel te behouden.

Uit de moeite, die men zich geeft, van het geweer altijd zelf schoon te houden, ontstaat eene genegenheid voor hetzelve, die de duurzaamheid waarborgt. De slijting van het eene of andere deel is gekend. Men kan beoordeelen, hoe lang het nog kan dienen, en komt voor, van door het breken van het eene of andere deel het jagen te moeten staken.

Het raadzaamste is, de geweren aan rakken te hangen, zoo hoog, dat er een ieder niet bij kan en ter plaatse, waar de warmte graad niet spoedig afwisselt. Tegen den muur, in de legerstede, is ook

niet kwaad: men zal het in de hand hebben, wanneer het noodig is.

Door een geweer achter de kagchel weg te nemen, om bij sterke vorst iets spoedig in den tuin te willen gaan schieten, kan zulks hetzelve doen barsten en stuk springen. Hierop wordt bij het laden telkens gelet, wanneer de klank van het schot buitengewoon toescheen. Zetten er zich hagelkorrels, die soms in het kruid zijn, in de opening van den schoorsteen, dan vliegt die er uit. Dit is alleronaangenaamst aan het oor. Met een geladen geweer aan den schouder gaande, houde men altijd tromp omhoog. Bij het laden, het straffen van honden, door en over heggen stappende, of over grachten springende, behoort elk voorzigtig Jager eerst de hanen in de rust te stellen, om ongelukken te voorkomen. Om dieselfde reden mag den honden nooit de kwade gewoonte geleerd worden, van tegen het lijf op te springen. Buiten het hinderlijke van de kleederen te bemorsen, zouden zij ook de trekkers kunnen treffen.

Bij het in de rust stellen, hoore men of het inwendige van het slot werkelijk geknapt heeft, na alvorens den voet van de stang geheel over den tuimelaar te hebben doen werken; want bleef de voet tegen den tuimelaar staan, zonder in de inkeping te stuiten, dan vliegt, bij den eersten schok, het schot los. Nooit mag men den haan uit de eerste rust nederbrengen, waardoor de voet van de stang wordt verkracht.

Als de regter schouder, door het dragen van de weitasch, vermoeid is, en die van den regter- over den linker schouder wordt verwisseld, dan dient men te denken aan het overschietende gedeelte van den draagriem. Bij het onverwacht afrukken van het geweer, kan dit de trekkers roeren. Insgelijks denke men aan de knoopen van de jagtkleeding, aan het horologie met de versierselen, die kunnen blijven haken, wanneer men het geweer vlak in de beide handen houdt.

Nog lette men op, van vechtende honden niet met de kolf te scheiden; bij het missen van eenen sprong en het vallen doordien, daarop zijnen steun te nemen, met den beugel naar voren gewend, waardoor de niet sterke houtdraden in de greep niet zelden afbreken; men zie toe, na het vallen, of er ook aarde in de loop is geraakt.

Bruineren.

De wijze, om zelf geweerloopen te bruineren of te marmeren, getrokken uit het wetenschappelijke maandschrift van Sorters, is hoogst eenvoudig. Men neme:

Drakenbloed	0,1,
Wijngeest	0,1,
Koperasch	0,05,
Blaauwe Vitriool , . . .	0,05
en Gedisteleerd Water . .	0,1.

Alles gedurende zes uren in eenen pot gelegd, en in heet zand door de warmte ontbonden; vervolgens in eenen vijzel wel fijn gestooten, en met behulp eener spons op de loopen aangelegd, welke men 12 uren daarna met wijngeest zal afwasschen.

Deze bewerking behoort twee malen te geschieden, vóór dat men het verlangde resultaat krijgt.

VIII.

De berging.

De lederen en linnen zakken met een gevlochten of geknoopt net daarover wordt de weitasch genaamd.

De jagttasch of buksransel bestaat slechts uit eenen zak met overklep van een dassenvel of de huid van het eene of andere wild dier. Deze draagt het gemakkelijkst.

In de eerste blijft het wild witter in de vederen, wordt minder gekneukt, maar is eerder aan de uitwerking der bromvliegen blootgesteld. Bij het gebruik der laatste is het niet zigtbaar, of de jagt ongunstig is uitgevallen, waaromtrent de nieuwsgierigen in onzekerheid latende, de roep als Jager vermeerdert. Elders ter jagt uitgenoodigd wordende, kan ongezien eene betere broek, lage schoenen en eenig linnen worden medegenomen. Aan beide behoort een breede draagriem, die gevoerd is. De breedte verdeelt den last, en de rok is op den schouder minder aan slijting onderworpen.

De tasch dient in den draagriem met haken te sluiten, om dezelve te kunnen laten zakken, als er een koppel hazen te dragen is. Kan het verlengen geen plaats hebben, dan drukt de riem op de borst. De tasch of zak moet, als er wild in is, zoo laag hangen, dat die op het einde van de lenden steun vindt.

De eerste haas wordt in de weitasch, in den tweeden of middelsten zak geplaatst, met de achterloopers naar achteren. Een tweede geborgen moetende worden, met de achterloopers naar voren in den laatsten zak. Vliegend wild wordt netjes glad gestreken, met den kop tussschen eenen der vleugels doorgestoken in het net gelegd. Worden de koppen door de mazen gehaald, dan schaven de halzen, dat bij het te paard huiswaarts keeren niet verbetert. Wild, dat nat geweest is, wordt gedroogd; het gevederde met de duimen gelijk geschoven en daarna geborsteld.

In het net komt ook de kralen band van knoopen. Aan dien van pinnen kan men zich beschadigen. Ook de zweep; de levensmiddelen niet in papier, maar in eenen doek gewikkeld, waarin het minder uitdroogt. Deze kan tevens tot spreikleed dienen, als de maag middag zegt.

Gerookt vleesch, komijnen kaas en al, wat zout is, deugt niet in groote hitte; het laat de behoefte na van te drinken: zelfs moet men vermijden den laadstok in den mond te nemen. De verbrande stof-

fen bevatten vele zoutdeelen; derzelver scherpte droogt de lippen op.

De liefhebbers van natte hartsterking hebben te zorgen voor eene overtrokkene flesch, die niet ligtelijk kan breken en waarvan de kurk door herhaald afnemen en gisting, door de beweging van het gaan veroorzaakt, niet kan glijden.

Ten zij de thee hindert, moet men niet te vroeg borrelen; vooral niet in den beginne van het jagtsaizoen, zoo het warm is. Dit en het veelvuldig schieten verwekt hoofdpijn en laat gemelijkheid na.

Een klokje jenever, op een stuk boeren- of scheepsbeschuit gegoten, kan geen kwaad. Met drinkwater vermengd, neemt het er den harden, grondigen smaak van af. Gekookt water is minder nadeelig. Slootwater verslaat geen' dorst, vooral als er de zon op gestaan heeft, dan is het laauw en flaauw. Men bedenke, dat er onzigtbaar jonge kikkers, hagedissen en bloedzuigers mede doorgeslikt kunnen worden, waarvan nadeelige voorbeelden bestaan. Men drinke nooit gekarnde, of zure melk, die te spoedig op het bloed werkt.

Men ga nooit op den grond liggen of zich van kleederen ontdoen, en niet zitten, dan buiten den wind, op eene drooge plaats; op eenen gevelden boom of op een hek is het gezondste: de harde plaats doet die spoedig verlaten. Men blijve in beweging, vooral na het drinken. Wat thee in den zak hebbende, geeft iedere boer met welwillendheid

het water. In iederen mensch zit zoo veel liefhebberij voor de jagt, dat hij er gaarne van hoort spreken. Het wild, dat de landlieden op hun land en dagelijks om hunne huizen zien, beschouwen zij, als hunne kippen, hun eigendom. Men moet die lieden niet overvallen met andere begrippen. Men brengt hun een vereerend bezoek, hetwelk zij aannemen, om te weten, wat er omgaat. Vindt men de kamer of eene pijp groen gemaakt, dan laat men eenen haas achter, en vergete de geërfden niet bij eene plegtigheid of kermis. Wanneer de marktprijzen niet willig zijn, dan voege men liever der vrouwe het woord toe, over het getal en de schoonheid harer kinderen: Met kleine oplettendheden kan men de genegenheid van de landlieden winnen, die waarlijk veel last van de jagers hebben. Men gebruike, echter, het middagmaal niet met hen: bij gevulde maag is de regte lust tot jagen bij den Jager en zijnen hond over.

Vóór het uitgaan ter jagt natezien, of de akte, kruid en lood, schroevendraaijer, schroefmes, krasser en pistons, lijn en zweep; pijp, tabak en vuurslag voor de liefhebbers; brood voor den hond, het noodige scheurpapier en kapertjes present zijn.

Men onthoude zich van steenen pijpen; zij breken, zijn nadeelig aan de honden en kunnen gevoelig aan het gehemelte worden. Men zie verder, of het brood, vleesch of harde eijeren voldoende zijn en vergete niet, van de flesch te vullen. Bij eenen Jager van

overleg is de naziening van de opgenoemde voorwerpen het werk van een oogenblik. Wordt bij dat alles nog fruit gevoegd, door hen, die zich den tijd niet gunnen, brood zonder drinken te nuttigen; eet men raauwe veldvruchten, dan raken welligt de ingewanden opgezetter, dan de tasch was bij het gaan van huis.

Het is een verkeerd denkbeeld, dat fruit den dorst matigt. Men wenne zich, op de jagt zijnde, niet te drinken, neme liever iets in den mond ter kaauwing, om de speekselklieren vocht te doen afscheiden. Gedronken hebbende, kon het niet worden nagelaten, het andermaal te doen, wanneer drank onder het bereik is.

Vele Jagers hebben nooit geld bij zich. De hand op den zak, moet altijd geluid doen ontstaan. Dit is noodig, om de jongens aantemoedigen van te komen zeggen, waar zij wild hebben gezien, en hen te kunnen beloonen, wanneer zij ergens eenen haas in eenen katten digten kelder ter bewaring hebben gebragt.

In den beginne valt het dragen van eenen haas bezwarend. Naderhand is dit minder en in het laatst van den jagttijd verwarmt het en geeft aan den schouder, die gewoon is zich onder de zwaarte te voegen, een evenwigt, als of het zoo behoorde te zijn.

Over eene sloot springende, moet men de hand op de tasch houden, opdat er niets uitvalle en de

draagriem minder door den schok hebbe te lijden. Vermeenende iets te hooren vallen, dan opgelet en toegezien, waartegen de voet wordt gestooten. Vóór den sprong dient men den afstand ruimer te schatten, dan noodig is, en op de punten van de voeten, de hielen tegen elkander en met gebogene knieën neder te komen. Tegen een steil klif aanspringende, moet men den eenen voet dwars tegen hetzelve aandrukken, terwijl de andere iets hooger op hetzelve nederkomt; waardoor de aarde minder zal afbrokkelen en de voeten minder zullen afglijden, dan wanneer met de twee toonen op één en hetzelfde punt tegen het klif wordt gesprongen. Bij het springen van eenen wal behoort men den toestand van den grond alvorens te onderzoeken en toetezien, of er ook strikken staan. Meer dan één Jager is met de beenen in de lucht blijven hangen, en eene kort bepakte tasch zoude hem kunnen doen verdrinken. Men springe met omzigtigheid; want om de drie jaren slechts één lid verstuikende, heeft men, na verloop van zes, meer dan noodig is, om het jagen voor altijd vaarwel te moeten zeggen: de eenigste vrees en de eenigste treurige gedachte, die den welgemoeden Jager ooit bezielt.

IX.

§ 1. Het kruid.

Goed kruid is eer fijn, dan grof, eer hard, dan zacht, zonder kantig te zijn, ook niet rond, vooral niet glimmend overtogen; donker blaauw van kleur, zonder grijze stippen. Vertoonen zich die, dan bestaat er klontering, door ontbinding der bestanddeelen gevolgd. Na de ontvlamming moet de smet of aanslag roodbruin en droog zijn.

De kracht van het kruid laat zich niet met zekerheid, dan op eenen kruidproever bepalen. Dewijl de proever-veren verschillende sterkte hebben, zoo is de verhouding van de eene veêr tot de andere moeijelijk te kennen. Verschillende soort van jagt kruid moet derhalve op denzelfden proever worden onderzocht.

Hoe drooger het kruid is, des te vlugger werkt het, des te sterker is de voorstuwing en des te minder de smetstof. Derhalve den kruidhoren altijd op eene matig warme plaats te leggen.

Het kruid, in het groot opgedaan, kost slechts de

helft, of twee derde der winkelprijzen en spaart de moeite, van het telkens te moeten laten halen. Op eene kurk drooge plaats, kabinet of zolder plaatse men het tonnetje, in welks bodem eene buis is aangebragt, waarin de pijp van den kruidhoren naauwkeurig past; zoo dat, bij de omkeering van de ton, de in den kruidhoren overgestorte hoeveelheid tegen den dag kan worden gezien.

Springt er op eenen kruidmolen een vijfentwintig ponden, dan noemen de werklieden dit eenen panslag. —

§ 2. Hagel.

De gepolijste, zonder gaten, patent-hagel genaamd, is de beste. De gewone kost $\frac{1}{7}$ of $\frac{1}{8}$ minder, maar heeft daarentegen, door hol en niet rond te zijn, slechts eene halve waarde.

Men bezige en regele de zwaarte van den hagel, overeenkomstig de diersoort en den tijd van het jaar.

De hagel draagt zich het gemakkelijkst in eenen gordel om het midden. Wel is waar, dat die plaats bij groote hitte hinderlijk is, maar niet zoo erg, als het knijpend, tintelend, verdoovend gevoel aan den arm en schouder.

Deze gordel en de broeksband mogen de ingewanden niet naar beneden persen.

X.

§ 1. De schoenen.

Zal men van het gaan geen' hinder hebben, dan moet men goed geschoeid zijn.

Geen twee paren schoenen vallen hetzelfde uit; men zal derhalve weldoen, de leesten te koopen, waarop de passende schoenen zijn gemaakt. Zij moeten sluiten aan den hiel en op de vre, en aan de toonen een' duim langer zijn, dan noodig is; niet spits zijn, dan haakt men er mede, noch te breed, hetgene doet aanstooten.

Die de hielen scheef loopt, behoeft schoenen, op eene leest gemaakt, en waarvan de hakken breed en plat zijn. —

Die alle dagen jaagt, behoeft twee paren vetschoenen. Dan bestaat er de tijd, dezelve schoon te maken en te droogen. Als de schoenen afgewasschen zijn, worden die in den wind en niet bij het vuur te droogen gehangen. Wanneer zij winddroog zijn, met traan gesmeerd en blijven daardoor zacht.

Na het aantrekken, dezelve te smeren met eene

verbinding ongel, traan en stroop, een der beste bekende smeersels, om water te keeren. Tweemaal te smeren kan niet anders, dan goed doen, zoo er houten vloeren zijn, dan geschiedt dit buiten. De voorbereidingen tot en na de jagt zijn het gemakkelijkst voor den Jager in eene, bijzonder daartoe ingerigte kamer, voor een takkebossen vuur. —

Men zorge, dat het leder, waarvan de schoenen en waterlaarzen gemaakt zijn, genoegzaam in de looijerskuip is bestorven; anders ruiken dezelve onaangenaam; het brandt aan de voeten en zal spoedig barsten.

Het leder voor de laarzen moet zijn van pinken, zijnde zwaarder, dan kalfs. Het jarige kalfje mag niet den natuurlijken dood gestorven, noch in den zomer geslagt zijn, dan zitten er elftgaten in de huid.

Aan den binnen- en buitenkant der stevels zijn knoopsgaten, en aan de broek knoopen, om de laarzen, des verkiezende, op te houden; daarenboven worden zij nog met een hakleer bezet, om het smijten van plooijen op de achillespees te voorkomen.

§ 2. De jicht.

Drooge voeten is het voornaamste, waarvoor de Jager heeft te zorgen. Natte voeten zijn het ligchaam nadeeliger, dan overdrevene krachtsinspanning: deze bepaalt zich tot het doen verloren gaan

van de buigzaamheid der leden en de rekbaarheid der spieren.

Bij warme zomersche dagen, is de verkoeling van het laauwe moeras water bedriegelijk. De modder blijft altijd kil.

Het verschil van warmte en koude aan de beide uiteinden van den Jager moet nadeelig op zijn binnenste werken. Sterke uitwaseming drijft de schadelijke afgezonderde deelen naar buiten, anders zouden die hinderlijk kunnen worden, en de koude hem onmiddelijk doen verstijven.

Hoeveel oplettendheid voor het schoeisel ook worde aangewend, tegen het doordringen van dauw en sneeuwwater is er geen bestand. Er worden laarzen gevonden, die blank water keeren; maar de meeste laten door, wanneer dezelve aan schuring van planten en struiken zijn onderworpen.

Men doe derhalve wel, terstond na geëindigde jagt van wollen sokken te veranderen, lage schoenen aan te trekken en de, door het ingezogene water zwaar gewordene laarzen aan het geweer te hangen. Een uur ver te gaan met drooge laarzen is niets, maar met natte voeten en zware laarzen een uur afstands te moeten terug keeren, doet denken.

Wil men weten, wat den Jager wedervaart, die zijne gezondheid niet acht, vroeg of laat zal hij kennen, dat koude voeten pijn in de ingewanden, winden en doorloop verwekken; dat hij aan togtlucht gevoelig wordt; het zitten in vochtige kamers

beving veroorzaakt, dat die koude hem van onderen optrekt, bij het staan en zitten op steenen vloeren; dat hij noodig heeft, zich in de lucht te bewegen, om warm te kunnen worden; zoodanig is zijn ligchaam aan het gaan gewoon, dat het van zijnen gezondsheids staat onafscheidelijk is; dat hij trillingen in afzonderlijke ligchaamsdeelen heeft, zonder te weten waarom; terwijl hij in de spieren een gevoel ontwaart, als of hij met eene naald in de huid werd gestoken en als of brandende zwam daarop is gevallen. Het zal zich met rukken in de armen openbaren, als of men des nachts vóór het openen der jagt droomde, hazen te moeten schieten, die men alleen van den pluimkant met eenen sprong te zien krijgt. Eindelijk een altijddurend geluid in het hoofd, als het gewiek van eendvogels, waarbij zich van tijd tot tijd het scherpe geluid van watersneppen voegt, als verwijtingen van een onrustig gemoed. Men zij bij tijds gewaarschuwd en bedenke, dat de voorbeschikkingen tot deze kwalen mede ter wereld kunnen worden gebragt.

Die koude heeft gevat, zorge voor eene zachte uitwaseming en vermijde, zich met den rug kort tegen het vuur te stellen; anders zal het eerst, wat men den anderen morgen ontdekt, de reden zijn, waarom die raad werd gegeven.

XI.

REKAPITULATIE VAN HET OVERGEBLEVENE.

Het liet zich aanzien, als of er bij het sluiten der jagt geen haas meer was. Zij hadden in de lage weiden hunne vrijheid gevonden, toen de slooten buiten boord stonden. Op het laatst vond men omtrent de broekstraat veel prent. De sneeuw getuigt, dat die niet uit te roeijen zijn.

Hoenders dat was minder; er was nog
een troepje van vijf bij sterken Hannes,
» van drie op den Krommen Elleboog,
» van negen omtrent het Vossen holleke,
» twee aan de lucht,
» vier in den hemel.

Hiervan zijn er denkelijk in de drie maanden nog gekort, en er dan nog van aftrekkende een derde door misbroeding, verstoring enz., dan zullen er dit jaar de helft minder zijn, dan het vorige. Welk een geluk, dat er weinig of geen sneeuw gevallen is en die niet bleef liggen. De boeren hebben dezen winter geen kans gehad, uit de gebrokene glasruiten in de tuinen op de kool te schieten. Het best zal zijn, in den maneschijn rond te laten hooren, of er nog patrijzen op de zolders zitten, om die te laten springen. De Bom heeft er zeker nog.

XII.

Over het poten van patrijzen.

Het poten van patrijzen geschiedt, door ze des avonds koppelsgewijze in kleine overdekte kuiltjes te zetten, gelijkende op konijnen pijpen, waarop wat droog gras is gelegd, en voor welke voedsel wordt gestrooid. Honger en de doordringende lichtstralen, bij het aanbreken van den dag, doen hun die kerkers verlaten.

Andere nemen de patrijzen in de hand, bevochtigen hun de vederen, slingeren dezelve eenige malen in het rond en laten hen dan bezwijmeld laag aan den grond los. De patrijs doet alsdan eene vlugt en loopt weg. De gepote patrijzen vestigen zich niet ver van de plaats, waar men ze heeft laten springen.

XIII.

Over de paarhoenders.

De meerle is gehoord, de rog heeft reeds drie vingerbreed nieuw groen. De patrijzen zijn gepaard; alle zekere teekens dat de winter voorbij is.

Wanneer het in Januarij en Februarij hard heeft gevroren, en die vorst met zuidenwind dooit, zoodat men dan reeds aan geëindigden winter begint te gelooven, dan raken de patrijzen, als of het afgesproken was, gelijktijdig uiteen, en eens gepaard zijnde, voegen zij zich niet meer te zamen.

Welk een schoone dag!

Tegen elf ure zullen wij met den jongen hond uitrukken.

Wat doet hij dat alles bedaard, als eèn oude hond. Het ras is toch alles.

Hij legt zich op den wind; wat rekt hij zich uit. Daar staat hij pal. Ga er om toe. Praat wat tegen hem en jaag liever zelf op, dan dat hij leere er op in te stuiven.

Houd de lijn wat aan. Het is een nest met jonge

hazen. Zij zijn al knap groot; vier in getal. Een heeft een blesje.

Dit is altijd het geval, wanneer er meer dan drie in zijn. Zij verliezen dit teeken naderhand. Dit moet ook wel het geval zijn geweest met dien zwarten haas, die niet meer werd gevonden en waarvan men niet gehoord heeft, dat ergens is geschoten. Die spelingen der natuur herstellen zich veelal, bij het verwisselen van haar en vederen.

Laat ons de moerbeesten een oor afsnijden en die naderhand sparen.

De hond wordt zeker goed. Hij behoeft niet meer in het veld te komen. Er zal vuur genoeg in geraken. Zoo is het beter, dan dat de honden steeds achter en onder moeten gehouden worden, en dat de Jager heen en weêr moet gaan, om de vaart van hunnen loop te breken.

Dat hij toen geducht voor de kippen gekastijd werd, is nog versch in het geheugen. Hij schrikt, als de patrijzen opvliegen. Fluit eens! Hij ziet om; hij zal zich spoedig laten affluiten.

Merk op, dat de paarhoenders dezelfde rigting houden, als het vorige jaar; maar niet zulke groote vlugten doen. Nu er nog geen blad aan de boomen is, zijn zij duidelijker na te waren.

Van hier gaat het op den hoogen kamp aan. De weede vlugt op het heideveld, en dan terug omstreeks, waar zij het eerst gevonden zijn.

Die achter de huizen slaan gelijk over, Die langs

de scheiding vliegen gelijk naar binnen. Die in den grooten akker te huis behooren, gaan er niet ligt uit, en die van de eindstukken liggen over dag in het schaarhout en lange smeelen, langs den heikant.

Het is goed, van dit tot het openen der jagt te onthouden. Eene verkenning daags te voren is nuttig, om te weten, waar de aardappelen staan, dan behoeven wij de hoenders niet te verontrusten. Zij zullen ons dit jaar zoo menigmaal niet ontkomen; wij vinden ze gelijk terug.

Nu de verzekering daar is, dat de hond staat, kunnen wij het bij deze wandeling laten berusten, te meer, daar de eens opgedane paarhoenders geneigd zijn te loopen, in plaats van zich te drukken; waardoor het vaststaan van den hond, die nog geene ondervinding heeft, verloren zoude kunnen gaan.

In plaats van zeven koppels, zijn er wel dertig.

Des te beter.

Er was niet gedacht aan de menigte hoenders, die onder de *Kluis* zijn overgebleven. Onder de bepleiting omtrent het jagtregt dezer plaats is daar in het geheel niet gejaagd. Er waren veel te veel patrijzen; die hebben zich thans verdeeld en verzet.

Wanneer de patrijzen eenigen tijd gepaard zijn, schiet men zonder nadeel eenige hanen weg. Deze zijn gewoonlijk menigvuldiger, dan de hennen; zoo wel bij de patrijzen, als bij kippen, eenden, ganzen enz. ziet men, dat één haan bij onderscheidene hennen voldoende is. Wanneer er te veel hanen

zijn, geeft dit aanleiding tot twist, ijverzucht, overspel en ongeregeld broeden, tot ergernis van de aanschouwers. Mogten er geene hanen genoeg zijn, dan komen die uit nabijgelegene plaatsen over, om zich bij deze hennen te vestigen. Het zijn de hanen, en niet de hennen, die oneenigheid zoeken. Verondersteld, dat bij éénen haan drie hennen waren, dan zullen er in een kort bestek drie troepen patrijzen zijn, waar anders slechts één zonde geduld worden, of wel die drie troepen zich, onder geleide van denzelfden haan, te zamen voegen. In de veronderstelling, dat de middelen van den haan niet werkzaam genoeg waren, of hij verhinderd werd, dagelijks het gebied zijner hennen na te zien, dan maakt dit nog geene zwarigheid, doordien men stellig weet, dat de bevruchting van het eerste ei voldoende is, om de volgende insgelijks vruchtbaar te maken.

XIV.

IETS OVER PRIVATIEVE JAGTEN.

Het zal van belang zijn, den afloop der hangende zaak te kennen. Ofschoon het nog lang kan aanhouden, alvorens het van de eene regtbank op de andere is overgedragen, geappelleerd, gekasseerd enz., moet er toch eens een einde aan komen.

Het ligt in den aard van den mensch, datgene aan te vallen, wat hem in den weg staat. Dit wordt ook waargenomen bij heeren houders van den evenaar, die niet gaarne punten voor zich zien, die hunnen werkkring beperken; die, gelijk andere menschen, met aardsche gewaarwordingen behebt, kleine trillingen aan den evenaar geven, die de schaal onmerkbaar naar de zijde van het belang doen overhellen.

Aan zekere regtbank krijgen 's Lands ambtenaren altijd ongelijk, wanneer de zaak eenigzins te buigen is. In de zaak van DE REUS, werd de vrijspraak uitgesproken, op grond, dat de wet wel het zetten van strikken verbiedt, maar niet spreekt van het

weêr opstellen derzelve. Waaruit de konklusie : waar de wet zwijgt, bestaat geen vergrijp, — ergo geene straf.

De oppasser van de jagt had het anders wel slim overlegd, van er iets in te doen, en de aankomst van den eigenaar af te wachten. Zich verongelijkt geloovende, wil hij deze gemeente verlaten en zijn ontslag nemen.

Help onthouden, bij tijds Strikkeling tot oppasser voor te dragen. De schelmen worden het best met gaauwdieven-gevangen, daarenboven raakt hij daardoor uit ons dorp en vooral uit onze jagt.

De vossen doen immers geen kwaad kort bij, om hunne woning niet te verraden.

Dat kan waar zijn, zoo lang er elders genoeg is te vinden.

Het gaan met eenen buks zoude den oppassser wel zoo passend staan, als met een dubbel geweer.

Daarover eenen anderen dag.

Zal hij de Reus aandurven?

Dit moet juist zijn proefstuk zijn. Hij behoeft immers niet met hem te vechten; het formulier: *onthoud dag en uur* is immers voldoende!

Eene andere regtbank is van oordeel, dat, waar de wet niet duidelijk genoeg is, die trouwens nooit volmaakt kan wezen, al beproefde men, voor alle mogelijk voorkomende omstandigheden, die dagelijks veranderen, vaste bepalingen te geven; de regter verpligt is, in den geest des wetgevers regt te spre-

ken, die in ons geval niet anders, dan het tegengaan van wilddieverij heeft kunnen bedoelen.

Die begrippen loopen regtstreeks tegen elkander in en zijn veelal oorzaak, dat velen omtrent het jagtstelsel veranderingen te gemoet zien.

Is het niet kinderachtig, als men het jagtregt bezit, dat men dan ook het regt niet zoude hebben, dit door het zetten van eenen paal op eens anders grond, zoo als de wet bepaalt, te mogen aanwijzen? Het tegenovergestelde begrip kan zeer geleerd zijn, maar is niet geschikt, om orde en eensgezindheid daar te stellen.

Dewijl de jagtbepalingen in de onderscheidene provinciën van ouds af zeer verschillende zijn geweest, zoude het een kundig hoofd vereischen, om daar eenheid in te brengen, indien men de overtuiging had, dat zulks volstrekt noodzakelijk is. Misschien is het met het jagtregt, dat met zoo vele verschillende zaken en belangen in verband staat, even eens, als met een oud gebouw gelegen, waaraan het niet verstandig is, veranderingen te willen brengen, uit vreeze, dat, bij het te voorziene brokkelen, welligt het geheele gebouw zoude kunnen instorten.

Zoude het niet eene onbillijkheid wezen, iemand van zijn bezit te berooven, zelfs dan, wanneer de tijd en omstandigheden der in bezitstelling daarover thans niet meer duidelijk zijn? Men mag toch niet gelooven, dat de menschen tegenwoordig zooveel slimmer zijn, dan vroeger; dat zij zich hun regt

zouden hebben doen ontnemen, zonder er tegen op te komen, te minder, wanneer men nagaat, dat in vroegere tijden meer, dan tegenwoordig op een onbesproken naam en handel werd gelet, en men daarenboven in aanmerking neemt, dat in die dagen de weinig beschaafde landbewoner niet zelden verpligt was, om door de wildvangst in zijn levensonderhoud te voorzien, en daardoor des te meer naijverig op zijne regten.

De moeijelijkheid, om, volgens de tegenwoordige wetten, aan te toonen, hoe de zaken zich eeuwen geleden hebben toegedragen, zal iedereen beseffen, die thans voor een huwelijk of erfenis de geringste akte behoeft van dingen, die gedurende onzen leeftijd hebben plaats gehad. Wat zal het dan niet in hebben, om het bewijs van handelingen en overeenkomsten te leveren, die door het stof der eeuwen worden overdekt.

Het bezit van jagtregt is een eigendoms regt, als ieder ander.

Verondersteld, dat opheffingen van dien aard plaats hebben, dan zal het raadzaam zijn en de billlijkheid brengt dit mede, dat men schadeloos wordt gesteld. De grondwet, immers, waarborgt eens ieders eigendom in het algemeen, zonder dat er eene gegronde reden tot uitsluiting van het eigendoms regt der jagt te denken is.

Bij verschil over die zaken, moet in aanmerking genomen worden, of iemand door staatkundige be-

roerten het jagtregt verloor, en bij terugkeering tot de vorige orde van zaken in het bezit daarvan werd hersteld; dan wel, of die herstelling is verkregen door aankoop van een goed, uit de vijfde, zesde hand. Ontwikkelen zich nieuwe moeijelijkheden aan de regtbanken, wanneer zij in de beschouwing treden, in hoe verre die teruggaaf met de bestaande wetten is overeen te brengen, dan is, mijns inziens, de vraag, of iemand, die heerlanden heeft aangekocht op een tijdstip, dat de heerlijke regten waren afgeschaft, bij herstelling van dien, het regt heeft, dien te doen gelden, welke hij niet gekocht heeft? En, in geval van schadevergoeding, wien zoude die worden toegewezen? aan den beroofden? of aan hem, die deze regten onwetend kocht en niet betaalde? .... dan, laten wij het antwoord op deze vragen aan deskundigen overlaten; ons bestek gedoogt deze uitweiding niet.

Het jagt-departement, zegt men, brengt weinig op; die opbrengst staat in geene verhouding tot de schade, die aan loopend vee, aan graangewassen, aan heggen en slooten geschiedt, door menschen, die de vergunning om te jagen met een patent hebben gekocht.

Ieder, die schadelijk gedierte ontdekt, moest het regt hebben, dit te dooden, of door een ander te laten doen; mits op zijnen eigendom, dat spreekt van zelven. Hier wordt onder schadelijk gedierte ook haas, konijn en patrijs verstaan. Verondersteld,

dat een daghuurder een dreefje boekweit heeft staan en daaromtrent een troep van vijfentwintig patrijzen ligt, behalve nog anderen, die verpligt zijn, zich des avonds van elders te komen voeden; zouden dezen hem geene schade doen? Minder, dan duiven, hoor ik zeggen, maar wie bepaalt het verschil en de hoeveelheid, die deze vijfentwintig kroppen met de ongenoodigde gasten dagelijks behoeven?

Het stroopen behoorde, even als bij zekere naburen, het stelen van wild, of ontvreemden van vee, aan de openbare veiligheid toebetrouwd, te worden gelijk gesteld. Alsdan is het te denken, dat de geringe man zich van jagen zal onthouden, dat hem het werken ontwent, tot een ongeregeld huishouden aanleiding geeft en, in één woord, ledigloopers en bedorvene menschen vormt.

Dat hier en daar een enkele haas geschoten wordt, kan niet veel kwaad, mits dat het geen plaats heeft tusschen Januarij en Mei. Dit is nooit te beletten geweest. De katten en losloopende honden moorden er immers veel, zonder dat men zulks merkt.

De patrijzen zullen bij onbeperkte vrijheid van jagt spoedig door ongeoefende jagers zonder gevolg te jagen zijn. Erger, dan die vrijheid zijn de strikken en verdere helsche uitvindingen, die eerst voor den dag komen, wanneer de Jager het veld verlaat.

Het is niet te ontkennen, dat onder het thans bestaande wetstelsel, tot instandhouding der van ouds

beschouwde edele bedrijven, de privatieve jagten van groot nut zijn.

De Jagers nemen van elkanderen over, dat er van jaar tot jaar minder wild is. Komt deze gedachte voort uit het vergeten van ongunstige en bijblijven van gelukkige dagen; of kunnen daar nog andere redenen voor bestaan, als: doorbraken van waterweringen, zacht weder in de maanden Januarij en Februarij, hetwelk de hazen vroegtijdig doet rammelen, en daarop volgende vorst, die de jong geborenen doet verkleumen? Dit zoude alleen voor de hazen gelden. Het uitvinden van dubbele geweren; perkussie-sloten, vele jagers; meer algemeene omgang met het geweer, dat tot stroopen aanleiding geeft; meerdere behoeften van den mensch, en dus meerdere lieden, aan welke het wild verkocht kan worden. Al die veronderstellingen hebben haar voor en tegen.

Aan meerderen aanbouw en sterkere bevolking is uitroeijing van bosschen en schuilplaatsen voor roofdieren, ook ontginning van woeste gronden, tegen over te stellen.

In de natuur is alles wijselijk beschikt en aan verstoringen gedacht. Het eene is een gedeelte van het andere en dient, om het geheel te onderhouden. Die hieraan twijfelt, gelooft ook niet aan de algemeene overstrooming, toen er slechts een passend paar van iedere soort overbleef. Zoo naauwkeurig werd in alles voorzien, dat, ware de sluiting niet

volkomen geweest, enkele soorten waren verloren gegaan.

Er worden thans, immers, eenige soorten niet meer gevonden?

Die kwestie brengt al te ver en bewijst niets. De opmerkzame jager is te beleefd, om tegen te spreken, hij ziet bedeesd voor zich, of er nog wild is, denkt hoedanig het te vinden, en vult zijnen zak, terwijl een ander bezig is, er over na te denken, en hij vergeet den jagtregel niet: Spaar de wijfjes.

XV.

Begrippen over het schieten.

Zie die snaken met hun ongeladen geweertje, onder de duiventil, op de af- en aanvliegende vogels mikken; op eenen slinger en voortrollenden bal ketsen. De oudste heeft al den slag, om zwaluwen te schieten. Hij zegt: iedere zwaluw, de eerste de beste, kan geen mensch raken; maar eene, die over het water strijkt, is even zoo gemakkelijk te schieten, als een stukje papier te treffen. — Bravo! Ik moet hem gelooven, want hij heeft er een tonnetje kruid aan gewaagd.

Nu is het tijdstip daar, om te zeggen, dat geen Jager een vast schot heeft, zoo lang hij het wild niet voor het geweer kan laten trekken.

De eerste dagen, dat de jonge Jager in het veld komt, is hij te langzaam met het geweer. Hij wil een zeker schot doen, waartoe hij de noodige handigheid nog niet bezit. Het valt hem moeijelijk, dadelijk de afstanden te begrooten. Uit bezorgdheid van mis te schieten, laat hij wild ontkomen, dat hij

had kunnen hebben. Herhaaldelijk wordt hij tot vlugger zijn aangezet. Hij heeft eenige malen misgeschoten; volgens zijn oordeel, kan hij niet anders denken, dan dat het hem hieraan schort. Hij vervalt nu in den tegen overgestelden misslag, namelijk van te gaauw te zijn.

Het wild uit de beweging van gaan, en de eerste kracht des opstuivens, met eenen ruk te schieten, is te moeijelijk, dan dat een eerstbeginnende hieraan durft denken.

Het is niet te ontkennen, dat verscheidene stukken op die wijze worden geschoten; maar het is geen beredeneerd werk; en wat aan het toeval overgelaten wordt, geeft eene onzekere uitkomst. Het kan gelukken, wanneer het wild zich in eene regte lijn verwijdert, of op den wind zweeft. Ook dan, wanneer de patrijzen op korten afstand en digt bijeen springen.

Enkele stukken en in eene schuinsche rigting te schieten, is de proef op het tweede tijdstip: het schieten op den snap. Deze manier is misschien twee jaren achtereen gelukt. Maar eindelijk zal het gebeuren, hetgene wij hier voorspellen, dat de Jager geen stuk meer kan treffen.

Hij wil het nu met kracht en snelheid dwingen, waardoor het nog erger wordt. Hij zal zelfs in den zit misschieten, omdat hij zich den tijd niet gunt, om het geweer behoorlijk tegen den schouder te sluiten. Eindelijk begint hij te begrijpen, waar het

hem schort. Zoo lang het wild duidelijk over de loop van het geweer kan worden gezien, is het met zekerheid te treffen; waartoe dan die overhaasting? Nu is hij op den regten weg, van waar hij nog wel eens zal afraken, maar zonder vragen op terug kunnen komen.

Op vliegend wild kan dan alleen het schieten op den aanslag, met goed gevolg, plaats hebben, wanneer de eerste kracht van het aan- en opspringen voorbij is, (zie het vermogen van den paauw, om met eene wip en vleugelslag tot op een huisdak te komen), en het wild werkzaam, nieuwe te vergaderen, om eene zekere rigting aan te nemen.

Die het vliegen verklaren, beweren, dat de vogel zich met lucht vult.: voor den Jager is het onverschillig, of dit door de longen, beenderen of vederen geschiedt. De vraag is, of dit plaats heeft, als de werkende kracht der pooten ophoudt, en die der vleugelen begint? De Jager neme dit vertragend oogenblik waar, om het geweer met gestrekte armen, naar zich toegehaald, tegen den schouder te brengen. Mikken en vuurgeven kan bij geoefend zijn bijna ééne beweging wezen. De nadere opheldering van dit is, dat met het geweer naar het wild wordt gewezen en het schot los gaat op het oogenblik, dat het geweer, zonder stil te houden, op het doel komt.

Er zijn dus drie manieren:

1. Op den aanslag, die niet veel oplevert.

2. Met het geweer in die rigting wijzen, waarin het wild zich beweegt, dat men op vliegend wild voor het zekerste houdt.

3. Het geviseerde schot, hetwelk de hazen peutevaars zeker hebben.

Dan is er nog eene manier, namelijk die, om het geweer als eenen gieter te gebruiken, dragende hetselve met gestrekte armen en aldus los drukkende. Een ieder zal moeten onderzoeken wat hem het beste past.

De tweede wijze wordt vooral door hem in acht genomen, die de hebbelijkheid en den wil hebben, met iederen loop een hoen te schieten. Zij bekreunen zich niet te zien, of het eerste gevallen is: daarvoor heeft de hond te zorgen. Zonder het geweer van den schouder te nemen, wordt, volgens de derde wijze, een tweede hoen bepaaldelijk in het oog gehouden, in deszelfs vliegen met het vizier gevolgd en te neder gedrukt.

Wild, dat schuins of over dwars zich beweegt, is niet wel anders, dan op den trek te schieten. De hagel, moet ingevolge den graad van schuinte en snelheid der voortbeweging, zoo te zeggen vóór het voorwerp worden aangebragt. In den tijd, die verloren gaat met zien, mikken, losdrukken, ontbranden en voortstuwen van het lood, raakt het wild vooruit. De hoeveelheid voor te houden moet ieder voor zich leeren schatten. Zoo lang de hazen, die overs dwars loopen, de achterloopers worden stuk geschoten,

zonder van voren letsel te hebben, zal de Jager niet genoeg hebben voorgehouden.

De haas, die lijnregt aankomt, wordt op de voorloopers gemikt, die zich verwijderen op de lepels.

Van de tien schoten is er maar één raak, die gedaan worden na het loopen, om eenen haas te rigten. De oorzaak is eenvoudig in de overspanning en daardoor ontstane trilling van het spier- en zenuwgestel gelegen.

Vliegend wild, van voren opzettende, moet men iets hooger houden.

Op watersneppen jagende, denke men aan het inzakken in den zachten grond, onder het stilstaan; en uit eene schuit schietende, stelle men de voeten uit een en rekene op derzelver voorwaartsche beweging; onder welk tijdsverloop de vogel zijnen trillenden slag gedaan heeft en koers zet.

Hazen en vossen moet men uit het hout laten komen. De takken keeren den hagel en het wild schrikt voor den aanslag van het geweer en keert om. Laat voorbijloopen en vliegen en draai inmiddels links om keert, als er niets in den weg staat.

Is er betoogd, dat snapschoten ongewisser zijn, dan geviseerde, dan kunnen er echter omstandigheden voorkomen, dat er niet anders kan worden te werk gegaan.

In alle gevallen is het schieten bij berekening van de strekking, waarin het wild zich beweegt, onverschillig of het al, dan niet gezien kan worden, aan

te bevelen, boven het schieten, zonder gedoeld te hebben.

Het begrip van raakschieten wordt versterkt door de kennis der oorzaken, die doen misschieten.

Menschen, die alles bij vergrooting beschouwen, die nooit weten, waar zij zijn, leeren het nooit. Mits hen aan de praat houdende, kan men gerust met hen ondernemen, een afgezocht stuk in tegenovergestelde rigting nog eens te nemen, zonder dat zij het merken.

Al te vlugge werking van het bloed, dat niet genoegzaam door beweging verdund is, naar het hoofd, noemt men: den kop verliezen.

Het zich opwinden door gesprekken over het onderwerp en allerhand vertoon daags vóór de jagt.

Geen vertrouwen, dat de hond vast en met anderen zal staan.

IJverzucht, voortkomende uit een gevoel van mindere bekwaamheid, of de behoefte van bekwamer te willen zijn en te willen schitteren, — dit alles neemt de voor den Jager zoo noodige bedaardheid weg.

Wanneer overdrevene inspanning, bij het niet vinden, geest en ligchaam zoodanig heeft verdoofd, dat het gerinkkink der patrijzen doet verschrikken en door het trappen op eenen haas wordt ontwaakt, dan is voorzeker de werking der kwalijk bestierde armen van geen nut of hulp meer.

Wanneer de eerste dagen van overvloed voorbij zijn, wanhoopt men niet zelden, onder het dalen der zon

aan den goeden uitslag der jagt en vergeet, dat een straal van weinig minuten somwijlen voldoende is, om de moeite van den geheelen dag te beloonen: de Jager van ondervinding verflaauwt nimmer in het vertrouwen van te zullen vinden, en houdt steeds goeden moed.

Voorbeeld. De meeste jagers hebben geen vertrouwen van na twee uren zoo veel wild te kunnen schieten, als vóór den middag; dit bewijst niets meer, dan hunne zwakheid. Dit ligt daaraan, dat zij niet zoo vlijtig zoeken. Die met vasten wil na den middag te velde gaan, ziet men gelukkige jagten maken, in vergelijk van den tijd, dien zij konden besteden.

Men zoekt dikwerf ver af, wat men aan zijne deur kan vinden. Van de, over dag uiteen gedrevene patrijzen zijn er aan den avond bij het roepen nog te schieten.

Dan zijn er nog kleine oorzaken, als het vertrouwen, wanneer het eerste schot gemist is, dat het tweede doodelijk zal zijn: dit noemt men overhaasting en een schot niet tellen. Ware men kalm te werk gegaan, dan was er maar eene loop te laden.

Wanneer men nog niet genoegzaam zeker is van zijn schot, maar voldoende in de kunst gevorderd, om te weten, dat het wild op den trek moet worden geschoten, uit bezorgdheid van te laat te zullen komen, en men altijd met gestrekt geweer in de beide handen gaat, daardoor de vereischt wordende lenig-

heid in de leden verliest, waarop men vertrouwde, hetwelk bij felle koude ook plaats grijpt.

Dan zijn er nog redenen van misschieten, die uit niet genoegzame kennis van zaken voortkomen, b. v.: Gij wilt eenen haas in den slaap verrassen. Gij ziet den bol en het beloop van den rug; maar gij bedenkt niet, dat die groote kluit van ter zijde hem voor het indringen van den hagel beschut; dat bevroren grond insgelijks den hagel stuit; dat het water opdraagt; dat, op het hooren weigeren van de eerste loop, het wild door eenen zijdelingschen sprong of opvliegende werking van het tweede schot zal vermijden, zoo dit al te rad volgt; dat de zwemmende vogel voorwaarts kan duiken, waarop niet werd gerekend, en eindelijk, dat het meeste bij verrassing springende wild op eenen afstand wordt gemist, die de werking van den hagel verijdelt, door geene meerdere ruimte te beslaan, dan die van eenen kogel, eenige malen verdubbeld; waardoor, of het wild ellendig wordt mishandeld, of met den schrik het dreigende gevaar ontsnapt.

Er zijn dagen, op welke men zoo scherp niet ziet, als gewoonlijk: fijne lucht, vorst en sterke wind kunnen dit mede bewerken. Het wild is alsdan ook rapper, en het vliegende vertoont zich een derde kleiner, waardoor eene schijnbare vergrooting der afstanden en bij gevolg overijling ontstaat.

Op patrijs en haas is nog wat! Maar de rietende wachtel en de sjerpende snep?

Altemaal hetzelfde. Laat hun den tijd van aan de vlugt te komen, en, zoo als gezegd is, met het geweer wijzen, of volg hen met het geweer.

Waar ik hem weet! schop den steiloor eerlijk uit zijn nest.

Is de kleur der wol zigtbaar: zijn de kijkers te onderkennen; stel 'er u achter, wanneer gij meer vertrouwen in het schot op de regte lijn stelt; beoordeel de omliggende ruimte voor uw schot, door het aantal dreven en de breedte derzelve op te nemen; en tel dan na marsch 1, 2, 3 tot 4 en halt! Denk onder het tellen op den hond, die bij het schieten op den aanslag even zooveel kans heeft, getroffen te worden, als de haas, van te ontkomen.

Houd op! dat is al te fraai. Met al die kunsten schiet ik hem zeker mis. Hij is veel gewisser te hebben. Wie weet, of de kans van daag zich met dezen niet bepaalt. — Het hart klopt mij hoorbaar.

Bedaar! Al werd hij gemist, is er immers nog niets verspild. Het geeft stof tot scherts en met denzelfden kunnen wij ons nog vermaken. Wel bedacht! Wat heeft men aan het gedoode? niets, dan den last van het te dragen Als gij hem toch in zijn huis schieten wilt, tref dan alleen den bol, om de rest niet te schande te schieten; en om het bloed voor de hazenpeper er in te laten, is het nog beter, om hem de vóórtoonen af te schieten. Gij zult hem dan raar zien pantoffelen. Hij houdt het lang, maar nu zal hij spoedig springen; hij heeft zich reeds terug

gezet. Ga niet nader bij, dan ontkomt hij zeker.... Vrij is hij! — Ik dacht het wel. —

Maar, hoe is het mogelijk, er lag niets in den weg?

Blijf staan! Hier is het eerste schot gevallen, op drie passen van het leger, en dáár staat het tweede, op tien treden; gevolgelijk was het dier nog zesmaal te treffen geweest, alvorens buiten het bereik te zijn.

Waarom schoot gij hem dan niet dood?

Dan hadt gij hem, volgens onze overeenkomst, voor mij moeten dragen.

In het vervolg jagen wij in éénen zak, en die het laatste schot op een stuk doet, zoo lang er nog kans is, dat hetzelve ontkome, zal de eer van het schot hebben. Het spreekt van zelven, dat wij elkander helpen dragen.

Ieder stuk, dat niet valt, is daarom niet misgeschoten, ver van daar. Bij een tamelijk goed schot, is het meeste gekwetst, waarover de vos zich verheugt.

Tegen den tijd, dat wij onder de palen jagen, zullen wij ons voornemen, niet te schieten, of de dood moet er op volgen; dan wordt het overblijvende door het misgeschotene niet ongerust gemaakt.

De aangeschotene haas zet, in den beginne van zijn loopen, sterker aan, dan gewoonlijk. Wankelt hij in het plan, waar zich naar toe te begeven, dan is er kans, dat de hond hem zal vangen. Zie,

hoe hij vermijdt, over de slooten te springen; begint hij te draaijen, dan zal de hond hem weldra hebben.

Vangt de haas, na het ontvangene schot, aan te dansen, dan is hij in den bol getroffen, misschien zijn hem de glazen ingeslagen. Ligt er buikwol, dan heeft hij eene doodelijke wond. Valt er zweet, dan tevens gespeurd, of hij de vieren nog tot zijne dienst had. Het is te vermoeden: hij schuinde zoo. Tracht, den hond, op nieuw, den voet te doen opnemen; misschien is de haas niet verder, dan door de heg gekomen en dáár morsdood gevallen, of in de sloot geraakt en onmiddelijk gezonken: in het water en tegen den kant zal het zigtbaar zijn. Blijft hij in het leven, dan zit hij morgen niet ver van de plaats, waar hij het schot ontving. Hij geeft alsdan meer lucht van zich, dan de gezonde. Hij zal stijf voor den dag komen, bijaldien hij zich niet door den hond laat pakken.

Pollux is niet sterk, om te prenten. Castor was een hondje, om aangeschotene hoenders te brengen, de eerste dagen een koppeltje zeker.

De aangeschotene haas drukt zich niet ver van de plaats, waar hij gewond werd, dat de gezonde niet doet. Zet den hond niet door geroep of geloop aan, waardoor die zich boven adem afwerkt.

De aangeschotene watersnep strijkt met stijve vleugels voort. Spat het water op, na het neder vallen, dan ligt zij dood.

De gekwetste eendvogel kan niet te water blijven; zij loopt den oever op.

De gesteigerde patrijs valt op den rug. Neem de strekking tusschen twee, zoo mogelijk, drie boomen, óf zigtbare punten en beoordeel den afstand korter, dan die zich vertoonde. Voor den slingerenden patrijs dient men den afstand verder te schatten, dan die schijnt; die kan ook dood liggen. Misschien heeft hij slechts eenen schampscheut. De voorzigtigheid gebiedt, van eerst te laden.

XVI.

Over het laden.

Men begint met zich te overtuigen, dat de laadgaten los zijn; daaraan twijfelende, moet men dit met eene speld of veder onderzoeken; nooit door er in te blazen, of lucht op te zuigen; dan late men de hanen neder. Men dient de vaste gewoonte aan tenemen, van de regter- of linkerloop het eerst te laden, en regts en links de vaste maat kruid te bezigen. De proppen eerst te ronden, alvorens die in de loop te doen. Bij het uittrekken van den laadstok, deze iets van de loop af te buigen, opdat de scherpe kant van het knopje niet verloren ga, waardoor de laadpapieren tusschen den laadstok en het inwendige der loop kunnen vatten. Aanzetten, door de proppen aan te drukken en niet meer. Den stok onder den linkerarm te houden. Den hagel het eerst in die loop te doen, waarin eerst het kruid is gedaan, ten einde vergissing en twijfel te voorkomen. Na het bergen van den stok toe te zien, dat het knopje achter de ijzeren sluif rust, om den laadstok

niet te kunnen verliezen. De loop omlaag te houden, om te vernemen, of er ook hagel uit de loop rolt. Daarna de hanen over te halen en geene hoedjes te plaatsen, wanneer het kruid zich aan de oppervlakte der schoorsteentjes niet vertoont. Zoo dit niet het geval is, dan op het omgekeerde geweer te kloppen, tot het zich voordoet. De kapertjes te stellen en met de hanen neder te drukken, opdat zich geen kruid tusschen de pistons en de hoedjes plaatse, dat zich bij het nederslaan tot pulver kan vormen en het vuurslaan beletten.

Slechts ééne loop te laden hebbende, brenge men den laadstok zoo lang in de andere loop, om verlading te voorkomen. Wil opletten, dat er in de loop geene hagelkorrels vallen, dat het uithalen van den laadstok zoude verhinderen. Mogt dit het geval zijn, dan het geweer om te keeren en den laadstok op- en neder trachten te schuiven, waardoor de hagel los raakt.

Bij het openen van een nieuw doosje hoedjes, wordt over de beproeving der tien eersten geoordeeld, of de overige het gebruiken waardig zijn.

Die zijn geweer tweemaal heeft zien ketsen, zal erkennen, dat dit door de opvolging van dit voorschrift zoude zijn voorgekomen.

XVII.

Over de watersnep.

Watersneppen te schieten is, van alle tijden af, een fijn werk geweest; dus een ieders zaak niet. Om te allen tijde watersneppen te kunnen schieten, zoodat de waarde van de geschotene sneppen gelijkelijk opweegt tegen die van het verschotene kruid en lood, dient men uitsluitend, jaar in jaar uit, alleen op sneppen te jagen. Dergelijke personen worden sneppen-schieters genaamd, die gewoonlijk hiertoe eene enkele loop bezigen, om reden, dat men de watersneppen slechts weinige dagen tot op 50 passen kan naderen. Op 60 schreden, houden alle dubbele geweren den hagel niet naauw genoeg bijeen, om de snep met meer dan ééne korrel doodelijk te kunnen treffen.

Het doelen kan met een enkel geweer, wegens deszelfs lengte, niet zoo vlug plaats hebben, als met een dubbel; echter geschiedt dit met het eerste, wanneer de afstand de aangeduide bedraagt, of te boven gaat, naauwkeuriger, dan met het laatstgenoemde,

Tot de watersneppen-jagt wordt vooral een hond vereischt, die de sneppen kent, die bij ondervinding weet, dat zij niet onstuimig willen zijn aangeslopen, en die den klaauw te zamen drukt, alvorens dien in het water te zetten. Die, op zijnen neus vertrouwende, niet zoo kort behoeft aan te dringen, dat het gezigt den reuk te hulpe komt, om het daar zijn van de snep te verzekeren. Die de sneppen, wanneer zij in beweging zijn of geloopen hebben, behoedzaam volgt en door gebaren te kennen geeft, dat het naderen niets meer lijden kan. Eindelijk, die onderscheidt, of de snep zoodanig getroffen is, dat hij die kan brengen, dan of het noodig zal zijn, daar nog eens voor te staan; die, om het volmaakte te naderen, het veld kennende, in korten tijd aan zijnen meester een kwartier uur zoekens in moeijelijken grond uitspaart, zoodat hij, op zijnen bespieder vertrouwende, met het geweer aan den rug van de eene door de sneppen gewilde plaats tot de andere kan gaan; en, daardoor zich minder vermoeijende, kan ondernemen, grootere afstanden af te leggen, hetgene natuurlijk ook meer wild moet doen schieten.

Heeft de hond eenen goeden neus, staat hij goed en brengt hij zacht, dan kan hij goed zijn; hij mag echter niet goed genaamd worden, zoo lang hem de ondervinding ontbreekt, hetwelk vooral op de watersneppen-jagt toe te passen is.

De ondervinding verhelpt veel en doet soms het staan noodeloos zijn. Worden beide vereischten ge-

mist, dan doet de hond schade en kan geen ander voordeel aanbrengen, dan de ongenaakbare uit het water te halen.

Een jonge hond, op de watersneppen-jagt kunnende aanbrengen, zal bij het openen der hoender-jagt reeds ondervinding hebben verkregen; hij zal als van zijne ruwe schors zijn ontdaan. Wanneer het water koud is, werkt dit nadeelig op zijn gestel. De herstellende kracht der jeugd is niet werkzaam genoeg, om alle dagen te water bejaagd te kunnen worden. Ook zal hij sterker gevoed moeten worden, dan gewoonlijk, dewijl het water den eetlust scherpt.

Een jaar waterjagt verslijt den hond meer, dan drie op het land. De hond, die drie jaren te water gejaagd werd, is stijf, rhumathiek, soms doof. Hier omtrent zijn afwijkingen, naarmate de hond lang-, kroeselig- of kortharig is, veel of geen vuur bezit, waardoor de waterjagt al, dan niet voor hem zal dienen, halve of heele dagen zich moet aanstrengen. De proef, ja de waterproef, verkrijgt men na een half uur rustens door te zien, of de hond niet op wil, stijf en kreupel gaat, en vooral, wanneer hem de ruggegraat krom trekt, dan plaagt hem de jicht; zenuw trillen behoeven er niet bij te komen, om zich van de aangeduide waarheid overtuigd te houden.

De hond moet drie jaren oud zijn, om van de waterjagt, als zijne natuur zich daartoe eigent, geen hinder te hebben.

§ 1.

Van de watersnep kent men hier te lande drie soorten:

1. De snep, ook heele snep genaamd, die veel wit onder den buik heeft. Bij het op- en rondvliegen, maakt zij een scherp geluid; ook dan, wanneer zij des nachts de vleugels roert.

De oostenwind is meer, dan ieder ander op de vogels van invloed, vooral op trekkende en bijzonder op de watersnep, Wanneer de sneppen in gezelschap trekken, vliegen zij digt bij een, vier of vijf voet van den grond verwijderd; zij maken alsdan geen geluid.

Wanneer de vorst over is en de voorjaars dagen warmte verkrijgen, keeren de sneppen noordelijk met kleine troepen, van vier tot zeven stuks. Zij houden zich alsdan in gagelvelden, of in hakbaar van onderen onbegroeïd houtgewas, dat des winters onder water heeft gestaan, Zij liggen ook op de hei aan het moeras, waar hier en daar een enkele dennenboom staat; hetwelk doet vermoeden, dat daar vroeger bosch was. In welken grond zij bij den minsten dooi haar voedsel kunnen nemen.

Bij harden wind en overtollig water, willen zij ook aan regen plassen in lange heide liggen. Dewijl zij alsdan gedurig in beweging zijn, zijn zij moeijelijk te naderen, ook vliegen zij alsdan in stilte laag aan den grond voort.

Zoo lang zij niet verdeeld liggen, is er moeijelijk bij te komen. Valt er eene sterke nachtvorst in, dan zitten zij, zoo het niet anders kan, ter beschutting van hare teedere pooten, des morgens op de toptakjes van bovengenoemd struikgewas.

Wanneer er in den beginne van den winter worden aangetroffen, die zich verlaat hebben, met ijskegels aan de borst, dan is er eene goede jagt te maken.

Liggen zij verdeeld en voegen zij zich door het roepen van eene rondvliegende bij een, dan bestaat er voornemen, de reis verder voort te zetten, terwijl dit den jager ruw weder of vorst voorspelt. Men zal wel doen, met voortgaan op te houden, tot de eerste neder gevallen zijn, om, zoo mogelijk, van de andere uit het reisgezelschap te schieten.

Enkele sneppen worden, zoo veel doenlijk, nagewaard. Waar die nedervallen, zijn er denkelijk meerdere te vinden. Bij het nawaren van de snep lette men op, of die, alvorens aan den grond te komen, eene wip doet, welke onzekerheid te kennen geeft, of dat de grond voor haar geschikt zal zijn. Zoo niet, neemt zij zich oogenblikkelijk weêr op, om eene streek verder te vliegen. Dit heeft vooral met de kleine snepjes dikwerf plaats, die, door den hond gestooten, zich soms niet meer, dan verplaatsen. Dit vervliegen en dikwerf snel verloopen is oorzaak, dat men menigmaal vruchtelooze moeite aanwendt, dezelve op te doen komen. Een paar maal misgeschoten zijnde, zijn zij, wegens het

onzeker vliegen na het opstaan, het moeijelijkst van alle wildsoorten te treffen, vooral, wanneer de snep met den wind af wil.

Bij het nedervallen van de snep, zegge men bij zich zelven, b. v., bij die pol, struik enz.: zoo vele passen regts of links; tusschen die beide voorwerpen in. In het verschiet de zware boom en achter mij in regte lijn de steen, waar de boer door den bliksem werd getroffen. Dit is noodzakelijk, om het juiste punt te hervinden, waar de snep viel; omdat men niet altijd regt uit gaan kan, en daardoor ter plaatse gekomen, anders in onzekerheid verkeert. Inmiddels springt zij achter of zijdelings en raakt vrij.

Wanneer men de snep, wegens den afstand, niet duidelijk kan zien vallen, en de plaatsgesteldheid niet kent, dan mag men gewis, voor elke honderd passen afstand, tien meer rekenen, om het wedervinden te bevorderen.

Wanneer eene schreeuwende snep eenige onzekere vlugten in het rond doet, dan ver vliegt, zonder geleide te verkrijgen, zoo is het te vermoeden, dat er binnen dien genomen kring geene andere liggen. —

In het voorjaar zijn de sneppen niet zoo zwaar, als in den zomer. Magere sneppen liggen niet zoo vast, als vette. Men is algemeen van gevoelen, dat de magere snep op eene voedsel opleverende plaats zich in weinige uren vet mest. Het voedsel heeft

invloed op den smaak. De aard van het veen op de kleur. Die in het moeras bij *Doornik* worden geschoten, hebben zwarte bekken en pooten. Het laatste wordt aldaar bij alle ligt groene pooten hebbende watervogels opgemaakt. Volgens het zeggen van eenen daarin wonenden Jager, zoude de kleur der pooten er in de 24 uren veranderen.

Uit alle wereldstreken wordt vernomen, dat er watersneppen als trekvogels zijn, zij zouden de rijst velden beminnen; zoo als men ze hier ziet komen en vertrekken, kan men afleiden, dat zij in het noorden broeijen; enkele in moerassen van ons Vaderland. Deze worden houwers, ook zangsneppen genaamd, hetgene wordt afgeleid uit een bijzonder geluid, dat zij maken, veel overeenkomst hebbende met een bevend blazen van een jong geitje. Anderen hebben den toon lager, als het blazen in een riet, waarvan het vlies is los gemaakt. Zij komen in Maart en April gehuwd hier, houden zich paarsgewijze kort bij een, vooral bij het vliegen, dat snel en hoog is. Zij kunnen zich loodregt doen nedervallen. Het broedsche wijfje maakt geen ander, dan het gewone geluid, is donkerder van kleur en zwaarder, dan het manneke. Het aantal hunner slagtpennen, van 19 tot 26 verschillende, bepaalt niets, vooral niets als geslachtsaanwijzer,

De kleur en vorm dezer zoogenaamde zangsneppen, tegen andere vergeleken, levert geen verschil op. Het onderscheid bestaat in het geluid, dat zan

den verliefden toestand moet worden toegeschreven. Zij zijn alsdan ook schuwer en onrustiger, vooral, wanneer het wijfje geschoten is, dan drilt het manneke door de lucht.

De eijeren van de watersnep zijn ongeveer, als die der kievitten, echter niet zoo dik, noch zoo lang; derzelver groen lichter, met grootere vlakken. De jonge sneppen zien pluizerig zwartachtig. Zij loopen snel in grasgrond, en op het vlakke liggen zij bijzonder vast. Zij krijgen de staarten veel later, dan de vleugelvederen.

In Julij, Augustus en September komen de sneppen zesvoud verdubbeld uit het noorden af, vertoeven en worden door andere vervangen, naarmate de grond voeding oplevert. Zij liggen alsdan het liefst vlak, of weinig bedekt; op landen, die aan eb en vloed zijn onderworpen. Ook op gras en slebgronden, die kortelings onder water stonden. Aan slooten, rietboren en op door het hoornvee stuk getrapte gronden, en vooral gemaaide rietvelden. Op dat alles is bijzonder te letten. Men dient den stand van het water waar te nemen, vóór en na den regen, en alles, wat de grondsgesteldheid betreft, op te merken. Onder het gaan, ontwaart men, of de grond snepachtig, dat wil zeggen, dras is. Zij liggen niet gaarne in het zoo genaamde lekgras en bunt, of waar korte biezen staan. Daarentegen gaarne in lange biezen of stoelmalten.

Witte plekjes bewijzen het verblijf van sneppen;

laadpapier de bezoeken van Jagers, en het daarop geschrevene kan inlichting geven omtrent den persoon.

Sneppen, die in groote Veenen te huis behooren, liggen zich gaarne aan de kanten, die vertrappeld zijn. Na gestooten te zijn, trekken zij tegen den wind op en smijten zich op de aan die zijde gelegene uithoeken neder. In enkele gevallen, wanneer de verblijfplaatsen derwaarts zijn, strijken zij met den wind af. Dan is het schot, zoo als gezegd is, onzeker.

Het weêrzoeken geschiedt bij voorkeur op den wind. Die op heiden en akkers vallen, houden het niet. Dan zijn er vaste plaatsen, waar de sneppen zich nooit drukken willen, vooral, als er versch water is. —

Bij wassend water zijn de kweblanden niet zoo gevaarlijk, als bij vallend. Als men ze kent, loope men over die papieren zoldertjes snel, met gebogen rug en knieën, de hielen het eerst aan den grond. Tegen dat men op het plat des voets drukt, moet de andere voet voor zijn. Zakt men er door, dan werpt men zich vlak; het beste is achterover.

De snep drukt zich, den bek iets bovenwaarts houdende. Van des morgens 9 tot des namiddags 3 uren, bij zonne schijn, weinig of geen wind: ook in storm en even vóór het ondergaan der zon, liggen zij het vast.

Is er wind, dan gaat men bij mogelijkheid met halven wind, of die op den rug; zoodat de den

wind opwaarts vliegende snep in eenen kring om den Jager moet, gevolgelijk langer en duidelijker aan het oog en het schot is blootgesteld.

Tegen den wind opgaande, dulden de sneppen zelden het naderen van den Jager.

Men volgt de slooten op 10 à 15 passen zijdelings. De hond er aan, iets achterwaarts van den Jager, vermijdende alle geluid, als: roepen, fluiten, enz., alsmede gepolster in het water. Men gewenne den hond aan teekens met de hand, het geweer, of de zweep, die aan den regterpols afhangt.

Wanneer de wind gedurende een half uur mindert, liggen de sneppen gelijk vaster. Deze tijd wordt door den Jager waargenomen, kunnende in een uur de, gedurende den geheelen dag, gedane moeite, beloond worden.

Aan golvend water liggen de water vogels en sneppen nooit aan den kant van den golfslag.

De reden van het misschieten der watersneppen moet veelal gezocht worden daarin, dat men niet genoegzaam in aanmerking neemt den afstand, waarop die kunnen worden getroffen, of dat de snep, kort bij springende, schrikt van het aanwerpen van het geweer tegen den schouder; dat de Jager zich overhaast, wanneer de sneppen zil liggen, daardoor van het schot raakt. Om de schreeuwende sneppen moet men zich niet bekommeren: het zijn de vastliggende, de vetten, die men moet trachten te vinden.

§ 2.

De halve snep, ook bokje, pink en doverik genaamd. De laatste bijnaam is oneigenlijk en komt denkelijk daaruit voort, dat zij tusschen beide zoo vast liggen wil, dat er de muts opgelegd kan worden. Gewoonlijk liggen zij twee aan twee, en ook meerdere bijeen op modderigen grond.

Het halve snepje geeft niet, dan in het voorjaar, en nog zeer zeldzaam, bij het opvliegen, geluid. Hun vliegen is alsdan in staande houding en de toon knorrende. Hun bruin is effener en donkerder, dan dat der andere sneppen. Het doet geene groote vlugten, ofschoon het even zoo snel kan vliegen, als de groote snep. Wanneer het eenige malen opgejaagd en misgeschoten wordt, dan drukt het zich niet, maar loopt, niet bedekt vallende, ras voort, en is alsdan moeijelijker dan eene groote snep te treffen. Men doet wel, hen tegen den wind op tot eenen bepaalden koers te dwingen.

§ 3.

De poelsnep is de helft, of een derde zwaarder, dan de heele of gewone watersnep. Deze vogel is sterker, beknopter en vleeziger. Getijgerd bruin, rood gestreept, van den hals af naar den staart toe; heeft de billen veel sterker. De staart iets korter en uit een gezet bij het vliegen, zoo als de houtsnep.

Zij vliegen in regte lijn voort, zonder geluid te maken, laag aan den grond en niet ver, zonder zich naar elkander te regelen.

Als men tusschen eene magere poel- en vette watersnep in twijfel is, dan wijst het wit onder den buik bij de gewone snep het onderscheid ten duidelijkste aan. Onder de vleugel is de poelsnep donkerder, en de slagpennen zijn inwendig niet met wit afgezet.

De poel- of dubbelesneppen worden hier eene maand, hoogstens gedurende zes weken, in den zomer aangetroffen; zeer zelden in het voorjaar. Zij zijn veelal reeds vertrokken bij het openen der eendejagt. Zij zetten zich gaarne bedekt, in lang gras, waarvan de bodem onder water heeft gestaan; vooral in het bekende snoekegras, omstreeks hanken, en wel families gewijze bij een.

§ 4.

De sneppen kunnen op het voeder gebragt worden. Men baggere eene lange streep van 2½ voet breedte, waarop versche varkens mest met grutte wordt gestrooid. Op deze stalplaats worden zij uit schuiten of rieten huisjes met lange enkele geweren, als de mosschen, geschoten; gevende het voorbeelden van 90 stuks in één schot.

Zij worden ook nog in strikken gevangen, gelijkende op die, voor kransvogels in gebruik. Omtrent

de plaats, waar zij zich ophouden, graaft men de zoden uit, leggende die op den kant vlak neder, met het gras naar boven. In deze loopjes worden de beugels gesteld. Zij worden ook bij donker weder getirasseerd in weilanden, die bekend zijn, door haar des nachts te worden bezocht.

Als algemeene regel geldt: bij de dieren moeten de magen en bij het gevogelte de kroppen worden onderzocht, om hun voedsel en lokaas te leeren kennen.

Dewijl er een aanmerkelijk verschil tusschen snep en snep bestaat, zijn, ter voldoening der nieuwsgierigheid, onderscheidene proeven gedaan en bevonden:

De	kleine watersnep	mager	weegt	0,055	,
»	» id.	vet	»	0,08,	
»	gewone snep	mager	»	0,09,	
»	» id.	vet	»	0,12,	
»	poelsnep	mager	»	0,15,	
»	»	vet	»	0,3.	

De sneppen worden op eenige plaatsen koppelsgewijze geteld. Vier kleinen maken een koppel uit, en de poel- of dubbelesnep telt ook als vol koppel.

In het voorjaar kunnen de sneppen, op den togt gehangen, of op eene zeef bewaard, over de acht dagen goed blijven. Alsdan krimpen bek en pooten in een, en worden donkerder. In den zomer vet zijnde, blijven zij hoogstens twee tot drie dagen

goed, mits er geen onweder aan de lucht is geweest.

Volgens het beste recept, moeten zij, met versch spek omhuld, 10 minuten in de pan vuur onder en boven verblijven, en dan gloeijend gegeten worden; het staat sierlijk wanneer de snep op een voetstuk van gerooster brood prijkt.

Van de watersnep is de eendvogel niet ver verwijderd.

XVIII.

Over den eendvogel.

Zoodra de vorst over is, begint de eendvogel te leggen. De nesten zijn op oude wilgen, in een oud kraaijen- of eksternest. Onder in eenen struik, op wal of hoogte, digt aan of in het water. Ook op den vlakken grond in wat lies, als dit niet aan onderwaterraking onderhevig is.

Zoo lang jonge vogels, die uit de schil barsten, geen voedsel hebben genoten, krijgen zij geen letsel door het springen uit het nest, op het gelok der moeder.

Zijn de jongen uit den dop, dan verdwijnt het manneke. De woerden vergaderen zich met duizenden aan de schorren van de Zuiderzee. Hier krijgen zij de ruiziekte. Alle vederen vallen hun in korten tijd uit. Dan zijn zij smakeloos en in weinige uren bedorven door de warmte in dien ziekelijken toestand. De honden zouden er zoo veel kunnen vangen, als men verkoos te hebben.

De oude eend tuurt zeer bezorgd met de jongen

voort; van de eene sloot in de andere omstreeks lang gras gewas. Minder bedekte plaatsen opzoekende, naarmate de kleinen in groei toenemen.

Als zij den halven wasdom bereikt hebben, vliegen zij binnen de acht dagen.

De eend, die door eenen hond verontrust wordt, verzet zich met de jongen, bijaldien hiertoe gelegenheid bestaat.

Gepaarde eendvogels, die niet gebroeid hebben, vertrekken niet en voegen zich in massa op blank water bijeen.

De eerste eijeren en jongen gaan veelal verloren. Het zijn van de tweede broeijingen, die in de eerste jagtdagen worden geschoten.

Zoodra het water in de slooten zakt, komen de waterplanten boven. Aan de slingerende strepen in dit groen, wordt het daar zijn van eenden vermoed.

De jongen maken, zoo lang zij niet kunnen vliegen, een piepend geluid. De oude sluipt en fladdert, zoo lang de kiekens nog zeer klein zijn. Zij vliegt rond, zoodra de jongen in grootte toenemen. De moeder doet dit, om de aandacht tot haar te trekken, in welken tijd de jongen verdeeld raken en zich versteken. Wanneer de oude verlangt, dat de jongen haar in zekere rigting zullen volgen, geschiedt dit, zonder dat men er iets van merkt; zij lokt niet en blijft weg.

Als men in Junij of Julij langs een strand, breede sloot of ander water gaat, gebeurt het, dat de kleine familie, in een hoopje bij een aan den kant gezeten,

wordt verrast. Fladderende en loopende zoeken zich allen te bergen; een ieder duikt. Dit gebeurt ook, wanneer zij door den hond overloopen zijn en zich verdeelen. Men volgt de beweging van het water en houde de geheele oppervlakte in het oog. Zij zullen niet lang onderblijven. De kop tot onder de oogen en nebgaten komt zachtjes boven het water. Let op de breede pompon-bladeren, die zich het eene na het andere verheffen. — Vuur. — Na het schot houdt het overleg op: zij komen boven spartelen.

De honden hebben de meeste lucht op eenden, van zonnen opgang tot 9, hoogstens 10 uren, wanneer de dag warm worden zal. Wanneer het water, dat aan hunne zwemvliezen kleefde, opgedroogd is, kunnen de honden hen niet meer op den voet volgen.

Des nachts trekken de eenden naar de weilanden, om te pieren en te kikkeren. Het gebeurt, wanneer zij vroegtijdig gezocht worden, dat zij nog niet te water zijn; dat zij in haver, boonen, enz., nog aas zoeken. Waar dit plaats hebben kan, lette men, of er in- en uitgangen op de sloot-boorden door hen zijn gemaakt. Door rond te gaan, zal de hond spoedig voet nemen en hen te water drijven. Zoo hij bij de zaak is, een of twee mede brengen. Dit toespringen op eendvogels is verderfelijk voor eenen jongen hond.

De nog niet vlugge vogels willen, bij vervolging, het water verlaten, zich in de eerste bedekking aan den kant zetten, of gezamenlijk een uur ver voorttrekken. Hun loopen is snel en aanhoudend.

Wanneer de hond op eene met riet bewassene plaats drijft, waar geene kans is te schieten, spoede men zich, zonder door de eenden, of den hond gehoord te worden, naar eene opening, zoo als die door de visschers worden gemaakt. Weldra zal het geheel daar langs komen zwemmen. Laat voorbij komen en schiet dan. Na geschoten te hebben, spoede men zich verder voort, om hetzelfde te herhalen.

De jonge vogels, die nog niet kunnen vliegen, leggen zich bedekt; de volwassene en oude ziet men niet, dan op blank water, de paartijd uitgezonderd.

Vogels, die nog niet vlug zijn, zijn geen schot waard.

Volwassenen zoo min mogelijk in de zit te schieten. Door de diepe ligging en hen dekkende vederen, zijn de doordringende hagelkorrels niet altijd doodelijk.

Op de kooijen worden de watervogels gedood, door de koppen in het nekgewricht, even zijdelings, te draaijen, en dan neder te drukken.

Wanneer kort onder de huizen, of omtrent wilden, die onder tammen vermengd liggen, twijfel ontstaat, dan worden dezelve door gedruisch opgejaagd. Die opvliegen, geen wit vertoonen en de koppen van de huizen afwenden, worden als wild aangemerkt.

In de hand gehouden, beoordeelt men de eendvogels aldus: woerden hebben krulletjes op den staart; die, aan de onder neb gehouden, dezelve door hunne ligchaams zwaarte doen breken, en bloed in de slagpennen hebben, zijn jonge; die bonte en gele nagels hebben, zijn tam; die met gekleurde neb,

gevlakte pooten en zwemvliezen zijn bastaards: denkelijk van kooi-eenden en wilden getrokken. De wilden zijn veel zwaarder en hebben zwarte nagels; de gloed hunner vederen is in den winter uitstekender. Zijn de winter vogels (blokeenden genaamd) vet, dan voorspelt men zich eenen harden winter.

Wanneer de groote plassen toegevroren zijn, vliegen de eendvogels, van de grootste soort, naar vlietende wateren, bij voorkeur, naar waterleidingen, die door hooge wallen omgeven en met boomen omzet zijn. Hier wanen zij zich veilig, liggen, zoo mogelijk, in eenen hoek of kronkel, om eenen vrijen uittogt te hebben.

Langs eene vlakke waterlossing gaat men op een paar honderd schreden zijdelings; van tijd tot tijd toeziende, of er ook eenden opliggen. Worden die waargenomen, dan de merkbare plaatsen, waartegen of tusschen zij gelegen zijn, op te nemen. Men lette tevens, of zij stil liggen, opzwemmen, of zich laten afdrijven. Dat alles waargenomen zijnde, houde men den hond achter zich en gaat er met eenen slinger naartoe, zich regelende, bij het opzwemmen en afdrijven, naar den tijd, dien men noodig heeft, van er bij te komen. Is men, aldaar aangekomen, omtrent de juiste plaats in het onzekere, dan zie men met den hoed in de hand over den kant, make zijn plan en duike terug.

Zijn zij in eene bijt of tusschen ijsschollen dood gevallen, dan moet den hond een touw aangedaan

worden, om hem daarmede op het ijs te trekken: vooral de rekels kunnen zich tegen de ijskanten niet opwerken.

De schoten, die op watervogels onder de vleugels en van achteren aangebragt worden, zijn doodelijker, dan die van voren. Die na het schot afdwalen, wel na te waren. Vooral de ganzen, die, na getroffen te zijn, iets laten vallen, hebben eene inwendige wond.

Wanneer men in de zit wil schieten, is het meer dan tijd, los te drukken, wanneer de koppen opgestoken worden.

De eendvogels zijn verschillend in grootte, gedaante en benamingen; vooral op het Haarlemmer-meer is dit in het oog vallend. Zoo te zeggen, behoort iedere vogel, dien men voor zich in de schuit heeft liggen, tot eene bijzondere soort: zoo zijn er heele, halve, kwarten; meeuw, zwaluw en nog andere soort staarten, waarvan de naam niet, zonder te grimlagchen, kan uitgesproken worden.

XIX.

Goede raad.

Verondersteld, dat de Jager zich in eene, voor hem geheel vreemde landstreek bevindt, dan zullen de volgende vragen aan de inwoners en de kennis dezer algemeene stellingen hem weldra het jagtveld doen beoordeelen; veel tijd in noodeloos zoeken besparen:

Is er wild en waar houdt het zich gewoonlijk op?

Is er daags te voren of dienzelfden dag reeds gejaagd? Dit ontwaart men daarenboven ook nog aan de voetstappen, wanneer het niet geregend heeft; en over de verschheid derzelve, wegens dauw of mist, in twijfel zijnde, dan drukke men zijnen eigenen voet er naast, om over het verschil te oordeelen.

Waar zijn bij het maaijen van koren, klaver of gras patrijzen-nesten met doppen en hazen-legers gevonden?

Uit de antwoorden wordt opgemaakt, in hoe verre die menschen begrip van de zaak, of zelven spekulatie hebben.

Heeft de Jager kennis van landbouw, dan behoeft hij niet te vernemen, op welke stukken kleigrond winter-koolzaad heeft gestaan, in de nabijheid waarvan wild kan worden verondersteld. Zoo het veld niet reeds is afgezocht, zullen vermoedelijk op het uur van den dag lettende, in de eerste aangrenzende aardappelen, tarwe-stoppelen, of klaver de hoenderen worden aangetroffen.

Met arbeiders en koeihoeders te spreken en hun te verzoeken, toe te zien, als er geschoten wordt, of het gestootene wild naar hen toekomt, hetzelve na te waren en daarvan aanwijzing te willen komen doen, is zeer doelmatig. Men vrage ook hun, of zij wild hebben gezien en hoeveel er bijeen was? Aan eenvoudige lieden, hoelang dit is geleden; of het vloog, dan liep?

Men vermijde, zooveel mogelijk, twee dagen achtereen hetzelfde veld te bejagen, ten zij op jonge hoenders. Het wild wordt niet al gedood, maar van de gewone verblijfplaatsen verdreven, waardoor het beswaarlijker is te vinden.

Patrijzen, die eenen vorigen dag sterk vervolgd werden, zullen het zoo goed niet honden, ten ware zij zich verzet hadden en daar uit een geraakten, Zij liggen ook vaster, wanneer men zich van verschillend geteekende honden kan bedienen.

In eene jagt, waar men alleen meester van het veld is, zal men wel doen, aan geene nieuwe kluft patrijzen te tornen, zoo lang er kans is, van die,

welke men het eerst gevonden heeft, te schieten.

Vroegtijdig den ouden weg nemende, blijft men meester van de overblijvenden, die elken dag op dezelfde plaats zijn te vinden.

Als algemeenen regel kan men aannemen, dat het wild zich ophoudt, waar het niet verontrust wordt.

Doe uw best, de vaste gangen, die iedere Jager uit gewoonte, of om de eene of andere reden, in het veld neemt, te leeren kennen. Die niet ver gaan, eer zij beginnen te jagen, moeten op een bepaald uur te huis zijn. Een ander jaagt uitsluitend op haas, of patrijs, hetzij uit gewoonte, of wel uit hoofde zijn hond voor het vlakke, of op hout goed is. Een derde kan niet springen. Vermijd hen te ontmoeten, of na te jagen. Zoo gij hun voor zijt, zullen eenige looze scheuten hen van U verwijderd houden.

XX.

Over de patrijzen.

Door geschrei wekt de oude haan zijn beheer, even vóór het aanbreken van den dag, vliegt met hetzelve uit de rustplaats, eerst eenen kleinen afstand; gewoonlijk op gebouwd land, schreit dáâr nog eens of tweemaal en blijft er staan rond zien, tot het rijzen der zon; loopt dan, aan het hoofd van zijn gezin, naar boekweit, of tarwe-stoppelen, om te ontbijten. Hier blijven zij zich op en mede bezig houden, tot 6, 7 en 8 uren; vroeger of later deze plaatsen verlatende, naarmate het jaargetijde vordert, en de dauw en nattigheid uit de aardappelen enz. is opgetrokken. —

Wijl zij paardenboonen insgelijks tot voedsel nemen, worden zij daarin ook vroeger, dan in de aardappelen aangetroffen.

De klaver- en grasgronden, die langer nat blijven, worden door hen op latere uren van den dag bezocht: vooral later in den herfst, als wanneer zij des mid-

dags niet meer op den akker komen en zich daar met wormen en miereneijeren voeden. —

Er is ook nog verschil in de soort van aardappelen: in vroege, met middelmatig lang loof, ligt alle wild gaarne. In groote, voor het vee bestemde aardappelen, die gewoonlijk op vochtiger plaatsen staan, zijn zij niet bij voorkeur; in die, welke te laat aankomen, heel kort van groen blijven, willen zij in het geheel niet zijn. Worden zij er in gejaagd, dan loopen zij er weêr uit; even als uit die, welke bevroren zijn. Dit is ook waar, voor in dien veranderden staat zijnde knollen, spurrie en rotte planten. Wanneer het aardappelen-groen, na bevroren geweest te zijn, droog of dor wordt, dan liggen zij er weêr gaarne in.

De patrijzen liggen het liefst in het midden der groote stukken aardappelen, schaarhout enz.; vooral, wanneer daarin ijle plaatsen zijn, en zulks, om zich te kunnen zonnen. Dit baggeren doen zij ook op los land, aan den middagkant van wallen en heggen. Zoo lang zij klein zijn, baggeren zij eene losse plek. Grooter wordende, heeft ieder zijnen put; uit welker aantal de getal-sterkte wordt begroot.

Bij groote hitte en regen, schuilen zij zich in drooge slooten, onder digte heggen, onder eenen boom, of planten met groote bladeren.

Van 12 tot 2 uren is het gezelschap weêr op het voer aan te treffen, ten ware zij door gestadig ver-

volgen aanmerkelijk uit een waren gezet, of het bestuur der ouderen hadden verloren.

Omtrent den middag, roept de oude haan de afwezenden, die onmiddelijk antwoorden en tot hem loopen, zelden vliegen. Die dit doen, zijn nog klein, het is later in den tijd, of tegen het avond uur.

Als de oude haan gedood is, houden de jonge uiteengedrevenen zich tot den middag, soms tot den avond stil; alsdan schreijen de jonge haantjes gedurig. Op den tweeden avond worden de afwezenden als vermist beschouwd.

Zijn de ouderen nog bij den troep en de jongen nog geel van pooten, dan wordt er terstond, na uiteengeraakt te zijn, geroepen en dadelijk te hoop geloopen. De meeste Jagers geven daarop geen acht genoeg.

Wanneer de enkele, uit een gezette jonge hoendertjes niet worden terug gevonden, wordt de verzamelplaats nog eens afgezocht. Bijaldien het geheel of de gedeelten er nog niet zijn aangekomen, moet men aldaar een weinig vertoeven; dit doet den hond wat verademen, vooral omtrent het middaguur, op hetwelk weinig wild wordt gevonden. Als men zich bedekt en schuil houdt, heeft men kans, er in het loopen te schieten van die, welke het geheel daar verwachten,

Na 2 uren begeven zij zich, bij droog warm weder, in het ruwe; bij voorkeur in los hout en lange

heide. Tegen 5 uren zijn zij, zoo als des morgens, op den akker.

Later in den herfst, als de hoenders sterk en wild worden, verhouden zij zich liever op het vlakke, en bij sterke vervolging, zetten zij zich op groot slaghout.

Bij gestadigen regen, verlaten zij het ruwe, schuilen, zoo als voor brandende zon, in bedekte grippen, of op lange stoppelen enz. Alsdan dulden zij het naderen zelden; zij vertrekken, zonder gehoord, of gezien te zijn.

Als de patrijzen verdeeld zijn en zij de vleugels nat hebben, vliegen zij niet ver: men verzuime alsdan het vervolgen niet. Bij slagregen, kan alles aan eene heg gedood worden.

Hoe vaster de patrijzen liggen, des te meer geschreeuw maken zij, bij het opvliegen.

Oude patrijzen hebben blaauwe pooten en bek. Zij ruijen op de derde slagpen. In December krijgen de jonge patrijzen ook blaauwe pooten. Tot Februarij blijft de bovenbek bij de jongen donkerder van kleur. De vlekken op de borst vertoonen zich, als zij drie vierden van hunnen wasdom hebben bereikt. De kiekens vliegen zeer spoedig na het verbreken van hun omhulsel, hetwelk de vraag oplost, hoe de oude patrijzen, met de jongen, uit de weilanden over de slooten, naar de bouwkampen geraken.

Gedurende de eerste jagtdagen, en zoo lang er bij het opvliegen in de grootte verschil te zien is,

springt de oude haan het eerst en draait zich dan met waardigheid om, ten einde te zien, of de anderen hem wel volgen.

De Jager heeft eenen blik op die vertoonde schilden geworpen en die vermetelheid gelijk vernederd. Valt met het tweede schot Mevrouw Mama, dan zullen de anderen vele vederen laten. De overblijvenden liggen alsdan vaster, dan onder het geleide der ouden.

Hoenders, die dikwijls misgeschoten worden, verzetten zich uit een jagtveld. Dit gebeurt niet, als er de ouden van gevallen zijn. De jongen, niet gewoon groote vlugten te doen, leeren zich op mindere ruimte bepalen en blijven aldus korter bij een teken, zonder zich te verbijten.

Wanneer eenige patrijzen, een enkele uitgezonderd, zich in een klein plekje aardappelen of ruwte zetten, en daar naast braak, of voorwaarts stoppelgrond ligt, dan zijn zij niet voornemens te blijven liggen. Zij loopen of vliegen weg, om op een grooter stuk eene schuilplaats te zoeken.

Wanneer eene kluft patrijzen zich splitst, en men alleen is, dan ware men het grootste gedeelte na. Niet alleen voor de meerdere kans, maar ook, omdat het te vermoeden is, dat de kleinere gedeelten zich door eenen omweg bij de meerderheid zullen voegen. Zoo echter de oude haan bij de minderheid mogt zijn gezien, of gehoord, dan is het zaak, die te vervolgen.

Patrijzen, die uit een liggen, die een voor een opkomen en niet in dezelfde strekking vliegen, verwijderen zich niet zoo ver, als wanneer die bij een waren. Hiervan zijn ligt aangeschotenen uit te zonderen.

Als de hond staat, vooral op het vlakke, tracht men altijd tegen hem in te gaan: het wild, tusschen twee vijanden in, is besluiteloozer. Bij het opvliegen, raken de patrijzen in de maling en ligter uit een. Dit tegen den hond ingaan is ook aan te raden, wanneer de patrijzen het naderen van den Jager niet meer dulden; vooral, wanneer men het geluk heeft, eenen hond te bezitten, die van zeer verre aantrekt en vast van staan is. Dit kan ook geschieden bij wijze van insluiting door de Jagers en door bezetting aan die zijde, werwaarts men denkt, dat zij zullen vliegen. Dit is echter niet aan te raden, wanneer er onder de schutten zijn, die niet op den trek kunnen schieten, en men welligt door drift en onvoorzigtigheid ongelukken te verwachten heeft. Wanneer men hoenders stoot en die weêr opzoekt, tracht men die te dwingen, hunne vlugt tot het veld te bepalen, dat men denkt af te zoeken.

Ziet de Jager op eenigen afstand patrijzen loopen, dan smijt hij zijne muts naar boven. In de veronderstelling, dat het een roofvogel is, willen de patrijzen zich wel drukken. Mogt werkelijk een roofvogel zich met het schot komen bemoeijen, dan zullen de patrijzen laag aan den grond voortvliegen

en, waar zij neder vallen, zeer vast liggen. Komt er een enkele van op, dan zie om U rond, om de andere te ontdekken.

Pointeert de zaakvaste Juno in eene kale afzienbare weide op eenen pol, dan zal dit een schot waard zijn. Men schiete iets lager, in de veronderstelling, dat daarin patrijzen liggen gedoken. Men heeft immers het tweede schot gereed, als het eerste niet gelukt.

De patrijs, die, op eene zijde schuivende, neder valt, is vluglam. Hij tracht weg te loopen in de strekking, waarin de anderen zijn gevlogen. Dit loopen, in vergelijk der grootte van den vogel, is buitengemeen snel. Het dikwerf vluglam schieten is te opmerkelijk, dan dat daar niet eene andere reden voor moet zijn, dan het toevallig treffen van dit kleine gedeelte van het dier. Van de zeven watersneppen, onlangs geschoten, waren zes in de vleugels getroffen: welke echter de reden daarvan zij, is ons voor als nog onbekend.

Het vlugten geschiedt van bedekt op vlak en van vlak in bedekt, wanneer de patrijzen den volkomen wasdom hebben bereikt, allen bij een zijn, en de grondsgesteldheid zulks toelaat.

Nadat de hoenders in het ruwe op denzelfden dag verscheidene malen zijn opgedaan, zetten zij zich op braak, of kluiterig geëgd land, en zitten daar ruim zoo vast, als in het bedekte.

Is er een verlorene geschoten, dan wordt de ver-

moed wordende plaats, door het afbreken van een takje, het nederleggen der tasch, of door een merk met den voet op den grond, kenbaar gemaakt, om de eerste strekking te kunnen hernemen. Men luistere alsdan, of er ook doodspartelingen en gefladder plaats hebben. Het is voldoende, dat de hond ze heeft zien vallen. Als hem de tijd gelaten wordt, moet hij door het slaan van kringen hetzelve vinden, mits de Jager niet ongeduldig wordt. Terwijl de hond zoekt, zie men in het hout om zich henen, of het gevallene ook tusschen eenen gaffeltak kan zijn blijven hangen.

Ekster en meerkollen geschreeuw kondigt wild aan; dikwerf het daarzijn van den vos. Door op schuwe hoenderen altijd te schieten en hen dan onmiddelijk te vervolgen, moeten zij uit een, na vier of vijfmaal gestooten te zijn. Het rusteloos vervolgen van dezelfde patrijzen is het geheim, er veel te schieten. Wanneer de maand Oktober geeindigd is, moet al het streven zijn, de eerst gevondene patrijzen uit een te jagen, al zoude dit tot den middag duren. Zijn zij verdeeld, dan zijn zij gaauw ingepakt.

In de eerste veertien dagen, worden de meeste hoenders geschoten. Zij liggen alsdan in weinig dekkende voorwerpen en dulden het naderen van den Jager van zeer nabij. Na dien tijd worden zij aan heggen, in drooge slooten, op het hout en op het vlakke bij verrassing geschoten., wanneer zij niet verdeeld liggen. Op het hout worden er, wegens

het gemis van nawaren, niet veel, maar dagelijks wat geschoten. In het lof houden zij het altijd, zoo lang er blad is.

Vliegen de patrijzen over eene heg, eenen boom of een huis, dan lette men, of zij bij het dalen draaijen en naar welke zijde de koppen worden gehouden; alsmede of de daling zoo spoedig zij, dat het te vermoeden is, dat het vliegen niet ver zal wezen. De beweging en houding van den staart licht een en ander toe. Vlugten zij regtuit, zonder zich op te zetten, dan wordt die strekking gevolgd. Zijn daar werklieden, waardoor zij kunnen zijn geschrokken, dan wordt er op eenen dubbelen afstand gerekend.

Voor lieden, in wier nabijheid zij hun verblijf hebben, zijn zij niet bang. Zij loopen achter hunnen ploeg en van hunne wagens zouden zij er dagelijks kunnen schieten. Dezelfde patrijzen zien zij herhaalde malen op denzelfden dag, zonder ze te tellen, hetgene echter het eenige middel is, om te weten, of het dezelfde zijn: waar van daan het, ieder jaar, herhaald geroep van veel wild.

Patrijzen van onderscheidene troepen voegen zich zelden te zamen, zoo lang van beide zijden er de ouden nog bij zijn. Gebeurt dit bij toeval, dan verdeelen zij zich bij het opstooten. Daarentegen willen ouden, wier broeding mislukt, zich bij eenen anderen troep voegen, waarvan zij zich niet laten verdrijven. Dit is mede eene reden, waarom, in

vergelijk van jongen, de twee eerste dagen zoo veel oude patrijzen worden geschoten. Het is te denken, dat die zamenvoeging met diegene geschiedt, waarmede zij vroeger eene familie uitmaakten. Dit moet ook verondersteld worden, wanneer er troepen tot in de dertig worden aangetroffen, daar het onmogelijk schijnt, dat de hen zulk een groot aantal eijeren kan bedekken. Die groote troepen schieten gewoonlijk voor het volgende jaar over. Het aantal ouden houdt de jongeren waakzaam en door zelfs ongerust te zijn, wie de meerderheid zal behouden, deelen zij die ongedurigheid den anderen mede.

Aan den wasdom der hoenders wordt geoordeeld, tot welken troep zij behooren. Deze aanwijzing is in den beginnen zekerder, dan de getal sterkte. De landstreek en de wijze, waarop de patrijzen zich voeden, wil tot de grootte en kleur bijdragen. Die van hooge landen, van heiveengronden zijn kleiner en bruiner. Die van de klei- en graslanden grooter en blaauwer.

Bijaldien er vroeger in Holland trekhoenders zijn waargenomen, dan is het te verwonderen, dat er die thans niet meer worden gezien. Het laat zich denken, dat groote getallen, die op dezelfde voedingsplaats aangetroffen worden, daarvoor zijn genomen. Dat dit een volkspraatje is, is te meer te gelooven, daar wel wordt gehoord van patrijzen, die verdwijnen, (zie hoofdstuk stroopen.) maar nooit van die terug keeren. Een enkele getuige beweerde, er gezien

en geschoten te hebben, zijnde kleiner en rood geweest. Zij waren half vliegend en loopend vooruit geraakt, zoo als men dit bij hongerige kippen en duiven, die gevoerd worden, ziet doen. Het kan ook zijn, dat de patrijzen zich onder zekere omstandigheden te zamen voegen, zoó als men zulks bij kleine vogelsoorten waarneemt, wanneer de wind scherp noord is, en die zich gelijk weer verdeelen, wanneer de wind omloopt.

Het nawaren moet geschieden, tot de staarten uitgen en de pooten aan den grond gezet zijn. Al strijken de patrijzen rakelings den grond, dan is dit daarom geen bewijs, dat zij kort bij liggen; eene kleinigheid, waarover zij moeten, doet hunne vlugt verlengen. Hun vliegen is, terwijl zij bij een zijn, niet bij toeval, maar vooraf bepaald.

Bij droogen Noorden en Oosten wind is alle wild schuwer. Niettegenstaande ongunstig weder, houden de patrijzen het somtijds, dit is een teeken van verandering, in de lucht voor den volgenden dag: het omgekeerde echter vindt men ook bewaarheid. Wanneer de oude haan zich bij het opvliegen hoog opzet en de anderen, zeer verspreid, hem klimmender wijze volgen, dan is er geen nawaren op.

Patrijzen, die van het eene stuk land naar het andere loopen, sluipen achter elkander door de voren. Worden zij op zulk eenen togt een mensch of hond gewaar, dan drukken zij zich. Die lengte met hagel bestrijkende, blijven er velen liggen. Anders kan

men er, in den zit, zelden meer dan een of twee te gelijk schieten. In het vliegen geschiedt dit niet zelden aan diegene, die er zich op toegelegd hebben, in plaats van met iedere loop er een te doen vallen, te wachten, tot er twee of drie bij een trekken, of zich met de vleugels raken: dit is het meesterstuk van de oude geleerde Jagers, die nooit het enkele geweer ter zijde hebben willen stellen. Deze lieden oefenden invloed op de Jager-dienstboden uit. In dien tijd zoude een dergelijke loontrekkende zich niet verstout hebben, van te trachten, eenen heer voorbij te streven. Integendeel hij was gehouden, deszelfs beschikkingen te vragen. — Heeren, die Jagers houdt! wilt hun eenige begrippen van welvoegelijkheid geven, opdat gij met uwe buren, zonder het te weten, niet in onmin geraakt.

Ook is bij jonge hoenders het oogenblik, om te schieten, waar te nemen, wanneer zij om eenen hoek draaijen, of van het vliegen door de opening van eene heg, die voor hen nog te hoog is, om er over te zetten.

Op stoppelland zijn de patrijzen het moeijelijkst te zien zitten; daarentegen gemakkelijk op fijne kluiten, of versch bezaaid land en afgeploegde hei, op welker donker bruin hunne ligt blaauwe halzen en roode kopjes het meest afsteken. Meer krijgt men zelden te zien, wijl ieder bij het nedervallen zoo gelijk een passend kuiltje gevonden heeft, zoo zij

zich al niet in grippen of pollen voor het oog des Jagers weten te verbergen.

Van de liggende patrijzen, die een paar maal mis, misschien ligt aangeschoten werden, ziet men de versnelde ademhaling. Op korten afstand, schiet men den bovenbek weg, of stelle zich terug. Dit buitengewone kan dezelve bij het opvliegen nog weer doen missen.

Merken wij op, dat dit jagtsaizoen een der onongunstigste is, dat er geen dag zonder regen verloopt, ten minste geen twee achtereenvolgende jaagbare dagen. Dat de akkerlieden, die hunne werkzaamheden, zoo lang mogelijk, uitgesteld hebben, thans overal bezig zijn. Dat de grond is doorweekt en de troepen patrijzen nog te voltallig zijn. Dat de rogge geene genoegzame bedekking oplevert. Om patrijzen te schieten, is Oktober de ongunstigste maand; dan zullen zij niet weerhouden, voordat het begint te vriezen; men neme de eerste nachtvorst waar; dan houdt alle wild, vooral de patrijzen. Dit duurt echter niet lang.

De patrijzen zetten zich op een hoopje bij een, de koppen naar boven. Op de eerst gevallene sneeuw kan men ze goed in den zit schieten. De volgende dagen blijven zij in beweging.

Vóór zonnen-opgang en na zonnen-ondergang houdt geen vliegend wild. De laatste tien minuten vóór het dalen der zon kan het gevleugelde vastliggen. Nadat de zon gedoken is, wordt alle moeite noodeloos. Het zal ook tijd worden, den patrijzen een: tot morgen! toe te denken.

XXI.

De polsdrager.

De schouder is nog verdoofd van het dragen van gisteren. Niet langer gewacht, dan morgen, om eenen polsdrager aan te stellen.

Zonderbaar! Daar is de jongen, die met moeite tot schoolgaan is te houden, wanneer hij hoort schieten; die in het vorige jaar op den inval kwam, in eenen boom te klimmen, om de snep des te beter te kunnen naoogen; die den os bij den staart vattede, toen hij zich niet meer uit hun gedrang kon redden. Hij zal ze nu met eenen esschen stok wel beter van het lijf weten te keeren, en is thans sterk genoeg, om het gaan gedurende eenen geheelen dag te kunnen uithouden, en daarbij nog wel over honderde slooten te springen. Hij heeft begrip genoeg, wanneer het hem duidelijk gezegd wordt, dat de hazen, die in regte lijn vooruit zitten, van zelven springen en dat er niet verder, dan 15 passen zijdelings behoeft te worden geloerd, om die in het leger te zien liggen.

Den eerstgeschotenen haas weer in zijne kas plaatsende en den polsdrijver van alle kanten daarom en naar toe doende gaan, om de onderscheidene gezigtspunten waar te nemen, zal men, met het geven van eene kleinigheid ter aanmoediging, hem weldra de noodige bekwaamheid, niet alleen voor halen en brengen, doen verkrijgen, maar ook voor het vinden en nawaren geschikt en nuttig doen zijn.

Hij is het, die voor het laten pissen en buitenom doorsteken der achterloopers van den haas heeft te zorgen, en die daarna, door het dragen aan den stok, een meer deftig aanzien verkrijgt.

XXII.

De ontmoeting.

— Welkom, welkom! Wat is er dood?

Ik begin pas.

Welke streek is er afgezocht?

Ik kom regtstreeks van huis. Met het onzeker weder, twijfelde ik, of gij uit zoudet gaan. Hoorende schieten, ben ik daarop afgekomen.

Ik heb tot 9 uren gewacht, en het toen ziende opklaren, vertrouw ik, dat het weder zich zal staande houden. —

Hier kan wel een haas in zitten.

Wel twee. De zaak is, om er hem uit te krijgen. De aardappelen zijn zoo digt, de wik ligt zoo vast neêr, de boonen zijn zoo hoog, dat men hem op den kop trappen moet, om hem te doen springen.

Hak eens op de kei!

Ik heb geene zwam.

Wrijf wat vlokkig papier in kruid!

De beef-steakpan voldoet niet, het vleesch is er

eerder in gestoofd, dan gebraden; en buitendien, wat een omslag! —

Met den sterken wind zullen de patrijzen het niet houden. Als uw hond sterk aantrekt, roep dan niet gedurig, als het getuk van eenen boer achter den ploeg. Ik zal den mijnen onderhouden; de uwe zal het werk wel doen.

Hebt gij ook verkiezing in regts of links te gaan?

Ik schiet liever links.

Neem de buitenste dreef. De jongen in het midden. Ieder schiet naar zijnen kant en zoo ook met het nawaren. Van groote stukken aardappelen nemen wij de buitenste akkers het eerst. De ondervinding leert, dat het wild alsdan beter staat.

Voorwaarts!

XXIII.

Over den haas.

In eene landstreek, uit afwisselende en verschillende grondstukken bestaande, heeft de haas bepaalde kampen en weiden, om te grazen, bijeenkomsten, om te spelen en verkorene zitplaatsen.

Het zekerste bewijs van het daarzijn van haas is de prent of voet. Hierop te letten, wordt door den jagtterm *speuren* aangeduid. Uit de eerste zinsnede volgt, dat de haas zich zelden zet, waar hij zittende gespeurd wordt. Jonge hazen, niet ver van hunne verblijfplaats loopende, maken hierop eene uitzondering.

Het speuren geschiedt in den zomer op stofferige veldwegen; na het vallen van eenen zachten regen, tusschen den avond en morgenstond; alsmede op zandbodem: in den herfst op slikkerige wegen, ingangen van weiden en op de bruggen over waterleidingen. Daar, waar dezelve van verre tot bewoonde oorden moeten komen, en den hoefslag tusschen radersporen. In den winter op sneeuw en ijs

gaan de hazen veel verder. Wanneer de voet gekruist staat, dan is er geene opvolging van het spoor mogelijk.

Die het jagtveld kent en spoor vindt, vermoedt het verblijf van den dader.

De grootte van de prent is geëvenredigd aan den wasdom van den lang-oor. Waar een jonge haas gespeurd wordt, zijn er denkelijk meerder uit hetzelfde nest te vinden.

De haas is een beschroomd beest. De plaatsing der oogen belet hem duidelijk van voren te zien, wanneer hij uit vrees zijne aandacht op andere voorwerpen houdt gevestigd. Hij kent den mensch, als zijnen vijand, zoekt echter de nabijheid zijner woning, om zich tegen de vervolging van andere of gevaarlijker vijanden te beveiligen.

De haas gebruikt meer overleg, dan hem toegekend wordt. Door den reuk ontwijkt hij onzigtbare vijanden. Het is insgelijks door den reuk, dat zij zich op den voet vervolgen, waarbij zij een spuwend blukkend geluid, als de katten, maken. De rammelaars lossen hun water tot afspraak tegen struikjes, gelijk de honden; misschien om den weg terug te vinden.

Aan de grootte der sprongen wordt geoordeeld, of er haast of schrik aanwezig was; en, de drijfveêr van zijn doen gegist, om zich hiernaar bij het zoeken te regelen. Staan de sprongen regts en links, de indruksels der toonen uit een, zonder dat men zien kan, of er twee bijeen waren, zoo geeft dit tevre-

denheid over zich zelven te kennen; dan zit hij niet ver af. Hetzelfde is te denken, wanneer er hier en daar een begin gemaakt is, met legers te krabbelen: hij werd door anderen verontrust, of mistrouwde de plaats, zoo hij er niet gevonden wordt. Het gekrab naar wortelen enz. en tot tijdverdrijf moet niet met het maken van eene rustplaats verward worden.

De haas zet zich door eenen sprong in het leger. Dit blijft hij bewonen, zoo lang zulks hem eene veilige schuilplaats waarborgt en niet verregend is. Als hij er niet meer denkt in te gaan, ligt er iets in van verteerde klaver of gras.

Vindt men een versch leger, zonder hierbij menschen of honden voet te zien, dan kan hij er kort bij zitten, en een nieuw leger gemaakt hebben, omdat de wind omliep, of hij dit verwachtte. De dieren geven alle bewijzen, vooraf te weten, wat het weder doen zal.

Zelden gebeurt het, dat de haas weêr in het leger komt, waaruit hij verjaagd werd; hoogst zeldzaam worden er twee in hetzelfde leger geschoten; dit gebeurt niet, dan op de heide en in de duinen. Een leger vindende, moet men rond zien, of er onder het bereik van het schot wol ligt, en de legers altijd digt maken, opdat andere Jagers niet zouden zien, dat er hieromtrent nog een te huis behoort. Vindt men elders wol, dan opgelet, of deze daar ligt, ten gevolge van liefdesverklaringen, dan wel

door geweldadig dood en moordgereedschap is verstrooid.

De haas komt altijd terug, waar hij gejongd is. Voorzorg kan hem eenigen tijd afwezend doen zijn, maar het verlangen blijft bestaan, van te leven en te sterven, waar hij de moedermelk genoot.

De haas heeft vele vijanden, heeft veel, ja alles tegen zich, zelfs rugge- en niet eene voorspraak. Het is niet te ontkennen, dat er meer, dan vier minnaars bij eene minnares worden aangetroffen, uit welke zij keus kan doen. Hoe! zoude zij de indrukken van hunnen levendigen aard niet ontwaren, daar zij geene oogleden heeft, om die te kunnen sluiten, en aller lustige sprongen te ontwijken? maar het is een Jagers praatje, dat er overbevruchting plaats heeft. De pogingen daartoe laten de dieren niet toe.

Het maken van jonge hazen is aardig, om te zien; het gaat gaauw en is oneindig belangrijker voor den Jager, dan het zien bewerken van katoen door stoom. Men speurt het aan kringen op het zand; korte ophoudingen en uiteenzetting der achterloopers.

De hazen vindt men de eerste jagtdagen, waar zij geworpen zijn. In haver, haver en wik, in welke verbinding zij het allervast zitten. Verder in paardenboonen, oude klaver, aardappelen en oud gras.

Zij zetten zich, bij afklimming, in genoemde veldvruchten, naarmate die achtervolgens worden geoogst.

Wanneer op bloeijende klaver en boekweit de honigbijen gonzen, zal de haas, die deze gewassen later, wegens de stilte, bemint, zich er niet in zetten, zoo lang hij anders kan.

De grootste stukken worden door hen bij voorkeur bewoond. Zij zitten zeldzaam in het midden van gedachte stukken, zonder roer geweest te zijn.

De jonge hazen zitten in de weilanden; waar het doenlijk is, altijd in drooge bewassene slooten. Daarna zoeken zij zich te versteken in hen dekkende grippen, zoo lang zij daarin beschutting vinden en niet door harden regen genoodzaakt worden, die te verlaten, of door muizen worden verontrust. Waar die regeren, zijn de weiden, met uitzondering van eenige graspollen, geheel kaal en dus weinig geschikt voor een hazen verblijf. In melkweiden en bij huizen, waar een groote hond aan den band ligt, riekt het naar haas.

De haas bemint, in de eerste plaats, drooge bedekte greppen, onverschillig derzelver strekking, ten opzigte van den wind. Daarna het oude gras, dat bij het maaijen was laten staan, uit bevreesdheid, dat het veevoeder door de droogte niet voldoende zal zijn. Eindelijk de slootswallen, bij voorkeur de door de koebeesten kort aan het water stukkend getrappelde kliffen, digt aan eenen der korte hoeken; en in het laatst van den jagttijd verkiest hij de

uitgeworpene aarde aan nieuwgegravene slooten.

Wanneer men, gedurende een paar dagen, in het ruwe heeft gezocht, waardoor de hazen verjaagd zijn, dan zetten zij zich reeds vlak, op braak, in droege slooten met omzoomde heggen, somtijds digt onder de huizen; in tabak, onderscheidene soorten van kool, knollen en dikke prei. Dikwerf zetten zij zich in een nietig stukje klaver, dat (als bij toeval) is blijven staan, mits digt aan eene heg gelegen. Welk stukje, komende door de heg, met eene gaauwigheid te bereiken is. Verder aan tuinslooten enz. Zij zitten hier zeer vast; en zijn gewoonlijk moerhazen. Ook deze zijn het, die, om der jongen wil, zich in aardappelen met grove stengen ophouden. Dien ten gevolge diende men in privaat-jagten genoemde voorwerpen niet af te zoeken en vóór de maand November niet op haas te schieten. In de eerste jagtdagen worden vele hazen geschoten, die het oprapen niet waard zijn, welke vóór den winter nog hadden kunnen voorttelen. Vóór gezegden tijd heeft het hazenvleesch geen smaak en hun huid geene waarde.

De moerhazen houden zich bij het uitloopen kleiner, met de ooren en staart om laag. De zwaardragende laten de lepels ook in het leger zijdwaarts hangen. Van hen zijn de indrukken der achterklaauwen dieper in het leger en bij het loopen sterker in den grond geprent.

De rammelaar komt met eenen sprong regt op de

beenen, met kop en staart omhoog, vrolijk voor het geweer. Deze is zwaarder van bol. Jaren tellende, krijgt hij grijze vlekken onder de oogen en wit om den neus. Oude hazen hebben het tweede beentje aan den binnenkant der knie sterker uitgewassen; zoodat het onderste knokkeltje bijna gelijk van dikte, als het bovenste is. Hunne lepels bieden ook meer tegenstand bij het scheuren.

Op haver- en rogge-stoppellanden moet geen wild gezocht worden. Daarentegen op tarwe-stoppelen, wanneer daar het volgende jaar klaver zijn zal. Ook zit de haas, die in paardenboonen huisde, gaarne in die stoppelen. Wanneer de gemaaide boonen nog te hoop staan, zit hij er soms onder verborgen.

De haas zet zich gaarne in winterkoolzaad, vooral wanneer dit reeds eene zekere hoogte, digtheid en dikte heeft verkregen. Men zoeke denzelven op den tweeden dreef, binnen de twaalf passen van de kanten. Is de kool des nachts nat beregend, dan zitten zij veel korter aan de kanten der buitenste akkers. De kool is bijna altijd zoo nat, als water. Bij iederen stap ontwaart men eene nieuwe koude; reden, waarom Jager en hond daarin niet zoeken. Hetzelfde, maar in minderen graad, vindt men bewaarheid in knollen, waarin geene kale plekken zijn. Is op eene ledige plaats een pol met grootere bladeren, met eene groote kluit daarnevens, dan zet de haas zich daar gaarne tegen en ligt een blad op, om er zich onder te begeven.

Ligt eene dwarssloot of heg midden door een groot stuk, dan zit de haas eenige passen daarvan daan. Hetzelfde heeft plaats op grof gebrokenen grond, in het hout en op de bezaaide landen.

Loopt er een voetpad door een bezaaid stuk, in een veld, waar vele huizen staan, dan zet de haas zich binnen de veertig passen daaraan; welke afstand, op de einden der bezaaide landen, altijd moet worden bezien.

Waar de menschen dagelijks groen plukken, zal de haas zich niet vlak zetten.

Is de rogge of tarwe reeds eenen duim breedte uitgeloopen, dan moet die bij voorkeur afgezocht worden. Wordt er een op de rogge gevonden, dan zitten er dien dag meerdere op dit gewas. Ten opzigte van het vinden van den eersten, zoeke men dien dag de gelijksoortige plaatsen. Die roggestukken worden bij voorkeur genomen, waarop nog geene voetstappen van Jagers staan. Veel begaan of gewied land; akkers, waar schapengetrappel op staat; heggen, waar jagerspaden langs staan; en akkers of landen, waar sedert een paar dagen aan gewerkt wordt, behoeven niet afgezocht te worden.

De haas zoekt de middel- en dwarsheggen uit, vooral de middelste, van de veronderstelling uitgaande, dat er drie of vier evenwijdig loopen. Deze heggen moeten van onderen digt en daardoor warm zijn. Als er hondenreuk in is, loof gehakt of

hout gebroken wordt, dan behoeven die niet genomen te worden.

Aan de heggen dient men met tweeën te zijn, om gewisser aan het schot te komen en het nawaren zekerder te hebben. Is men alleen, dan wordt de hond onder den wind gehouden. Hij zal eerder en gemakkelijker lucht krijgen; ook is alle wild geneigd, tegen den wind op te gaan. Staat de hond, dan gooit men eene kluit in de heg, aan de zijde van den hond. Dit geritsel en het aanspringen van den hond zal het wild aan de zijde van den Jager doen uitstuiven.

Zeldzaam zet de haas zich in spurrei en in wortelen: ondervindende daar ook niet veilig te zijn, komt hij er dat jaar niet meer in.

Als het water in de slooten komt, zitten de hazen op de ruggen der akkers, bij voorkeur op de hoogste dreven, en wel op de hoogste punten, om een ruimer uitzigt te hebben, vooral bij aanhoudenden regen; kunnende het bij zeer schoon weêr juist omgekeerd zijn.

Op hooge landen liggen de akkerdreven vlak en breed; hier zet de haas zich bij droog weder in de voren, zelden er naast. Lage landen en berggronden, waar stortregens afspoelingen veroorzaken, hebben smalle ronde akkers, of zijn met hooge ruggen gelegd; waar het niet zoo is, dient het echter zoo te wezen; vooral, wanneer het gebruik bestaat, door wieden den grond van onkruid te zuiveren. Op

laag land kan de haas zich noch in de diepe voren, noch op een pas derzelve in de doorweekte aarde zetten. Hij zoekt hier het hoogste punt op het midden van de grootste stukken, waar hij onder deze ongunstige omstandigheden zelden vast zit. Vermoedt men dit, dan neme men de stukken braakgrond, om die reden, over dwars.

Heeft men, bij droogte, groote stukken te bezien, dan ga men schuins over dat veld, regtsche en linksche hoeken snijdende. De hond, die regtuit loopt, wordt hierdoor verpligt, zich naar zijnen meester te voegen; hierbij oplettende, de rigting niet tot die punten te nemen, die reeds door den hond zijn beroken, en naderende de punten, waar gedacht wordt, dat de haas zit, met behoedzaamheid, tegen den wind op, door, b. v., eerst links afwijkende, korter regts aan te sluiten, naarmate het wild, dat springen kan, in het bereik van het geweer wordt verondersteld. Hierbij moet niets, dan de oogen en beenen bewogen worden en vooral niet stilstaan. Men vermijde zelfs de ontmoeting zijner oogen met die van den haas, tot dat men hem nabij genoeg heeft. Gaande tot hem zijdelings, nadere men hem van voren op het oogenblik, waarop men verlangt, dat hij springen zal, herous!

Wanneer de hazen dikwerf op den akker zijn gevonden en verjaagd, zoeken dezelve afgelegene plaatsen op, al zijn die nog zoo klein, als: struiken, binnen en buitendijks; wilgen passen, bijzonderlijk

wanneer die met breede slooten en blankwater omgeven zijn.

De haas vreest den waterspiegel niet. Hij zet er zich gaarne aan; ook wel er in op eenen weinig bedekkenden pol, vooral in den rammeltijd. Gewoonlijk worden er alsdan verscheidene bijeen aangetroffen, die zich in beweging stellen, zoodra het moerbeest opspringt, waartoe de rammelaars zich hoeks, ten opzigte van de hazen, zetten. In dezen toestand zijn de kuilen, die op zekere tijden onder water staan en daardoor niet geplast konden worden, de gezochtste plaatsen. Zij zitten alsdan gemeenlijk tegen den rand, die den hoogsten waterstand aanwijst.

Het eerste, wat bezien wordt, na eenen haas geschoten te hebben, zijn de geslachtsdeelen, ten einde zich over het bezit te bedroeven, of te verheugen. Zijn de partijen gezwollen, dan heeft er wrijving plaats gehad, met wien men zal trachten te vinden. Het gebeurt ook, dat deze deelen aangezet zijn met eenen gelen uitslag en in eenen roosachtigen toestand zich bevinden; dit noemt men thans veneriek en vroeger gellig zijn; eenigen schrijven het toe aan natte jaren en onbekende oorzaken; anderen aan overdaad van hazen, waardoor het overspannen mingenot aan de zijde des gevers, en niet genoegzame opwekking aan de zijde der ontvangster door veelvuldige schuringen aan deze teedere deelen beleedigingen doen ontstaan, die, van eenen kwaadaardigen aard wordende, eene aanstekende ziekte te

weeg brengen, welke eene jagt bijna geheel kan ontvolken, vooral, wanneer daar niet, of zelden in wordt gejaagd. Zooveel is zeker, dat de hazen maar tot een zeker getal in eene jagt aangroeijen; en dat de hazen, die er onoogelijk aan den onderbuik uitzien, afgetrokken wordende, allen lust, om dezelve te eten, doen vergaan.

Door den geringen afstand tusschen de rivieren en dijken, zitten de hazen op de uiterwaarden zelden vlak. Die hier te huis behooren, moeten in rietbanen, griend en waardhout worden gezocht. Hierin zitten zij zeer vast en zijn er moeijelijk door de honden in te vinden, doordien deze plaatsen doorgaans met lang scherp gras bewassen zijn. Zij zijn er nog moeijelijker uit te drijven, zoo lang dit niet door sterke regens, na eene nachtvorst, nedergezakt en het blad der struiken gevallen is.

Hooren zij zich door de honden op den voet gevolgd, dan doen zij buitensprongen, om die te ontwijken, begeven er zich echter onmiddelijk weêr in, hetgene wel een bewijs is, dat zij deze plaatsen ongaarne verlaten. Is het hout nat en zijn de omsluitende slooten droog, dan zetten zij zich in dezelve tot eene verpoozing.

Men neme waar, op welken waterstand de waarden onderloopen, en zoeke haas den volgenden dag kortaan binnendijks. Zij houden maar den eersten dag na de onderwaterzetting, en verspreiden zich, na hier gevonden te zijn.

De haas zit ook nog gaarne aan kolken, waar het vee komt drinken. In de weiden, aan de middelslooten, vooral als het klif Noord en Zuid ligt. Bij koude Noordenwinden is de legering tegen het Noorder-klif met den bol ten zuiden, mits dat het klif niet kaal is. Met den bol uit den wind, is een algemeene regel, min of meer schuins, waardoor men zelden de wol tegen het beloop opgewaaid of bewegen ziet. De haas vermeed, zich te zetten in, door den wind gedruisch makende voorwerpen. Wil hij er zitten, dan doet hij dit boven den wind.

Is de koude wind Oost of West, dan worden de lange slootkanten afgezocht, mits de kliffen, naar hunne gading bewassen met oud gras en riet, niet versch gegraven, doch kluiterig zijn. Goed kunnende springen, de gewilde plaatsen kennende en bewust, waar men over en door kan, kan de Jager op eenen dag eene ruime vlakte afzoeken. Men zal er veel haas vinden, en dan is het in de weiden nog zoo onaangenaam niet.

De hazen kunnen daar, waar het eene noodzakelijkheid is, goed zwemmen. Zij zullen dit eerder uit eigene beweging doen, dan om oogenblikkelijk gevaar te ontkomen. De haas vermijdt, over loopend water te springen, al is het loopje nog zoo smal. De haas springt niet ligt uit eigene beweging, zoo lang het omgaan mogelijk is.

De hazen loopen in de weiden spelen, als wanneer de morgenstond hen overvalt. Zij stuiten dan

tegen togtslooten en zetten er zich aan, of omtrent. Zoo als gezegd is, zetten zij zich in de grippen, bijaldien daarin nog geen water is. Deze, alsmede de slooten volge men zijdelings op eenen afzienbaren afstand; dan zullen zij beter houden, denkende onopgemerkt voorbij te geraken; anderen springen, zoodra men hen voorbij is gegaan.

De hazen zetten zich gaarne langs de groote wegen, op het tweede stuk er van af. Aan deze groote wegen loopen kleinere evenwijdig, en deze worden op hunne beurt door andere straten en veldwegen doorsneden. Een oogopslag van een geoefend Jager doet het geheel beoordeelen. In den beginne is het mogelijk, maar naderhand doelloos, stuk voor stuk af te zoeken.

De meeste dezer bouwkampen en grasgronden zijn met slooten omgeven. Wanneer daarin veel water is, zijn de vaargaten zacht. Het is hierin, dat men ziet, of de haas in en niet uit staat. Dit wordt de geheele zijde van eene straat bezien en de andere terug.

De meeste Jagers vermijden, te springen; de hazen hebben hier alsdan rust. Wil men geregeld zoeken, dan worden de gunstigste stukken genomen; zoo niet, het spoor waargenomen. Is de grond droog of bevroren, dan blijven de nagelgaatjes toch zigtbaar. Hetzelfde wordt aan de ingangen der bosschen en op de paden waargenomen. Waar versch spoor te zien is, blijft de Jager staan en brengt den hond

op den voet. Het is zeldzaam, dat een niet roere haas eenen anderen weg uitgaat, dan hij is ingekomen, ten zij de plaats hem onbekend ware. —

De haas bemint bij voorkeur de bosschen, die aan eene weide of heide grenzen: hoe eenzamer, des te liever. In de bosschen tracht hij zich in dier zelfde voege te zetten, als van het vlakke gezegd is. Hij zit er gaarne droog, maar kort aan het water; aan oude middelslooten, en op vlakten, waar het hout minder weelderig groeit.

In de bosschen, waardoor voetpaden loopen, en waar geschoten kan worden, dient de Jager er zelf mede door te gaan. Alleen zijnde, dan gaat hij er om henen. Hij spreekt of fluit niet meer, wanneer er iets los is. Jagen verscheidene Jagers bedekt, dan doen zij zich, om ongelukken te voorkomen, gedurig hooren.

Zoo de Jager de in- en uitgangen van het bosch kent, tracht hij op het eerste gedruisch aldaar te zijn.

Aan een boschje, dat rondom in slooten of water ligt, houdt de Jager voor het voor- of eindengat post. Kent hij het bosch niet, dan dient hij er eerst om henen te gaan, den hond achter zich houdende.

Gedurende eenige weinige dagen, dat in het najaar het blad sterk valt, gaat de haas van het bosch; bijzonder, wanneer het sterk waait. Men vindt ze alsdan vlak, niet ver van boomen. Is het weder onstuimig, dan zitten zij verder aan slootvallen.

Wanneer het blad gevallen is, zet de haas zich

weêr op het hout. Waar heigronden zijn, worden die thans bij voorkeur bezocht. Er zijn hazen, die het geheele jaar door niet uit de heiden willen, noch van de bosschen gaan.

De haas zet zich altijd gaarne bij iets buitengewoons: een'struik, kolk, vergravenen grond, leemputten, steenoven, oud kerkhof; in bultigen grond, of op eene hoogte. Om kort te zijn, op vlak, aan alles, wat in het oog valt, al was het maar een' mollenhoop.

Is de heide gedeeltelijk vlak, dan worden de hoogste punten afgezocht. Hier zit hij, of nabij. Zij zitten hier ook gaarne in oude, evenwijdig loopende karsporen, of binnen de 20 passen er aan; vooral aan kruis- of zamentreffende wegen.

Wanneer de maan in den morgenstond schijnt, zit de haas verder de hei op, dan wanneer het des morgens donker en dompig is. Alsdan bepalen zij zich soms bij de eerste 50 passen.

De haas houdt hier, gelijk elders, bepaalde plaatsen. Die deze kent, vindt er spoedig. Wanneer zij op de vlakten eenige dagen rust genoten hebben en het houden willen, zijn er goede jagten te maken. Het staan is er echter zelden het geval. Hoe stiller men zich gedraagt, des te beter. Die voor den hond niet houden, dulden het naderen van den Jager ook niet. Men zal weldoen, te jagen van af de plaatsen, waar de haas heen wil.

De oude legers blijven op de heide jaren zigtbaar. Zoo lang men op eene vreemde heide geene legers

gevonden heeft, is de plaats nog niet ontdekt, waar zij gewoon zijn te zitten.

Moet men op de heide den hond achter zich houden, af laten rondzwerven? Een moeijelijk te beslissen vraagstuk, dat afhangt van de wijze van zoeken door den Jager en zijnen hond. Weet men, dat op een zeker veld de haas vast ligt en is er meer soort van wild, dan haas te verwachten; is de hei hobbelig, de hond knutselende en zijn neus niet scherp trekkende, dan kan zijn rondloopen voordeel doen. Ook kan men hem laten loopen, wanneer geen geroep kan baten, waardoor de haas op de been geraakt. Het kan wezen, dat de haas zijne aandacht op den rondloopenden hond gevestigd houdt en daardoor het naderen van den Jager duldt: dit is echter onzeker. Maar, wanneer de neus en gang van den hond van dien aard zijn, dat de hazen, die op eene vlakte zitten, in zeer korten tijd opgejaagd zouden zijn, zonder dat de Jager daarbij te pas komt, dan moet men den hond onder houden, door middel der afhangende zweep; ook dan vooral, wanneer de honden tot elkander jagen, of op een door eenen anderen Jager gedaan schot daar naar toe rennen; dit is even zoo onaangenaam om te zien, als het telkens aanroepen en gefluit te hooren, hetwelk niet voor de afrigtende kennis van den Jager getuigt. Straf niet dikwerf, maar zoo, dat het een jaar heugt: deze soort van honden kunnen het verdragen.

Na de eerste nachtvorst, vindt men in de akkers overal legers gekrabt. De haas zit alsdan nog niet vlak. Dit gebeurt eerst, wanneer het vriezen aanhoudt. Bij voortdurende nachtvorst, zit de haas gaarne op vlak geëgd land. Hoe hard de grond ook bevroren zij, worden de legers er dagelijks dieper in. Het hazen bloed is warm. Door de warmte van den buik ontdooit de grond. De zwaarte en uitdrooging drukt de aarde in een. Bij aanhoudende harde vorst, zetten zij zich in groote kluiten; is de vorst met ruw weder gepaard, in de weiden, soms op het ijs der slooten; ook in de winterkool, wanneer de bladeren niet plat gevroren liggen en er kluitige voren door loopen.

Wanneer de hazen sneeuw verwachten, zitten zij vlak, en wel in de vroeger waargenomene legers, op de akkers kort bij de huizen.

Zij laten zich in de voren ondersneeuwen, en zitten daar zeer vast. Schrik niet, wanneer onverwacht de opgebeurde sneeuw tot voor uw gezigt vliegt. Boven de plaats, waar zij zitten, blijft eene kleine opening, ontstaan door de warmte van den adem. De rand van die opening is geelachtig, zoo ook die der door andere dieren bewoonde holen. Wanneer er dagelijks sneeuw valt, kunnen de hazen eenige dagen ondergesneeuwd blijven zitten.

Als de haas na de eerste sneeuw geloopen heeft, vindt men ze gemakkelijk in de versch opgekrabde sneeuw, door alle stukken land langzaam over dwars

af te gaan, en de voren af te zien. Men houde het hoofd wat achter over en buige de lenden in, om niet te schielijk te werk te gaan. De stukken worden over het midden genomen, de oogen bij iederen pas regts en links latende gaan.

Wanneer het vóór den avond aanhoudend sneeuwt, loopt dien nacht de haas niet. Dit wordt ook op andere tijden waargenomen, waardoor er des morgens geen lucht is. Hij loopt ook niet ver, wanneer de sneeuw, zonder dat het dooit, aan zijne loopers geenen tegenstand biedt. Dit is de reden, waarom men hem in de tuinen vindt.

In het moes of in de boerenkool, ligt de haas, bij vriezend weder, op den buik in zijne geheele lengte uitgestrekt, niet dikker en zoo lang, als een arm.

Wanneer de sneeuw kraakt, moet de Jager niet stilstaan; zelfs niet, om te laden, en vermijden, over ijs te loopen, waaronder het water weg gezakt is, ten einde het maken van geluid te voorkomen; om die zelfde reden moet hij ook vermijden, met eenen stok op het ijs te stooten, ten einde te vernemen, of het sterk genoeg zij; ook van eene opening te maken, om met den stok te kunnen springen. Deze schokken worden door hen weiden ver gevoeld. Zij rigten zich hierdoor uit hunne legersteden op; en kunnen als roere hazen beschouwd worden.

Wanneer er zich een ontijdig verheft, zullen er meerdere om die zelfde oorzaak te zien raken: men houde den hond achter zich.

Een' lossen haas, dien men ziet zich verschuilen, laat men een uur rust, anders zal hij het naderen van den Jager niet dulden, ten zij men hem met twee of drie kan insluiten. Men neme hem van voren en rekene, dat hij in stilte nog veertig passen verder is vooruitgeraakt, dan men veronderstelde. Hebben de koeijen hem gezien, dan kan het zijn, dat die hem al gaande vooruitzetten.

Loopt de haas in een ruig groot stuk of bosch, dan kan dit, met omzigtigheid, dadelijk in stilte, aan de tegenovergestelde zijde bezet worden, terwijl de polsdrager en hond van achteren in hetzelve gaan.

Wanneer er sneeuw ligt, en als dan een haas van het hout wordt gedreven, loopt die niet ver en tracht tot het hout terug te keeren. Zij komen ook nog dan tot hetzelfde bosch terug, wanneer hond of honden lang genoeg met drijven aanhouden.

In het laatst des jagttijds, nemen de hazen vereenigde zitplaatsen, hetzij in het hout, op het vlak, of op onderwaterstaande landen, met struiken en houtgewas. Weet, wanneer een watermolen water trekt of verpligt is, dit te doen. Zie toe, of er ook veldkatten zijn, die schade kunnen veroorzaken, dat te beletten is door ze de ooren af te snijden; hoor of er honden zijn, die op zich zelven gaan jagen. Weet, wanneer de Jager uitgaan moet, of te huis blijven zal; let op alles en eer Hubertus, opdat hij het welzijn der jagt blijve behartigen en eensgezindheid onder de Jagers doe voortduren.

XXIV.

Vervolg van den goeden raad.

Wanneer men alleen jaagt, schiet men gewoonlijk meer wild, dan met meerdere personen vereenigd; vooral de eerste jagtdagen, dat het wild vlak ligt. Later in den tijd, als het wild, door gedurige verontrusting op het vlakke, bestendiger op het hout verblijft en de bosschen uitgestrekt zijn, wordt het raadzaam, zich in grooter getal te zamen te voegen. Het wild, ook hier verontrust zijnde, wil zich den volgenden dag vlak zetten, waardoor nieuwe gelegenheid ontstaat, het aldaar te treffen.

De uitkomsten van talrijke jagers vereenigingen zijn gewoonlijk niet aan de verwachting beantwoordende. Eensdeels, omdat men zich niet te zamen voegt dan, wanneer het wild schaars begint te worden en dit nog daar en boven zich in moeijelijk te bejagene plaatsen ophoudt. Ten anderen, omdat de groote jagten niet met genoegzame zamenhang en bestuur geschieden.

Wanneer twee Jagers gezamenlijk zullen jagen,

dient een voorstellender wijze het bestuur uit te oefenen. Meer dan twee vereenigd zijnde, geschiedt dit bepaalder door dengenen, die het best met de plaatselijke gelegenheid bekend is. Ten ware zij elkander goed kennen en insgelijks met de gelegenheid bekend zijn, dan vloeit alles beter door teregtwijzing bij herinnering van goede posten, of vroeger niet bezet geweest zijnde punten.

Uit langwerpige strooken, ruimt het wild over dwars. De Jagers volgen elkander langs dezelve, op 60 passen afstands.

Om naijver te vermijden, is het aardigst, in eenen zak te schieten, dat wil zeggen, verdeeling van het wild na geëindigde jagt, onverschillig wie het heeft geschoten: door zoo mogelijk gelijke deelen, met het aantal Jagers overeenkomende, te maken en dan het lot te doen beslissen. Kortheidshalve staat een der Jagers, of eene jonge meid om, die, op de vraag: wie dit, of dat hebben zal? den liefhebber van de snep en het konijn kennende, dengenen zal trachten te begunstigen, die in het bijzijn van anderen, zonder aanraking, haar iets aangenaams wist te zeggen.

Wanneer onder de liefhebbers broodjagers zijn, wel te verstaan, die het wild, als geldwinning beschouwende, verkoopen, dan ziet men het geschotene bij opbieding veilen onder hen, die mede geweest zijn, en uit dat bedrag de gedane uitgaven van drijvers, als anderzins goed maken.

Een haas wordt tegen twee of drie patrijzen gerekend, naarmate die raar zijn, en ook aldus de houtsnep; zoodat een haas drie hoenders, of eene snep drie verschillende aandeelen uitmaken. Het weggeven van eenen haas alleen geschiedt aan goede bekenden; eenen haas en drie patrijzen aan iemand, dien men achting verschuldigd is; een koppel houtsneppen beteekent vriendschap; zes of twaalf watersneppen, het getal mag niet oneven zijn, is een grootsch geschenk. Bij de verzending moet men de oogen uitsteken en den langen darm uittrekken; die leemte met noten-bladeren aanvullen, en de stukken wild van elkander scheiden; men hange een kaartje aan den hals, waarop de datum van het overlijden is uitgedrukt.

Op den eigenaar van het rijtuig, of op den oudsten van het gezelschap drukt de verpligting, om toe te zien, dat de koperen hoedjes van de geweren gedaan zijn, alvorens plaats in hetzelve te nemen. Om de geweren door de wrijvingen en botsingen tegen elkander niet te beschadigen, houdt een ieder het zijne tusschen de beenen, met de tromp omhoog. In knipsporen verheffen zich opslaande banken, waardoor het bovenste gedeelte van den neergeslagenen haan kan worden gevat en, zonder te zijn gespannen, door het nedervallen ontploffing kan veroorzakeu, waardoor meer, dan eens ontzettende ongelukken zijn te weeg gebragt.

XXV.

De houtsneppen jagt.

Tirez haut!

Wat is dat?

Eene houtsnep.

Al weêr wat nieuws.

Neen! dat is in tegendeel heel oud.

Tirez haut, gebrande haren, glacé handschoenen en allerhande nieuwe zaken doen mij geen gunstig oordeel over de bekwaamheid van den Jager vellen. Zij hebben dat fransch nog te versch in het geheugen. Het is mij, als of ik ze weêr hoorde lokken. Van die zijde hebben wij het goede niet te verwachten.

Allo! Allo!

In ons land is men gewoon *kiro* bij het opstaan van vliegend wild te roepen en *waartoe* voor het loopende!

Hadt gij dat op zijn Hollandsch *kiro* geroepen, dan had ik geweten wat er gaande was en ik had die snep wel denkelijk geschoten. Aan de schaduw

te oordeelen, moet de snep over mijn hoofd gevlogen zijn. Wie verwacht er in September eene snep?

Wij hebben gisteren Oostenwind gehad. Deze is de voorbode van meerdere; of welligt eene, die hier te land uitgebroeid is. Dit is des te eerder te denken, dewijl het een Uilekop was, waar enkele van hier blijven, dat met de kleintjes niet het geval is, wier trek later invalt.

Van daag op niets anders gejaagd, zoo lang de eerste snep niet dood is.

De hontsnep trekt met lichte maan: de wind oost, zuid-oost, noord en noord-oost. Tegen half Oktober is de meeste trek. Deze wordt vervroegd of verlaat, naarmate de koude in het Noorden vroeger of later invalt. Groote roofvogels, hier algemeen Elzenbussen genaamd, openen den togt en bonte- of winterkraaijen sluiten denzelven. Er is hier en daar eene snep achter gebleven, of zijdelings afgedwaald, waaraan de massa zich niet stoorde. Valt er, gedurende deze dagen, mist of stuifregen in, dan kan men eene halte aantreffen.

De sneppen zetten zich onder hooge dennen en eikenboomen; bij heiden, groote vlakten, of bij die, welke aan weiden van moerassigen of mullen aard grenzen, waar zij met de lange bekken in den grond kunnen boren.

Onder de groote boomen ligt planten aarde, ontstaan door verrotting van afgevallene bladeren, sprikkels en takken. Het gewormte, dat zich hierin ophoudt, is van haren smaak: al zouden op dergelijken grond weinige, ja! slechts een boom staan, van eenig struikgewas omgeven, het zij els, of eiken-opslag met brummel-doorn.

Bij droog weder verkiest de snep digt en lang elzenslaghout, en bij aanhoudenden regen digt eiken schaarhout.

De houtsnep ligt zelden verder, dan vier of zes passen van den rand van het bosch. Zij zoeken het houtgewas, waar geen gras onder staat; eikenhout, dat het laatste jaar staande opgesnoeid is, om geschild te worden. Zeldzaam worden zij gevonden onder opgaande dennen bosschen, met harden bodem, zonder andere bedekking; liever verkeeren zij in elzen- en berkenhout, dat met ruwe doornen bewassen en tevens van onderen droog is.

Wanneer de sneppen door tegenwind opgehouden worden, de zee over te steken, dan vallen zij in de aan zee gelegene duinen neêr, op plaatsen, waar eenige beschutting staat. Dan kunnen er op de nabij zijnde landgoederen op éénen dag honderd geschoten en gevangen worden in de, op de lanen uitgestelde *flouwen*. Deze sneppen zijn mager en hebben eenen vischachtigen smaak. Hetzelfde wordt geproefd aan die, welke in menigte te Gaasterland, in Vriesland, worden gevangen en aldaar voor veen-

tig eents te koop zijn. Bij het proeven der goed gebradene snep behoort eene geharpuisde flesch, het oude regt en kostuum dezer landen.

Wanneer het stormt of hard waait, leggen de sneppen zich in onopgesnoeide dennen van drie tot zes voeten hoogte.

In het voorjaar liggen de keersneppen op het eikenhout: het liefst zonnig onder hooge opgaande boomen.

In het najaar willen de sneppen families gewijze bij een blijven. Als er eene van gestooten wordt, kunnen er onderscheidene te gelijk springen.

In het voorjaar maken de sneppen een knorrend geluid. Zij komen gepaard terug. Half April is de trek terug afgevlogen, die spoediger eindigt, dan het vertrek.

Zoo wel bij het opvliegen, als neêrvallen kan men de snep hooren. Het eerste is een herhaald geflok met de vleugels; het laatste, als of er met eenen steen door de takken werd geworpen.

Heeft de Jager geenen hond, die naast hem blijft, dan zal hij wel doen, eenen jongen op zes of acht passen langs zich door het bosch te laten gaan, die met eenen stok tegen de boomen slaat, zonder geschreeuw te maken. Hij roept, zoodra de snep springt, en legt zich dadelijk op eene knie, om te kunnen nawaren. Het gehoor, zoowel als het gezigt, moet alsdan gespannen zijn. Na het eerste opdoen vliegt de snep somtijds geen tien passen. Wanneer zij om eenen hoek van het bosch trekt, waarin zij werd

opgedaan , dan ligt zij daar weêr in. Is er aan het einde van het bosch eene naauwe straat, dan is de snep aldaar gevallen en in den rand van het bosch geloopen. Is het neêrvallen zoo ver niet gehoord, dan wordt in de vooronderstelde rigting onder eenen hoogen boom gezocht en de aangrenzende ruimte bezien.

Levendige honden leeren weldra de snep in hare vlugt op het hout volgen en spoedig terug vinden.

Wanneer de snep drie of viermaal gestooten is, verlaat zij het hout. Hoe hooger de vlugt begonnen wordt, des te verder vliegt zij. Zet zij zich niet hoog op, en is in die strekking geen houtgewas, dan kan zij in eenen boeren tuin liggen; ook in knollen, in moes, of op lange heide.

Valt de snep aan eene lange heg, dan krijgt diegene schot, die boven den wind gaat.

Vliegt de snep zeer hoog weg in eene strekking, die de Jager niet voornemens is te bejagen, dan wordt, wegens het onzekere terugvinden, de vervolging gestaakt.

Even vóór zonnen ondergang, vliegt de snep naar week land. In de weilanden kan men aan de boorgaten en de daarbij liggende witte plekjes, ter grootte van een stuk van tien cents, haar daarzijn in de buurt kennen.

Het vliegen des avonds van het hout valt binnen de tien minuten in en geschiedt, na eene vlugt over het bosch gedaan te hebben, om de daarzijnden in

beweging te brengen: zij strijken om eenen hoek, ter hoogte van eenen man, door lanen, aan loerschieters wel bekend. Men hoort ze duidelijk opstaan en rondvliegen, hetwelk van een knorrend geluid is vergezeld.

In Vlaanderen worden zij ook des nachts geschoten, op landen, waar aardappelen gestaan hebben, en aan kleine heggen, die de weilanden scheiden. De Jager draagt, bij die gelegenheid, eenen langwerpig vierkanten houten bak voor het lijf, met eenen riem over de schouders bevestigd, waarin licht brandt. De lichtstralen breiden zich 15 passen voor en 10 passen zijdelings uit. — Zoodra deze stralen op de snep vallen, denkt zij, dat de son opgaat, legt sich op eene zijde en strekt den bovensten vleugel in de volle lengte uit. De Jager houdt een klein geweer, met weinig kruid en fijnen hagel geladen, om dezelve door het schot niet te beschadigen.

Klagen de tegenwoordige Jagers over de jaarlijksche wildvermindering, hoor dan de Jeremiaden der patriarchen, die niet meer kunnen loopen. Volgens hun zeggen, krijgt men thans de twintigste snep niet meer te zien, die in hunne jeugd afkwam; doch ook zij loopen niet meer het twintigste gedeelte velds af, als vóór twintig jaren.

De snep kan niet veel hagel velen, op zeventig passen valt zij even zoo willig, als op veertig. Altijd schieten, want zij schieten niet terug en waarschijnlijk krijgt men ze nooit terug te zien.

Sneppen, die wat vertoeven willen, worden op dezelfde plaats terug gevonden, waar zij den vorigen dag gestooten werden.

Die wit op de tweede slagveder hebben, zijn mannekes. Dit geheim deelt zich in stilte mede, onder het gelijk strijken der matgouden vederen; even zoo dat zij ligter worden, bij aldien zij niet dadelijk na het schot worden gedood, of hun de vetvedertjes boven den staart niet worden uitgetrokken. Het dooden geschiedt beter door het indrukken van den rug met den duim, dan door eene pen in het achterhoofd te steken.

Op den togt gehangen, kan de snep lang bewaard worden.

Het gemiddelde gewigt van eene magere houtsnep is . . . . 0,4.

Idem vet . . . . 0,55.

XXVI.

OVER DE BRAKKENJAGT.

Verwacht hier niet de beschrijving eener drift honden van zestig en meer in getal, allen even groot, met glimmende witte en korte haren, lange citroen kleurige ooren en even zulk eene ronde vlak op den rug; bestemd om den vos, die in eene ton gehouden en mede gevoerd wordt, te achterhalen, na alvorens alle bekende pijpen te hebben doen stoppen.

Noch de schildering van eenen anderen troep, insgelijks wit met donker bruine vlakken, met oranje omzoomd, ook allen eenvormig geteekend, wordende drie kleurige genaamd, wier bestemming het is, in ½ of ¾ uur tijds den haas dood te drijven; gevolgd wordende door eene bonte rij nieuwsgierige en gekostumeerde Jagers te paard, die van eene zweep, ter doodslaging of voortdrijving des vermoeiden diers bestemd, en tevens van eenen kleinen horen voorzien zijn, om seinteekens te blazen of te herhalen.

Verwacht ook niet van mij de beschrijving der varkensharige, donker bruine of gele, meer gespier-

de, sterker gewapende honden, welker doel het is, edel wild of zeer schadelijk gedierte te pakken of staande te houden.

Neen! Deze kostbare liefhebberijen zijn hier zelden van toepassing, en daarom zal ik mij slechts tot de vereischten van den brak bepalen, en tevens den wansmaak aantoonen, die er gelegen is in de zamenstelling van eenen troep honden, welke dikwerf geene andere verdienste bezitten, dan achter den gestootenen haas eenige malen te baffen.

Er zijn onderscheidene soorten van brakken, in grootte, kracht, fijnte van neus en volhouding verschillend, naarmate van de soort van wild, tot hetwelk zij bestemd zijn te jagen, en van de veredeling, die door vermenging der meest verdienstvolle onder hen ontstaat.

Nog ziet men steenbrakjes bezigen, die maar ⅓ hoogte van eenen gestrekten spion hebben; ook roode en zwarte Lordjes als snuifhonden gebruiken, naar mate de ligging en grootte der bosschen zulks toelaat, die door hen kunnen worden bejaagd.

De overige lange, van de borst tot aan de knie de beenen hoepelvormig gebogen, of van onder de knie af, den klaauw buitenwaarts gekeerd hebbende staan, zijn verbasterde taksen en verdienen het rappel met den horen niet.

In groote bosschen hakhout, sparren en opgaand geboomte, dat niet genoegzaam bezet kan worden, zijn snelle en aanhoudende honden doelmatig.

Eene middelsoort is dienstig, waar de bosch-akkers tusschen breede slooten liggen, de doornen het indringen en de digte begroeijing het achtervolgen bemoeijelijken.

De kleinere, die tevens langzamer zijn, voldoen daar, waar niet veel behoeft te worden gesprongen en waar men verlangt tijd te hebben, om den haas aan den kant, werwaarts gedreven wordt, te kunnen rigten. Zij houden den geheelen dag niet vol, maar voor hen wordt het meeste wild geschoten.

Dewijl de brakken-jagt in den herfst plaats heeft, is zes uren jagens, van des morgens negen tot des namiddags drie, alles, wat men kan verlangen, bijaldien er veel haas wordt gevonden.

Welke dezer genoemde soorten men ook houde, de aard moet rein zijn, die zich min of meer aan den zuiveren stemklank doet kennen; doende alsdan de fijnte van het haar dikwerf niets af, om in braamstruiken te dringen en het nat te doorstaan.

Die een gilfend snuiffelend geluid op onzekeren voet maken, kunnen goed wezen; zij zijn echter niet aangenaam.

Buiten de stem, onderkent de brak zich nog van eenige andere hondensoorten, door bestendig aan den grond, luid op voet te jagen. Hij is breeder van borst en smaller van achteren. Niet zoo snel, maar volhardender. Verlangt men dit, dan moet hij gevolgd worden. Zal hij dagelijks jagen, dan moet hij met vleesch gevoed worden; dat van paar-

den schijnt geene genoegzame drijvende kracht te bezitten.

Het voedsel gaat hun zwellender wijze af. Overkomt hun onder het drijven eene behoefte, zoo vervolgen zij niet sneller ter inhaling van den verlorenen tijd. Schijnbaar haastig, zijn zij koelbloedig, zelfs in het geval der voortteling. Zij betoonen weinige gehechtheid aan den mensch, kunnen geene slagen lijden, eenigen zelfs niet dulden, dat zij met de handen worden aangeraakt.

De zweep moeten zij in den dwinger leeren kennen, wanneer er twist ontstaat, of wanneer onder het blazen op den horen een ieder zijne plaats aan den bak niet weet te nemen, of, gekoppeld zijnde, de volgorde stoort.

Zij kunnen niet wel anders, dan in deze bewaarplaatsen gehouden worden, om het op zich zelven jagen te vermijden en te voorkomen, dat zij bij boeren honden den drijvenden aard niet opwekken. Zij moeten zindelijk gehouden en dagelijks rondgeleid worden. Het gras eten komt ziekten voor, die bij den brak, ofschoon sterker van inhoud, niet zeldzaam zijn en door overerving de volslagene uitsterving van den dwinger ten gevolge zouden kunnen hebben.

Honden, die het geheele jaar aan den band liggen of in een hok bedwongen worden, hebben neus, appel, noch adem.

Het is noodzakelijk, dat de honden allen eenen gelijken gang houden; zonder dien, terwijl zij zich

onderling niet aangemoedigd zien, raken zij spoedig uiteen. Wijders wordt vereischt, dat er geene bij zijn, die op het gezigt jagen, hetzij op vliegend wild, of valsch aanslaan, hetzij eenen anderen, dan den eerst aangedanen voet volgen, voorluid zijn, of op den voet terug drijven.

Aan jonge honden is dit te vergeven; zij beloven echter niet veel goeds. Doch, wanneer zulks met eenen hond van twee jaren plaats heeft, moet die onmiddelijk, ten voorbeelde van de anderen, met den dood worden gestraft.

Heeft het zeldzame geval plaats, dat de voorluid goed vinder is en telkens den verlorenen voet weet te hernemen, zoo zijn dit verschoonende omstandigheden. Zulke zijn gewoonlijk teven, welke losser met den bek zijn, dan de rekels.

Honden van ondervinding hebben hen, met eene dezer kwalen behebt, leeren onderscheiden. Dit vertraagt het spoedig toevallen, en is den op post staanden Jager ongevallig; weshalve zij bij eenen goeden troep moeten worden uitgeschoten.

Twee stel koppels, die goed op elkander drijven, zijn voldoende. Wanneer derzelver stemmen, van 1 tot 4, muzijkaal te zamen gevoegd zijn en de horen niets stootends heeft, zal het in de nabijheid van rotsen, aan den oever van den stroom, of in een weêrklank biedend woud eene aangename stemming opleveren.

Om dergelijk viertal te vernieuwen, bestaat, zelden

de gelegenheid. Die wat goeds heeft, ontdoet er zich niet van. Heeft dit bij toeval plaats, dan is dit te spoedig bekend; derhalve zal er gefokt moeten worden, daardoor heeft men vier jonge, vier goede en vier, die aan het minderen zijn. In dier voege zijn de troepen veelal te zamengesteld.

Laat de jongen met de ouden door den Jager oefenen en ruk liever met vier der besten uit, dan door een groot aantal vertoon te willen maken.

Weinige Jagers zijn geschikt, om met brakken te jagen: de meeste kunnen niet stilstaan. Men moet eenigen tijd met brakken gejaagd hebben, om die jagt te kennen en daardoor er genoegen in te vinden.

Hoe meer ondervinding, des te beter brak. Oude honden zijn goede vinders, hebben daarentegen het nadeel, van niet genoegzaam het bosch te houden op de dagen, dat er geene lucht is, als, b. v., de morgen-voet te snel met den dauw is opgetrokken; wanneer er, na het zetten van den haas, regen is gevallen; sterke nevel is opgekomen, sneeuw en nachtvorst onmerkbaar smolten. Of, indien het te nat is, om van met water doordrongene sokjes reuk na te laten, dan ziet men de honden den mist en de takken bereiken, langs welke de hazen liepen of tegen pisten, hetwelk tot valsch aanslaan aanleiding geeft. Andere, die de gewoonte hebben, de ingangen eerst te onderzoeken, niets bevindende, doen dezen dag ook hun best niet. De jonge zwer-

zen op de randen, of om het hout. Zij worden daar door de Jagers geweerd. Hij, die ze leidt, mag ze niet tuchtigen, maar op het hout trachten te lokken, door er zelf mede in te gaan. De horen blazer zorgt, dat de honden alles doorzoeken.

Het ongunstigste voor de brakken is lange natte hei.

Verkeerd is het, spions mede te nemen, die sneller gaan. Zij brengen de brakken van den voet, doen den haas zwenken en raken voor altijd, zoo zij jong en van levendigen aard zijn, verwilderd. Zij zien daarenboven schadelijke voorbeelden van vreten. Nog verkeerder is het, met brakken op het vlak te jagen, of te dulden, dat zij van het eene bosch naar het andere overgaan, zonder alvorens gekoppeld te zijn.

Heb de oplettendheid, die te vereenigen, welke zich dulden, en maak den driftigsten het eerst los. Dit geschiedt niet vóór dat het teeken rondgeloopen is, dat de posten bezet zijn, in welken tijd vrolijke jagt wordt geblazen. Daarentegen vange men diegene het eerst op, waar de andere zich naar voegen.

Breng hen op den voet, zoo die door menigvuldig kruisen of zijdelingsche sprongen niet wordt gevolgd, en tracht het drijven te stuiten, door u spoedig te plaatsen, waar de uitgebrokene haas werd misgeschoten, hetwelk, met brakken jagende, nimmer moest gebeuren en, helaas! maar al te veel plaats heeft door hen, die men goedschiks niet wel weigeren kan, van de partij te zijn.

Mogt het schot raak wezen, zonder doodelijk te zijn, dan luister, of het sterk drijven op eens ophoudt, de haas klaagt en of de honden zich grommende het gevangene betwisten.

Er zal altijd een hond bij zijn, die min of meer voordrijft; veel ligt er aan gelegen, dat deze zeker van zijne zaak is. Ook zal er een onder wezen, die nijdiger op den vos is. Die stem zal men spoedig onderkennen.

De eerste stemmen zijn gewoonlijk vinders, en de bassen herzamelaars, welke ligt zijn op de achterpooten.

Laat den geschotenen haas zien en leg dien, zoo mogelijk, in eenen boom, opdat zij er zich niet meester van maken. Houd u stil en verwacht, eenen tweeden te ontvangen. Het punt, waar gedreven wordt, is reeds door den haas ontruimd. De jonge haas, niet gaarne het hout verlatende, vooral, wanneer het droog is, keert spoedig, om den honden het spoor bijster te maken.

Is het hout daarentegen nat, dan ruimt de haas onmiddelijk in eene regte lijn.

Gun den brakken van tijd tot tijd eenen aangeschotenen haas, blaas de vereeniging en verdeel dien. Geef altijd de ingewanden ter belooning; men zal die minder te dragen hebben. Die den, aldus ontsierden haas ontvangt, gelieve te bedenken, dat de honden denzelven geheel en al hebben verdiend.

Oordeel, nu gezegd is, wat een drijvende hond,

wat een brak is, welk genot men te verwachten heeft van verbasterde spions; zulke honden met gekrulde staarten, bunsing, rotten en muizen krabbers, met en zonder heesche stem: in het rond scheffende, zonder te weten waarom.

Koop die boeren-schikers toch niet op, om er u van te bedienen, maar om er den omtrek van te zuiveren; doe hulde, door ze allen dood te schieten, aan de ware liefhebberij, en erken, dat het edele uit het hart verloren gaat, bijaldien men alleen het bezit van het wild beoogt, zonder dat zulks op eene, de zinnen streelende wijze wordt verkregen.

Onthoud de punten, waar de haas af wil en mijd de konijnen.

Laat de signalen voor mij afschrijven. Laat ons, om meerdere eensgezindheid daar te stellen, ook de gewoonte doen vervallen, van in de overal geopende handen iets te drukken.

XXVII.

Over het Konijn.

Het konijn is een schadelijk dier voor het struikgewas, dat het ondermijnt en waarvan het de takken knabbelt, om zich vrije paden te verzekeren. Het konijn knaagt aan den bast van jonge boomstammen en bijt het plantsoen gelijk met de bovenvlakte der sneeuw af, wanneer die eenigen tijd blijft liggen, of sterk bevrozen is, en zich daardoor het opkrabben van voedsel verhindert. Opgaande boomen, zoo die aldus mogen genoemd worden, waar konijnen zijn, staan als met den wortel op eenen vasten grond. Het is mogelijk, dat de grond, waarin konijnen aarden gevonden worden, voor opgaande boomen niet straf genoeg is, maar zeker is het, dat de konijnen hiervan als de oorzaak worden beschouwd.

Het konijn doet veel nadeel aan koren landen, gelegen om de verblijfplaatsen, waar zij zich ophouden, zoowel door gestadig krabbelen, om de neiging hunner voorpooten te oefenen, als door gedurige afweiding van het graan, dat zijnen vollen wasdom niet

kan bereiken. Het teelt sterk voort. In April en Mei zijn de jongen in het koren, en voor het overige in een' arm lange, van boven netjes digt gemaakte pijp verborgen. Zoo men zegt, nemen de moeders die voorzorg tegen de vaders, omdat die geen geduld genoeg hebben, om het einde van den zoogtijd af te wachten. Waardoor ook het spreekwoord: ongeduldig als een konijn is ontstaan. Meer geloof verdient het echter, dat dit uit moederlijke bezorgdheid geschiedt, daar de moeder, nadat zij de jongen met de zachtste en witste buikwol heeft omhuld, de lieve kleinen tegen allerhande vijanden, die te dezen tijde met een nieuwsgierig en loerend oog rondloopen, op deze wijze zoekt te verbergen.

Het konijn woont in droogen, lossen grond of zand en oude aardwallen, als zijnde het geschiktste voor het vervaardigen hunner onderaardsche holen. Het bemint eiken scharhout en onopgesnoeide dennen, zoowel om versche lucht te ademen, als om spoedig het spoor aan een' vervolgend' vijand bijster te maken. Waar leem in den grond vermengd is, vooral, wanneer die hoog zit, blijft het regenwater staan. Zoo zij op deze plaatsen worden aangetroffen en er vroeger niet waren, dan is het te vermoeden, dat tamme konijnen toevallig zijn losgeraakt, die spoedig de kleur en de gedaante der wilden aannemen: aan eenen buurman, dien de brakken hoorn hinderde; aan de spekulatie van jagtbedienden, aan wie geschotene konijnen gewoonlijk tot nuttiging worden gela-

ten, of die men, om de eene of andere reden, het gebruik van het schietgeweer heeft ontzegd, en die toch zoo op eens alle liefhebberij niet kunnen staken, is het konijntjes kweeken, ten kosten van het houtgewas van hunnen heer, toe te schrijven. De konijnen hebben alhier geene gezamenlijke woning, slechts een speelpijpje in het hout, of kort daarbij, ook wel op den akker, om zich te beveiligen, wanneer zij zich overloopen zien.

Bosschen, waarin konijnen zijn, worden door de hazen gemeden. Zij lokken den vos, die zijn jagtregt in volle vrijheid uitoefent op een tijdstip, dat het wild, om voort te telen, gespaard moet worden.

Wil men de konijnen in ernst kwijt zijn, dan houde men de pijpen zorgvuldig toe. De vos zal er weldra order onder stellen.

Het konijn is voor den spion nadeelig, dewijl die door hunne sterke lucht en korte levendige sprongen hem bezig houden, en hij, om die reden, liever hen, dan op haas, of op vliegend wild zoekt.

Het konijn mag door eenen jagtminnaar niet als wildbraad beschouwd worden. Hij schiet het, om aangehaalde nadeelige redenen, niet voor het genot van het schot, maar om de diersoort te verdelgen.

Dit kan zekerder met het fret plaats hebben, en, na geëindigden jagttijd, tot tijdkorting verstrekken.

Het verzadigend genot der jagt, gedurende drie

en eene halve maanden, alsmede de regenachtige dagen in December, zoo die al niet het sluiten der jagt deden verlangen, laten ten minste deze onverschillig te gemoet zien.

Met Januarij valt de vorst in, en er ligt sneeuw. De lucht wordt helderder. Men is van de uitgestane vermoeijenissen volkomen uitgerust. De behoefte, van zich te bewegen, doet zich gevoelen. De konijnen verdelging was besloten.

Uitgerukt!

Het konijn loopt in eenen nacht veel rond. Met de eerste sneeuw laat het zich onder sneeuwen. Zij worden dan door de boeren met den klomp doodgetrapt, of met een kort hout dood geslagen. Onthoud de bewaarde pijpen en laat de anderen, als de sneeuw weg is, stoppen. —

Die eens eene konijnen vangst met het fret en netwerk bijwoonde, beschouwt het niet als eene kunst, en gevoelt zich in staat, dit insgelijks te doen. Den opmerkzamen beschouwer ontgaat het evenwel niet, dat de ondervinding ook hierin hulpmiddelen aanwijst, die het werk bespoedigen en aanmoedigen.

Echte Kaninofaten ontzien zich niet, vijf à zes uren afstands ver te gaan, en hebben de meeste in stilte weggeruimd, terwijl de heer zich met jagen onledig hield.

Er behoort in de eerste plaats een goed fret, onverschillig of het wit, geel of bont is, mits er jagt in zit.

Ofschoon het fret alles vreet, wat men het verkiest te geven, van melk en brood af, tot raauwe gele wortelen toe, is het versterkendste voedsel voor hen, wat de slager loos noemt. Warm bloed, vooral dat van konijnen, die men aderlaat, en de oogen dier dieren zijn voor hen eene aangename versnapering.

Den morgen vóór het uitgaan bepale men zich, hun wat melk toe te reiken. Vleesch zoude, hunne maag bezwarende, hen slaperig doen zijn. Willen zij de vrang niet uit, dan houde men hun dit, of wel een konijn voor. Men houde ze zuiver en gewenne hen aan zijnen persoon door fluiten of een scherp geluid. Weldra zullen zij daaraan beantwoorden en een bleukend, te vreden getuigend geluid maken, daarbij onder de hand, even als de kat, den rug opzetten.

Als men zegt, liefhebber te zijn, moet men al het benoodigde in de uiterste orde hebben, en het werk zelf doen.

Om het fret te leeren jagen, laat men hetzelve met een konijn in de kamer los. Het fret ziet niet best; het jaagt op den reuk. Het konijn, zijnen doodvijand ontwarende, maakt zich benaauwd en tracht, zich te verbergen. Het fret zoekt ijverig rond, springt het konijn moedig op den rug en klemt zich aan den nek vast. Het konijn springt en rent met zijnen vijand voort, tot het dood valt. Het fret, zich willende overtuigen, of het konijn werkelijk dood is, doet

het bewijs, er van af te loopen, zit er echter bij de minste beweging weêr boven op.

Om te voorkomen, dat het fret in den grond op een gevangen konijn niet blijft zitten, breekt men het de vier scherpe, krom gebogene, lange tanden met een tangetje gelijk met het tandvleesch af; deze springen als glas. Men houde het fret met de linker hand bij het nekvel, kort aan den kop, dan gaat de bek gemakkelijk los. Van dit oogenblik af zijn de fretten niet kwaad meer.

Wanneer het fret, nadat men in de pijp gestommel gehoord heeft, onder blijft, is dit een bewijs, dat de tanden niet goed gebroken zijn.

Zoolang het jonge fret de tanden niet gebroken zijn, is het gevaarlijk, hetzelve aan te vatten. Men pakke hetzelve met de volle hand om den hals, en men rekene er op, dat het onder die beweging eene handbreed terug schuift. Men vermijde, diegenen, welke het opvatten nog ongewoon zijn, met eenen ruk op te nemen, en laat hen eerst volkomen uit de pijp komen, opdat zij niet hand schuw worden en in de pijp terug wijken. Dit is ook het geval met honden, wanneer zij daaraan niet gewoon zijn.

Zoo de pijpen met sneeuw gevuld zijn, dan krabt men die eerst terug, alvorens het fret daarin te zetten, om het willig uitloopen te bevorderen. Wordende daarentegen dit bemoeijelijkt door nedervallende sneeuw en nat.

Wanneer het fret de pijp niet in wil, of spoedig terug keert, dan zitten er geene konijnen, doch misschien ander gedierte in de pijp.

De konijnen zitten gewoonlijk boven. Men bezige eenen drijfhond, die den neus kort aan den grond houdt, om de konijnen op te stuiven en onder te jagen, waarna de ingangen der warande met builen worden bezet. Hoe grooter die zijn, des te gemakkelijker worden zij opgesteld. De mazen moeten zoo ruim zijn, dat het fret er door kan, zonder te warren, of de builen te doen afvallen. De oogen moeten goed schuiven.

De vrangen, die door het fret zijn doorgeloopen, behooren de eerste veertien dagen niet herzien te worden, ten zij de hond het tegendeel verlangt. Wanneer de konijnen verontrust worden, verzetten zij zich, tot zelfs in de bovenschuren, onder bakovens, bijeen gestelde boonstaken, mijten van takkebossen, enz., enz. Zij maken ook nieuwe aarde, waarvoor de uitgekrabde grond en de indrukken hunner nagels het binnen zijn te kennen geeft. Zoo hier een in- en uitgang bestaat, dan laat men het fret niet los, vóór dat de tegenoverstaande buil gespannen is.

De nieuwe pijpen zijn gewoonlijk maar door een konijn bewoond. Zoodra dit gesprongen is, houde men de opening zoo lang met den voet toe, tot dat een tweede buil gesteld is. Het is bijna zeker, dat er meer konijnen in zijn, wanneer het fret niet on-

middelijk op den voet volgt. Als er veel gerommel in den grond is, kunnen er veel in zitten. Zij geven hun ongeduld te kennen, van ten laatste naar buiten te kunnen komen; zij weten niet, dat hun daar iets ergers te wachten staat van iemand, die zich zoo zijdelings voor de opening heeft gesteld, dat zij hem bij het uitloopen niet ontwaren.

Pijpen, waarbij mist ligt, die met natte bladeren gevuld zijn, waarvoor spinragen hangen, of waaruit insekten vliegen, zijn zelden door konijnen bewoond.

In het hout geeft een omgehangen schelletje het uitloopen van het fret te kennen; dit levert echter deze moeijelijkheid op, dat het fret achter boomwortels kan blijven steken, in welk geval het uitgraven van dezelve noodzakelijk wordt, en dit werk onder stompen door derzelver wortelen zeer moeijelijk is. Men doe dit met omzigtigheid, om het fret niet af te graven. Zoo zich meer pijpen kruisen, stoppe men die, alvorens verder te werken, met gras of bladeren zoo lang toe, om het instorten van losse aarde te voorkomen. Men luistere van tijd tot tijd, om te vernemen, of het geluid op de laatst gehoorde plaats blijft. Nog is het gevaarlijk, het fret in pijpen van duinzand te laten kruipen, hetwelk door worstelen der beide partijen, los rakende, de opening stopt, het springen van het konijn en het terug keeren des frets belet. Hierin zijn de pijpen gewoonlijk niet lang, noch veel kronkelend.

Blijft het fret onder zitten, en is de opgraving, wegens vorst, steenen of struiken, niet doenlijk, dan stopt men alle pijpen digt, uitgenomen die, waarin het fret is gelaten. Plaats daarin zijne kooi, of den zak, waarin het gewoon is, gedragen te worden, en dek het geheel met zoden en hout goed toe. Soms, na verloop van drie dagen, zet het fret zich eerst in zijne kooi.

Wanneer het fret niet wakker wil worden, heeft schieten in de vrang dikwijls goede gevolgen, mits de aarde door de plof niet instorte.

Er zijn voorbeelden, dat wijfjes fretten, die aan hunne kooi ontkwamen, na verloop van weken, met den buik vol jonge bunsings aan het huis huns weldoeners terug keerden.

XXVIII.

WAARNEMINGEN OMTRENT HET WEDER.

Gij verlangt te weten, of het geraden zal zijn, morgen tot over den derden berg te gaan, alvorens met jagen te beginnen. Neem den Gelderschen Volks-almanak, die u zegt:

. Dat het onder de boomen tweemaal regent.

Een oogenblik geduld.

OPMERKINGEN OVER HET WEDER, ONTLEEND UIT DE WINDEN.

De Noordenwind brengt, zoo als ook de Oostenwind, koude aan; de Zuidenwind is gepaard met warmte, en met den Westenwind ontstaat er gewoonlijk nat weder.

Bij eenen Noord- Oostenwind, heeft men des winters de felste koude; met eenen Noord- Westenwind krijgt men in den zomer regen en in den winter sneeuw.

Wanneer de wind de Zon volgt, dat is: als hij des nachts Noord, des morgens Oost, des middags

Zuid en des avonds West is, dan blijft het eenige dagen goed weder. —

Wanneer de wind Zuid- Oost is, en de wolken te gelijker tijd van het Zuid- Westen naar het Zuid-Oosten overtrekken, dan houdt deze wind langen tijd stand en eindigt met regen.

Bij den Zuid- Oostenwind komt het onweder het ligtste op.

Een stormwind, die bij nacht begint, is niet zoo hevig, noch zoo langdurig, als een, die bij dag ontstaat.

Zoo er bij warme lucht spoedig eene windvlaag ontstaat, volgt er gewoonlijk regen.

§ 1.

Uit de Zon.

Wanneer de Zon des morgens helder en zonder buitengewone kleur opgaat, of wanneer zij spoedig, na haren opgang, de wolken voor zich henen drijft; als ook dan, wanneer er zich geene wolken tegen over haar in het Westen bevinden, blijft het in den loop van den dag goed weder.

Als de Zon des avonds helder en zonder buitengewone kleuren ondergaat, is het den volgenden dag zeker goed weder, vooral, wanneer zich daarenboven nog een schoon avondrood vertoont.

Het morgenrood voorspelt, dat er den zelfden dag wind of regen zal volgen; het avondrood, dat het

den volgenden dag schoon en helder weder zal zijn, uitgenomen, wanneer het koper kleurig is, in welk geval er slecht weder te wachten is.

Aanmerkingen. Het morgen- en avondrood zijn, als het ware, de uiterste grenzen eener groote menigte wolken, die eene geheele luchtstreek bedekken, en rondom welke de lucht meermalen over de honderd mijlen helder is. Wanneer men dus het morgenrood ziet, is het een zeker teeken, dat er eene groote menigte wolken van den westelijken oceaan over den horizon komt optrekken, en, bij gevolg, dat het een onaangename dag worden zal. Ziet men, in tegendeel, het avondrood, zoo is zulks een teeken, dat eene dergelijke menigte wolken naar het Oosten over den horizon wegtrekt, en dat het den anderen dag zeker schoon weder zijn zal.

Wanneer de Zon achter dikke wolken schuilt, door welke zij hare stralen schiet, of ook, wanneer zij met eene donker roode kleur op- of ondergaat, volgt er weldra wind, of regen.

Wanneer de wolken zich des daags in menigte om de Zon vereenigen, of zich onder dezelve te zamenpakken, waarvan men zegt, dat de Zon zich een nest maakt, — dan ontstaat er onstuimig weder.

Bijzonnen beteekenen aanhoudend onstuimig weder.

§ 2.

Uit de wolken.

Vele zwarte wolkjes aan den hemel verkondigen

regen ; witte en heldere wolken voorspellen helder weder.

De wolken, welke het aanzien van hooge sneeuwbergen hebben, voorspellen goed weder. De zwarte en loodkleurige wolken, vooral, wanneer zij laag hangen, verkondigen regen. De roode wind.

De zwarte, of witte en lichte onweêrs wolken zijn niet zoo gevaarlijk, als de roode en bruine, niettegenstaande de donder bij de eerste sterker zal zijn; ook slaat de gele en roode bliksemstraal meermalen in, dan de witte.

Wanneer eene dikke wolk aan den gezigteinder zich met heldere strepen naar boven uitbreidt, — welke verschijning men somtijds eenen weêrboom, ook wel eenen windwortel noemt, dan komt spoedig daarna de wind uit dezelfde streek, waar de windboom staat.

§ 3.

Uit den mist en den nevel.

Als er des morgens een nevel ontstaat, die spoedig daalt, dan wordt het mooi weder; rijst de nevel, dan wordt het spoedig betrokken, en weldra valt dezelve in regen naar beneden.

Als het in den ochtendstond sterk dauwt, volgt er zelden een onweder.

Als, in sterke hitte, des morgens geen dauw gevonden wordt, eindigt de dag zelden, zonder onweder.

Wanneer des morgens de zonnestralen door de dampen breken, dan volgt er westenwind: gebeurt dit des avonds, dan komt er oostenwind.

Als de bergen met eenen rook bedekt schijnen, dan volgt er regen, of wind.

Waarmede aan uw verlangen is voldaan.

Het neemt in belangrijkheid toe, verder.

§ 4.

Uit maansveranderingen en starren.

Een kring om de maan, of eene bijmaan voorspelt onstuimig weder.

Met welk weder ook de nieuwe maan tweemaal vier en twintig uren oud is geworden, daarmede wordt zij ligt nog ouder.

Hetzelfde weder, dat men bij eene maansverwisseling heeft, blijft gewoonlijk tot de eerstvolgende maansverwisseling stand houden.

Als de starren donker schijnen en de kleinere zelfs niet gezien worden, ofschoon er geene wolken aan den hemel zijn, wordt het onaangenaam weder; schijnen zij in winternachten zeer helder, dan volgt er groote koude.

§ 5.

Ten opzigte van de jaargetijden.

Als er vóór Kersmis geene koude komt, of ook

als het in Februarij nog warm is, dan zal het waarschijnlijk met Paschen nog zeer koud zijn.

Als het in den winter veel sneeuwt; wanneer het in de maand Maart droog, in April vochtig en in Mei koel is, en er in Junij genoeg warme regen volgt, — dan heeft men in dat zelfde jaar eenen goeden oogst te wachten.

Als men in den herfst en in den winter veel hevigen wind heeft, dan dragen de fruitboomen in het volgende jaar doorgaans beter.

Op veel noten en eikelen volgt welligt een harde winter.

Heeft men in het voorjaar veel mist, dan heeft men in den zomer veel regen; zijn er in den herfst veel nevels, dan heeft men des winters veel sneeuw.

Als men in het voorjaar reeds één onweêr gehad heeft, dan volgt er zelden rijp of vorst.

Op eenen warmen en natten herfst volgt doorgaans een koude en lange winter.

De onweders plegen, het geheele jaar door, uit die streek te komen, van waar zij zich het eerste vertoond hebben.

§ 6.

Uit de gewaarwordingen en handelingen van menschen en dieren.

Wanneer in bevroren, gekneusde of op eene andere wijze beschadigde ledematen eene sterke jeukte

of prikkeling gevoeld wordt, dan komt er verandering van weder.

Wanneer de handen zeer droog en glad worden, zoo dat alles, wat men aanvat, als het ware, uit dezelve glijdt, dan volgt er zekerlijk regen.

Als de hanen veel kraaijen; als de zwaluwen laag bij den grond vliegen; of wanneer de paauwen, ganzen, kraaijen en andere dieren sterk schreeuwen, dan volgt er gewoonlijk regen.

De bijen vliegen weinig bij opkomenden regen.

II JAARGANG.

Januarij.

Als de maan afneemt, zijn de ochtenden dikwijls bewolkt; de namiddag helder.

Wanneer de lucht, bij regen, eene zeegroene kleur aanneemt, dan regent het gewoonlijk lang en sterk.

Februarij.

Noordenwinden en vorst in Februarij voorspellen een gunstig jaar.

Fijne sneeuw voorspelt scherpe vorst, groote breede vlokken duiden spoedigen dooi aan.

Als de vogelen, bij dooi weder, zeer stil blijven, volgt er niet zelden eene hernieuwde vorst. Slechts het winter koningje zingt bij koude en sneeuw.

Als er midden in den winter uit het water een rook optrekt, heeft men eene scherpe vorst te wachten.

Als het staande water blaauwachtig schijnt, komen er Zuiden winden; als het zwartachtig is, heeft men Noorden winden te wachten.

Als de Zon des morgens helder schijnt, kan dit op denzelfden dag regen voorspellen.

April.

Hoe losser de wind, hoe vaster het weder.

Stilt de storm niet na zons-opgang, dan waait het streng en lang.

Als de Zon zich met verschillende kleuren en vurige wolken vertoont, heeft men wind te wachten.

Mei.

Wanneer de spinnen zich herhaaldelijk, twee dagen na elkander, laten zien, dan volgt er regen.

Als de kippen niet voor den regen schuilen, verwachten zij dien dag geene droogte, en denken een nat pak voor den kost te moeten wagen.

Junij.

Als de maan den vierden dag helder licht geeft en zich scherp geteekend vertoont, wordt het goed weder.

Als op denzelfden dag de hoeken van de maan zich bot en belemmerd vertoonen, voorspelt dit regen.

Als de maan, vol zijnde in het midden zich helder voordoet, volgt er goed weder; maar wanneer zij donker is, dan komt er regen.

Ook als de maan vroeger den eenen hoorn scherp, den anderen breed doet zien, volgt er regen.

Julij.

Wanneer de Oostenwind tegen den avond gaat liggen, waait hij ligt den volgenden dag op nieuw.

Als het aan den avond regent, geef dan acht op het Noorden; wanneer het daar allengs helderder wordt, verwacht dan den volgenden dag schoon weder.

De wind, die bij dag begint, duurt gemeenlijk langer, dan die, welke des nachts ontstaat.

De Noordenwind gaat gemeenlijk aan den avond liggen.

Augustus.

Als de herfst warm is, en deze warmte lang duurt, volgt er wel eens een harde winter.

Zoo als het zomert, pleeg het ook te winteren. Als de zomer zeer heet is, is de winter zeer koud. Wanneer het in den zomer veel regent, volgt er in den winter veel sneeuw. Is het een koele zomer, dan volgt er een warme winter. Zijn de honds-

dagen heet, dan heeft de winter zijne hoogste koude ook op zijnen tijd.

September.

Als er des morgens eene nevelachtige wolk voor de Zon komt, verwacht dan regen.

Stralen der Zon, vóór haren opgang gezien, duiden insgelijks regen aan.

Als de specht roept: giet! giet! dan bedriegt hij de menschen, want er volgt regen.

Het gedruisch van boomen en bosschen voor den wind geeft te kennen, dat er storm volgen zal.

Oktober.

Als de barometer, zachtkens geschud zijnde, en daarna stil staande, zich lager, of hooger, dan vroeger vertoont, zal hij nu ook hierna rijzen, of dalen, en er is goed, of slecht weder te wachten.

Als eene stekende distel volkomen rijp is afgesneden, en aan haren steel op eene drooge plaats opgehangen wordt, voorspelt zij, door zich te sluiten en te openen, slecht en goed weder.

November.

Als de lucht, zonder vele wolken, zich rood vertoont, dan volgt er wind.

Als het vuur of het licht veel knapt, dan volgt er gemeenlijk regen, of wind.

Als de zeemeeuwen landwaarts vliegen, voorspellen zij storm.

December.

Niets voorspelt thans zekerder vriezend, of dooi weder, dan het koren, dat onder den dorsch vlegel gemakkelijk of moeijelijk rijzen wil.

XXIX.

Over de lange jagt.

De veronderstelling aannemende, dat alle hondensoorten zijtakken zijn van denzelfden stamboom, en afstammelingen van die des herders, welke het vee van Laban hoedde, dan staat men verbaasd over de uitwerking, die de luchtsgesteldheid, het voedsel, alsmede de verschillende aanwending hunner vermogens door den mensch op hunne uiterlijke gedaante en inborst hebben te weeg gebragt.

Welk eene stof tot overweging voor hen, die het voornemen vasthouden, de geliefde hoender honden tot den trap der hoogste volmaaktheid te brengen!

Verbaasd blijven wij staan bij de aanschouwing van het verschil, tusschen den beruchten loggen dog *Mozes* en den hazewind *Fuite* (blazen), snoekkleurig, regelmatig als de zebra gestreept; niet, dan vel, zenuw en been, en juist daarom zoo uitnemend schoon in zijne soort, en daarbij vlugge groote oogen, lange hals, ronde rug, breed in het kruis en

werpt het, zonder om te zien, ver over zich henen.

Om dergelijke voorvallen te voorkomen, houde men den jongen hond vast en laat hem door een stootschaap beuken. Zelfs bindt men dien aan het schaap vast, indien het moedig genoeg is en de andere weêrspannigheid betoont, ten einde hem voor altijd vrees voor deze dieren in te prenten.

De windhond, uiterlijk sterk, is teeder van inhoud. Zijne opvoeding vereischt veel oplettendheid. Hij heeft geene mede gaande inborst; hij dreigt niet met een grommen, als waarschuwing; snapt toe, wanneer hij beleedigd wordt. Zijn gebit is zoo sterk, als dat van den dashond. Onder de ruwharigen, die even zoo zindelijk, als de kaalharigen zijn, doordien zij zich zelden wentelen, vindt men er, die bij de ontmoeting op een voetpad niet willen wijken, en aanvallenderwijze durven handelen. Zij worden gezegd, duurzamer te zijn.

Hun dient geene groote hoeveelheid, maar een vast, prikkelend voedsel, b. v. brood en vet. Wat in de pan gebakken wordt, is hun aangenaam en krachtgevend. Men vermijde, hun raauw vleesch, ingewanden van wild, kippen en duiven te geven.

Zij mogen niet vastliggen. Vereischt dit eene strenge noodzakelijkheid, dan moeten zij dagelijks wandelen, of des nachts, op eene beslotene plaats, des verkiezende, kunnen rondloopen.

Daar hun reuk minder is, dan hun uitmuntend

gezigt, verlangen zij eene plaats, waar de aandacht hunne nieuwsgierigheid bezig houdt. Bestaat die niet, dan vervelen zij zich en treuren. Den één jaar oud gewordenen windhond leere men, eenen in eene kooi opgevoeden haas te vangen. Deze, het loopen ongewoon, biedt minder kans ter ontkoming. Hierdoor, bij den eersten loop, zijne meerdere snelheid, boven die van den haas hebbende leeren kennen, blijft hij dezen indruk behouden: het vermogen, om den haas te vangen, bestaat veelal in het overleg, van aan den hond den wil te geven, zulks te doen.

De jonge hond vat niet altijd genoegzaam aan; eerst gaat er de pluim af, dan vliegt er wol van den rug. Het is kluchtig te zien. Eindelijk knipt hij den haas omver.

De geleider moet zich wel wachten, wanneer de haas niet gescheurd is, den hond er af te jagen. Men zal hem dien zacht ontnemen en hem aanhalen; maar ook niet dulden, dat hij aan de buikharen plukt.

Ziet de geleider, hetgene zelden bij de eerste vangsten gebeurt, dat de hond den haas in den bek vat, dan doet hij eenige passen rugwaarts en roept hem vleijender wijze tot zich, herhalende dit bij elk voorkomend geval; doch, wanneer de hond met den haas eenen anderen weg inslaat, zoo moet dit niet geduld en de haas hem op eene omzigtige wijze worden ontnomen.

Indien er aanleg tot brengen bestaat, zoo het een rekel is, belooft hij beschutter te zijn. Deze eigenschap moet hun van natuurs wege eigen zijn, er zijn echter lieden, die de zeldzame gaaf bezitten, om dit den windhond te leeren.

Erkent de jonge beschutter het gezag van den stamheer niet; is hij eenmaal ernstig door hem afgewezen, hoogst waarschijnlijk zal hij nooit meer brengen.

Ofschoon de teef, als wilde hond beschouwd, haren jongen het voedsel moet brengen, ziet men haar zeer zelden eenen haas opnemen, niettegenstaande zij met eene veel zwaardere te week staande ham de keuken weet te ontsluipen.

Bij gebrek van eenen tammen haas, neemt men den jongen hond in gezelschap van eenen proefvasten mede: het spreekt van zelven, dat dit op eene genoegzame ruimte geschiede, om aan gezegd doel te beantwoorden.

Zoo moorddadig de lange jagt op zich zelve reeds is, wordt dit nog erger in de landstreken, waar het vergund is, tevens het geweer te bezigen. De honden, alsdan losloopende, meer in den natuurstaat verkeerende, leeren zelven te zoeken, ja! de heggen nazien, ten einde den vos het verder loopen te beletten. Zij gaan alsdan met lagen neus en staart, die aan het eind gekruld is. Wee den haas, die onder de 15 passen springt; hij maakt er geen dertig, zonder geknoffeld te zijn.

Een koppel, een rekel met zijne teef zijn dikwerf voldoende. De man is alsdan niet ijverzuchtig op zijn wijf: hij laat haar de eer, voor te loopen.

Wanneer zij het veld kennen, verlaten zij soms den jager tot op duizend passen, stellen zich op de achterpooten, om te zien, waarop hij schoot, en als dit hun niet aangaat, blijven zij vlijtig zoeken.

De oude, die de vergunning heeft, in de kamer te mogen zijn, is, om geene achterdocht te verwekken, een half uur later van huis gegaan. Hij heeft zich voor het boschje gedrukt, om hetwelk te bereiken, de vermoeide haas slechts eenige sprongen behoefde te doen, ten einde eene zekere schuilplaats te vinden: vruchtelooze moeite, de dood grijnst hem toe.

Zij springen over waterleidingen van achttien en over heggen van acht tot tien voet, zoo het wezen moet, met den haas in den bek.

Vier honden, waaronder een beschutter, noemt men eenen *strik*, *jagt* enz. Het dubbel hiervan twee strik, twee jagt. Die aldus twee strik te zamen kan stellen, om afwisselende te loopen, of den strik overeenkomstig de moeijelijkheid des gronds kan inrigten, heeft veel voor. Is er maar een beschutter bij, zoo kunnen de overigen met zekerheid van rangen in tweeën gesplitst worden: dan kan de beschutter beide partijen volgen. Hij beseft weldra het moeijelijke van zijn ambt, en strengt zich niet meer aan, dan noodig is, om er bij te zijn, wanneer de haas overloopen is.

De winden hebben verschillende manieren en de beschutter somtijds zeer zonderlinge, om aan den anderen te kennen te geven, dat hunne rol is afgeloopen en de zijne begint.

Bij gemis van eenen beschutter, kan een sterke spion, die goed brengt, ook dien post waarnemen. Dit zoude bij honden, die plukken en scheuren, doelloos zijn, dewijl de spion te laat zal komen.

Zachte honden zetten zich bij den gevangenen haas, om zich te lekken.

Goed gevoede honden, in de kracht huns levens, kunnen zes tot zeven loopen op eenen dag doen en dit met goed gevolg 4, 5 en 6 jaren volhouden: hiervan de teven uit te zonderen. die jongen hebben geworpen. Het baren vermindert de gaaf niet, van te ramen, maar den wil, van zich aan te strengen.

Na eenen langen loop, wil de hond wel eens hoesten. Oude Jagers ziet men hen alsdan bij de schouders twee of driemaal opligten, zoodat zij stootender wijze met de achterpooten den grond raken, alvorens hun wat brood toe te reiken.

Men noemt ook *strik* den schouderband met riem, waaraan de hond geleid wordt, wiens krachten men tot op het veld wil sparen, alsmede voor onheilen langs den weg beveiligen, die uit onbezonnenheid en weinig ervaring door niet gekende vrijheid voortkomen. Ook nog om hen in bedwang te hebben,

wanneer een haas onverwacht op mogt staan, waar geene mogelijkheid bestaat, dien te vangen, of waar de haas de achtervolging kan ontduiken, ten einde hem niet in de gewoonte te brengen, van eenen misloop te doen. Niets is nadeeliger, dan dit. De hond onthoudt die plek. Bij eenen volgenden loop zal hij het uiterste niet doen: slechts tot eene zekere hoogte zal hij volgen, en, als of hij het onnoodige der vervolging besefte, stilstaan. Dit heeft ook plaats, wanneer de haas aan hun gezigt ontkomt, zich in eene konijnen-, of vossenpijp bergt.

De strik dient ook nog, om met den hond kort bij den haas te zijn, wanneer die wakker wordt.

Zet aan. *Hets*, *hets*. Zij rukken met eenen sprong op het achtergestel den riem los.

Den tooneelkijker in de hand.

Hallo en *Slim* blijven bijna gelijk. *Greif* volgt de beweging. *Bram* galloppeert achter na, als of hij er niet bij behoorde.

Op het schapen pad zullen zij hem bezwaarlijk inhalen. In het karspoor drukt zich de haas; hij keert om.

Hallo blijft er op eenen halven voet afstands tegen; men zoude zeggen: hij had maar toe te vatten. De haas wendt, wint op de honden. Slim zet zich vooraan. De haas maakt eene korte omkeering, ... draait . . . . Greif is daar.

Dat was een mooije loop. Greif loopt zoo sterk

niet, als de anderen. Zij raamt zeker, zij is laag van voren.

Bram duldt, dat een ieder er aan raakt, spuit er over heen. Daar komen zij met hem aan.

De tweede is dood. Gaauw gezien, of de haas geen letsel had, doorgestoken en over den schouder gesnoerd.

XXX.

Over de Vossenjagt.

Dat de vos met goed gevolg werd gejaagd, bleek daaruit, dat er niet een was te vinden. Maar wat kan dit baten, bijaldien ieder eigenaar voor het zijne niet zorgt en er geene eenheid bestaat, om de bijzondere belangen tot een geheel te vereenigen.

Het vossengeslacht geheel en al uit te rooijen, is niet wel mogelijk. Er zullen telkens anderen, uren ver, uit de bergen komen afdwalen.

Het gaat met hen, als met ieder ander gedierte. Men treft dezelve aan, waar het voedsel veelvuldig te vinden en de kans daar is, van zich met waterhoenders en jonge eendvogels te goed te doen; waar de gelegenheid is, zich warm en droog schuil te houden, zoo als in digt houtgewas, groote bosschen, in oude wallen, die met stompen bezet en met wortels doorgroeid zijn; altijd worden er daar terug gevonden.

De konijnen hebben voor hen ook iets aanlokkelijks. Zij weten hun vertrouwen zoodanig te win-

nen en hunne vrees in slaap te wiegen, dat dezelfde holen, als goede buren, gemeenschappelijk worden bewoond.

Is het overloopen der vossen niet te beletten, dan kan het rusteloos vervolgen en uitgraven der jongen hen verhinderen, zich te vestigen.

Op de manier, waarop tot nu toe de drijfjagten zijn gehouden, wordt de pels wel verkregen, maar het zijn altijd dezelfde zekere schutten, die de plaats kennen, waar het af en heen wil, die aan het schot komen. De anderen staan uren lang in de koude te trappelen, krijgen niets te zien, noch te hooren, worden verdrietig en, zoo zij al niet naar huis sluipen, denken zij echter, den volgenden keer niet mede van de partij te zullen zijn.

Hieraan is het mislukken der meeste afspraken toe te schrijven, ontbrekende het nooit aan woorden, om het een of ander voor te wenden.

Het billijkst is, dat een ieder even veel kans verkrijge en op zijne beurt op de vermoedelijke plaats worde gesteld. Dit verkrijgt men door nummers te trekken, welke voor dien dag geldende blijven.

Genummerde blikken schijven, die aan eenen knoop kunnen worden gehangen, herinneren aan de vroegere gildemeesters, en voldoen eerder aan het oogmerk, dan het te eenvoudige schrijven met krijt op den hoed, of op kleedingstukken. Dit geschiede, opdat hij, die de jagt bestuurt en niet altijd de personen kent, die de jagt bijwonen, zoude kunnen

zien, of de nummers 12 en 14, die hij gelast heeft, den hoek om te draaijen, zijn bevel volbrengen.

Het drijven geschiedt altijd met den wind af, opdat de geposteerde jagers niet door het wild worden geroken. Hieruit volgt, dat het bezetten van het bosch zich regelt naar de zijde, werwaarts wordt gedreven.

Kortheidshalve gaan de jagers en de drijvers ieder hunnen weg, zoo min mogelijk, vertoon makende van hetgeen er zal gebeuren.

De bestuurder der jagers zegt: n°. 1 en 2 hier; wijzen is nog beter; n°. 3! gij kent de posten, neem 4, 5, 6, 7 en 8 mede; stel U op den eenen hoek en n°. 8 op den anderen. De volgende nummers in de laagte, zoodat n°. 12 aan de drooge sloot kome; die heeft veel kans, als hij zich stil houdt, tot er afgefloten is; n°. 5 tusschen de twee groote beuken, daar breekt hij zeker door, als hij niet gestuit wordt.

Vertrouw niet, door het gehoor gewaarschuwd te worden. De vos is naast U als een boerenhondje, zonder dat gij het merkt.

Geene hanen over te halen, dan op post, en er niet af te gaan, zonder die in de rust te stellen; zulks op boete, bij de wet bepaald, ten voordeele van de drijvers,

Art. 11. Als de drijvers onder de 16 jaren oud zijn, mogen zij geen jenever drinken: zij loopen eerst met eenen dollen kop er tegen in en naderhand worden zij lui.

Aan het tweede bosch wordt n°. 2 het eerst geplaatst, en n°. 1 onder n°. 14, en zoo bij ieder bosch, vaststellende als aanvangs punt met de zon om. Pligtplegingen komen hierbij niet te pas: die doen den vos ruimen, alvorens het bosch genoegzaam bezet is.

Die de jagt bestuurt, moet niet alleen kennis van de zaak, maar ook de jaren hebben, dat het hem aangenamer is, aan anderen genot te verschaffen, dan het zich zelven toe te eigenen. Om des te beter het geheel te kunnen overzien, neemt hij eenen beweegbaren post, gaat tusschen de drijvers mede, of op eenen der vleugels tegen hen aan, na alvorens met een fluitje het teeken te hebben gegeven, van met drijven te beginnen. Ook bij de drijvers moet diegene het bevel hebben, die door meerdere ervaring op de anderen invloed uitoefent.

Twee der zake kundige menschen zijn van meer nut, dan twaalf jongens, die niet wel bestuurd worden en het beloop der bosschen niet kennen. Kleine jongens regelen zich niet naar elkander, kunnen niet over de slooten, zijn spoedig moede en bezorgd te verdwalen. Zij voegen zich op hoopen bij een, wanneer zij 20 passen in het hout zijn, waartusschen het wild doorbreekt, vooral datgene, hetwelk de posten bezet vond, en door geweerschoten is terug gewezen. Giert het bosch, of zijn er slooten in, die omgegaan moeten worden, dan wordt er zoo lang halt gemaakt, tot allen de rij hernomen hebben.

Ieder jager moet, naarmate het noodig is, eenen of twee drijvers mede brengen, die hij daartoe geschikt kent; en hoe stiller zich deze gedragen, des te zekerder wordt het wild geschoten.

Het kloppen tegen boomstammen verwekt meer schrik, onder de boschbewoners, dan horengeschal, kleppen of geschreeuw. Zij weten daardoor juist, hoever dit laatste achter hen is, en blijven spelende de gelegenheid opzoeken, om, waar het minste gevaar is, er door te geraken. Hierbij komt nog, dat de vos, die eens horen, ratel of trommel vernam, zeer wel weet, waarom hem die eer wedervaart en het voorzigtiger is, een half uur te vroeg, dan te laat te verhuizen.

Bemerkt de vos, dat de bosschen dagelijks onveilig zijn, dan laat hij zich liever in zijne schans verdelgen, dan die te verlaten.

Bij aanhoudend nat weder, sterken wind, liefde kwelling en houtsprokkelaars zit Reinder onder; bij goed weder en sneeuw gaarne boven. Denkelijk zal de manier, waarop de nacht doorgebragt is, invloed hebben op de plaatsing, gedurende den dag, zoo er voor onderhoud moet worden gezorgd.

De vos heeft voorraad en bewaarplaatsen in tijden van overvloed; onderzoekt zijn rond lager onder eenen wacholder struik; doorsteek met den laadstok de kunstmatige verhevenheden op de roggevelden, en men zal verwonderd zijn, hoe netjes daar een gedoode haas onder verborgen ligt.

De drijvers varen voort, éene lijn te houden: die wat voor zijn, laten den achtersten tijd, om in de rij te komen, regelen zich op de vleugels en deze wederkeerig op het midden.

Wordt een hunner den vos gewaar, dan geeft hij zulks door een herhaald luid roepen: de vos! de vos! te kennen, dat allen herhalen. Zij houden alsdan een oogenblik stil, klappen in de handen en roepen telkens: de vos! de vos! om dien te noodzaken, zich aan de jagers bloot te geven. Zij herhalen dit, iedere 25 passen, tot er geschoten is en dat zij vermoeden het doodelijk was. Het drijven wordt vervolgd, tot buiten het bosch: er kan een tweede opzitten; alsmede om zich door de jagers te doen hooren; ook dat de kommandeur zien kan, dat ieder drijver op zijne plaats met eene gelijkelijk verdeelde tusschenruimte het hout verlaat.

Die op den eersten vos schot gehad heeft, make niet veel beweging. Als er twee mogten zijn, loopen die op elkanders voet. De tweede laat den eersten wat voor, om te zien, of de baan veilig is.

Is de vos door de drijvers terug geslagen, dat hij nooit onbeproefd laat, dan geven de drijvers dit door het roepen van *achteruit!* te kennen. De onderste nummers trachten alsdan, nog bij tijds, naar onderen te komen. De andere jagers, dit ziende, begeven zich insgelijks naar beneden, om nog, zoo mogelijk, schot te krijgen.

Was het bosch rondom bezet, dan maken de drij-

vers eenvoudig omkeert, ten einde de vos zijnen staart te volgen. In het algemeen moeten de geposteerden zich door teekens van op en neêr verstaan. Door eenige keeren te zamen te jagen, zal het vloeijend gaan. Men leert zich zoo naauwkeurig kennen, dat men zelfs aan het schot hooren kan, wie schoot en of het raak was.

Zijn er geene jagers genoeg, om alle punten te bezetten, dan worden er looze posten gesteld: een fladderende zakdoek aan eenen tak, het hangen van de jagttasch op eenen wal enz. is meer, dan voldoende, om den vos aldaar te keeren.

De jagers stellen zich, zoo veel mogelijk, bedekt, op eenigen afstand van het bosch. Dit moet vooral plaats hebben, wanneer een of twee jagers, met eenen drijver, den vos trachten te schieten. Zij stellen zich alsdan verwijderd ter plaatse, waar de vos moet voorbij komen, om naar de gekende wisselplaats, of pijpen te geraken. —

Vóór het begin van eene drijfjagt is er afgesproken, op welke soort van wild zal mogen worden geschoten. Hiertegen mag volstrekt niet gehandeld worden, om geene wanorde te veroorzaken en den verantwoordelijken niet in verlegenheid te brengen.

Het is en blijft altijd onvoorzigtig, zelfs van menschen, die dagelijks met het geweer omgaan, om in struikgewas en tegen de drijvers in te schieten, vooral op vliegend wild; terwijl het loopende dikwerf door de honden op de hielen wordt gevolgd.

Nooit mag er geschoten worden, wanneer het voorwerp niet duidelijk zigtbaar is; ook niet in de lijn der jagers, al stonden die nog zoo ver van elkander. Het wild moet eerst door de bezette lijn geloopen zijn. Staan de jagers kort bij een, zonder op dezelfde lijn te zijn, dan is het beter, zich met den rug tegen het hout te plaatsen.

Op geordende drijfjagten is het nooit raadzaam, honden mede te nemen. Die dit doen, hebben andere plans, dan vossen te schieten, ten zij de honden zoo lijdelijk gehoorzaam waren, dat zij zich, zonder den wil des Jagers, niet bewogen.

Zijn de honden sterk op het hout, dan hebben die de bosschen reeds nagezien, alvorens die bezet werden. Onder de drijvers wordt ligtelijk een gevonden, die eenen taks of bastaard hondje heeft, hetwelk op eenen aangeschotenen vos genoegzaam drijft, om dien te kunnen vinden, of de vrang aan te wijzen, waar de vos is onder geloopen; in welk geval die dadelijk door eenen of twee achterblijvende drijvers wordt uitgegraven, of de gaten gestopt, om daarop vuur aan te leggen, kunnende de gestikte vos dan den anderen morgen met de handen worden bereikt.

De aangeschotene vos, die van alle kanten ingesloten is, en wien de tijd niet wordt gelaten, een plan ter ontkoming te beramen, tracht zich te redden op schuins staande wilgen koppen; op boomen, zelfs zonder takken, ter hoogte, dat hij met moeite

met een geweer kan worden bereikt; ja, in den uitersten nood, in boeren schuren. Ook schuwt hij het loopende water niet en kent naauwkeurig de bevrozene plaatsen, die, ter dikte van een stuk van 25 Cents, bedekt, eenen veiligen overtogt waarborgen.

Laat de vos zich door iets buitengewoons, het gaan en spreken van menschen, vrees aanjagen, dan is het; ten anderen, te bewonderen, dat hij tusschen beiden zoo vast blijft liggen, b. v. in nieuw gegravene slooten en veengronden, vooral in winterkoolzaad, waarin een tweede, even als een haas, op 20 passen afstands kan blijven zitten van de plaats, waar de eerste geschoten werd.

Voortaan moeten, als er des nachts sneeuw gevallen is, die van den Uilentoren, van Paddenburg van de Kakelestein en de ranke Peppel des morgens vóór 9 uren eenen bepaalden omtrek afgespeurd hebben; dan kunnen, bij bevinding, te 10 uren allen kennis daarvan dragen, te 11 uren bij een zijn, te 12 op post staan, en, na het nieuws van den dag behandeld te hebben, te 2 uren ten hunnent terug gekeerd wezen.

De teef heeft de voorvoeten langwerpiger en de nagels veel langer, denkelijk, omdat zij het is, die de jongen moet verbergen.

Minder, dan het uitgraven, is gekend het maken van eenen langwerpigen kuil, die van onderen ruimer is, dan van boven, vlak voor de vrang. Deze

hinderlaag wordt met bremtakjes bestoken. Hierin worden de, buiten de pijp gevoerd wordende jongen ligtelijk gevangen. Evenmin het graven van eenen dusdanigen grooteren kuil, met bunt bedekt, waarin een paal is geplaatst, op welken een roep eendvogel is bevestigd op eene omwentelende plaat. Bij den kuil moet eene hoogte zijn, waarachter de vos sluipt, om in die geestvervoering te geraken, welke hem aanspoort, om tot dien verderfelijken sprong te besluiten. Zijn mistrouwende aard verlaat hem niet, hij klopt met zijnen staart, ziet voor het laatst nog eens regts en links om en verdwijnt.

Vooral is het aardig, den vos te bespieden, wanneer er onvlugge eendvogels in eene beek zitten, waarover hij springen kan. Hij wipt er regts en links over, en weêr anders om, met het plan, de jonge eenden het water uit te jagen, zonder zich nat te maken..

De vossen kunnen ook vergeven worden, door in eenen akker spieringen of panharingen te steken, die met kraanoogen aangezet zijn.

Het vangen met aas op de klem luistert naauwkeurig. Het beste middel, om den vos daarhenen te lokken, is het trekken van eenen meer of min verwijderden kring om de plaats, waar de vossen stap gelegen is, door het slepen met de gebradene gedeelten eener kat, of door het begaan van dezen cirkel met nieuwe klompen, waaraan van het voederaas is gesmeerd.

XXXI.

Over het stroopen.

§ 1.

De strooper Jan Konijn is halve broeder van den hazen-Hendrik. Hij kon geen vliegend of loopend wild leeren schieten. Als liefhebber van het schot, kan hij echter niet nalaten, de patrijzen te bekruipen. Hij schiet er vier of vijf omver en kwetst er nog twee of drie, die zich gaan versteken, om te sterven. Konijn is bij het werk, of langs den weg, altijd om zich heen ziende. Bij dag kan hij met zwaar werk, dat hem zeer zuur valt, maar veertig cents verdienen. Zit hij daarentegen een uur op den loer, dat voor hem uitrusten is, dan verdient hij eenen gulden.

Hun zwager is niet voor het stilstaan; die heeft nog meer overleg. Het geweer maakt hem te veel geweld. Zijn vader was visscher van ambacht: van hem leerde hij netten breijen.

De marskramer, die bij hem inwoont, is hun Neef.

Dat is een genie! — Die weet alles aan den man te brengen. Als hem gevraagd wordt, waarvan hij leeft, dan vertoont hij rotten- en muizenvallen: hij is eigenlijk de strikkenzetter.

Alle middelen te beschrijven, waarvan de mensch zich bedient, om wild te verkrijgen, is even zoo onmogelijk, als het aantal dergenen te kennen, die zich daarop toeleggen.

Zij hebben niet noodig, de kunstgrepen van elkander te leeren. Die zulks per instinkt doen, weten toepassingen voor iedere bijzondere voorkomende gelegenheid uit te denken.

Die wild verstrikken wil, moet overleg hebben en slim zijn. Die dat is, vertrouwt zijnen buurman niets meer toe, dan het noodige: vooral, als hij begrijpt, dat dit tegen het eigenbelang zoude strijden.

Van de meest gekende strooptuigen is het net het verderfelijkste. Een geheele troep patrijzen wordt in eens weggenomen, en meerdere troepen in denzelfden avond, bijaldien er eene aflevering besteld wordt.

Het slepen met het tiras kan ook bij dag geschieden op wild, dat vast ligt, mits over voorwerpen, die het net geenen tegenstand bieden.

De patrijzen loopen des morgens, tegen dat het gras opdroogt, naar de weiden. Als de jonge patrijzen er niet gevonden worden, dan worden die er naar toe gejaagd.

De oude ondervindingrijke Scerbeer, weet weldra, wat die geheimzinnigheid beteekent. Ten overvloede doet men hem de lijn aan, die blijft slepen. Het einde hiervan wordt met eene pen aan den grond bevestigd, zoodra Scerbeer staat.

Het net wordt over den hond heen getrokken, van voren iets opgeligt en van achteren slepende gehouden. Zoodra de patrijzen beginnen te fladderen, wordt het net plat neêr gelegd. Geschiedt dit, zonder ophef te maken en worden de kleine vederen naauwkeurig opgeraapt, dan weet naderhand niemand, waar die troep is gebleven.

Het tirasseren mag dan alleen het werk zijn van jagers, wanneer die bij ondervinding weten, dat niets door de stroopers wordt gespaard; derhalve laten zij eerst het noodige opvangen, om voor het volgende jaar den aard te behouden: dat zij echter hierin onzigtbaar te werk gaan, want de kwade voorbeelden zijn zoo gevaarlijk in eene gemeente!

De srooper bemint het nachtwerk.

Even zoo bestendig de patrijzen vaste verblijfplaatsen hebben, waar zij zich bij dag ophouden, hebben zij die insgelijks, om den nacht door te brengen. De nachtplaatsen zijn alle jaren dezelfde, mits de begroeijing op dien bodem niet van aard verandert. Die vaste roestplaatsen worden door hen niet verlaten, zoolang die voor hunne vijanden verborgen blijven.

De hoenders gaan dan eerst des nachts in de wei-

den, wanneer het koren van het land raakt. Die niet uit den akker vliegen, hebben daartoe denkelijk eene te groote vlugt te doen, vinden de groene zoden niet vlossig genoeg, of zijn reeds gestooten geworden.

Niet alleen de weide, waarin de hoenders slapen, die op den kamp te huis behooren, is door den strooper gekend, maar, op 50 passen na, weet hij de rustplaats, zonder er dit jaar naar omgezien te hebben. In het vorige jaar lagen de patrijzen tusschen de middelste grippen, op die kleine verhevenheid, en later, op dertig passen na, aan het achtereinde, in de ruwe pollen.

De vrome strooper vermijdt, als het avond wordt, om aan de deur te staan; om geene opspraak te verwekken, zendt hij er zijne kleine jongens op uit.

Is de rustplaats niet bekend, dan stoot men de hoenders op, die tegen zonnen-ondergang hunne jongen op het voer lokken.

De patrijzen vliegen op het tijdstip, dat de schemering nog toelaat, hen op 200 of 150 passen te onderkennen, naar de rustplaats. Worden zij alsdan verjaagd, dan vliegen zij terstond naar hunne slaapplaats, om eene tweede vlugt te besparen. Dit ziet men, en nu worden er regelingspunten, als boomen enz., opgemerkt, of wel daargesteld; in welke strekking diegenen gaan, die er het net over zullen trekken.

Het tirasseren kan alleen met duistere lucht, zonder starren of maanlicht, plaats hebben.

Wanneer hoenders des avonds eenige malen verontrust zijn, of dat er reeds onder is geschoten, dan wordt het bezwaarlijk, hen onder het net te krijgen.

De patrijzen worden ook nog in een net, bij wijze van eene visch-fuik met vleugels, gedreven, door middel van een geschilderd grazend paard, waarachter de bedrijver zich verhoudt.

Dan zijn er nog kwartelaars, die steekgarens in het dwars door de aardappelen akkers stellen, en en patrijs in het geheel niet versmaden, als hij er in loopen wil.

Later in den tijd worden de patrijzen op het voer gt en met paardenharen strikken in de voren gevangen. Deze strikken hebben veel overeenkomst met die, om lijsters te vangen. Daar de patrijzen in de voren ééne lijn houden, zoo wordt de geheele troep zonder moeite in dezelfde voren gevangen. Wat den tweeden strik ontsnapt, wordt gewis in den derden gewurgd. Waar men dit bij ervaring kent, is de patrijzen-jagt bedorven.

De bewaring van levendige patrijzen geschiedt op zolders, of in niet te heldere kamers, waarin dennen takken, of iets dergelijks gesteld is: waaronder de patrijzen zich op zekere uren van den dag, even als in de wildernis, schuilen en zich versteken kunnen, wanneer men in die kamer iets te verrigten heeft.

Van de kinderen kan men gewaar worden, of er bij hen vele rotten op zolder zijn, en vader die voert.

§ 2.

Er bestaat een groot verschil tusschen het op den loer schieten van eenen ouden haas en dat van eenen jongen, die het gevaar van de wereld nog niet kent. De tijd van het jaar maakt ook nog hierin verschil.

Wanneer het koren begint te rijpen, is de klaver eens of tweemaal gemaaid, dan komen de hazen in de jonge klaver, des morgens en des avonds op geregelde uren, bijeen. Gewoonlijk zijn zij er reeds een uur vóór zonnen-ondergang, en nog een half uur na het zien herrijzen van dit hemellicht. Zoo het gedurende den dag regende, en dit in den namiddag ophield, zijn de hazen veel vroeger los.

De strooper heeft eene gunstige regts en links beschietbare plaats in het oog; hij zet zich bedekt en wacht in de heg, onder den wind, verscholen, bijaldien die zijnen adem verdeelt, de komst der belaagden onbewegelijk af.

De schoten, die op dit uur vallen, zijn niet op vogels gerigt; alleen de nachtwakenden doen zich nog hooren. Zij zijn ook te weinig, om het vieren van een huwelijks feest aan te kondigen. De te zware losbranding toont aan, dat dit niet door eenen gebreveteerden jager geschiedde: de doffe klank deed hooren, dat het een grondschot was, dat wil zeggen, op den grond gerigt.

Later in den herfst, wanneer de hazen, in de akkers geene beschutting meer vindende, zich in de

weiden en op de heiden zetten, loopen zij later en keeren vroeger terug, zich regelende naar op- en ondergang van zon en maan. Het uur, waarop dit uitloopen geschiedt, kan ook nog verschillen door plaatselijke gesteldheid en tijd van het jaar. Gewoonlijk $1\frac{1}{2}$ of 2 uren na zonnen-ondergang naar den akker, en $\frac{1}{2}$ uur vóór het duiken van de maan terug. De strooper, die bij ondervinding deze zaak heeft leeren kennen, zet zich des avonds één uur, en in den morgen slechts een half uur op den loer.

In de nabijheid van eenen strooper, zit een tweede en derde in eene lijn, die elkander door een fluiten te kennen geven, van op te moeten staan. Wordt dit teeken niet herhaald, dan wordt er nog wat gewacht; er is verraad, men vernam iets buitengemeens, of hun is iets wedervaren. Om deze reden, als ook uit benaauwdheid, gaan zij gemeenschappelijk te werk. Daar, waar de zaak met overleg geschiedt, worden de posten geregeld bezet. Zoodra de beste post bezet staat, wordt de tweede, aan hem bekende voordeelige plaats genomen, en zoo vervolgens.

Tegen tien uren steken zij de pijp aan en warmen zich in den groenen jager, aan den Oostheikant: des middags de verzamelplaats van de jagers, en des avonds van de stroopers. De kastelein is met alle menschen wel. Hij is tusschen beiden ook polier. Het wild wordt door de stroopers bij hem geëntreeseerd, een glaasje er op gedronken en daarna door

de niet gelukkig geweest zijnde jagers mede naar de stad genomen. De herbergier is jegens den oppasser bescheiden, somtijds vroeger eenen zijner beste kalanten. Wat de oppasser over dag niet behoeft te zien, zal hem des avonds niet hinderen, ten zij een van het gezelschap gezegd had, dat hij bang is; dan wordt hij op eenen der vleugels staande gesnapt.

De zwarigheid zit hierin, dat de andere opziener vier uren ver woont, en één alleen des avonds niets durft te ondernemen.

Het te loer staan achter en op de wallen, die de akkerlanden omzoomen, en aan de bruggen over het riviertje, hetwelk de heide en graslanden van den akker scheidt, geschiedt met maanlicht en op de sneeuw. De hazen zijn dan hongeriger en veel vroeger los. De stroopers bestrijken het geweer met krijt en trekken, des noodig geacht, een wit hemd over de kleederen aan.

De stroopers, die in de bosschen, bij flaauw schemerend licht, en in het duistere weten te schieten, graven een gat ter diepte, dat hun hoofd er uitsteekt. Zoo kort aan de aarde kunnen de voorwerpen in het donker onderscheiden worden. De afstand wordt door de ondervinding begroot.

Op de bevrozene sneeuw hoort men den haas al van verre aankomen. Dit geluid heeft vele overeenkomst met dat van een paard, hetwelk met lange streken galloppeert. Door de koude en de sneeuw vergroot het oog: de haas gelijkt een reebok te zijn.

Op 20 passen voor den rand des akkers houdt hij stil, om te luisteren. Dit oogenblik verkort zijn leven.

§ 3.

Op het gras, wordt de dauw bezien. In lang gras, beemd, een en tweejarig hout hebben de hazen en konijnen zigtbare paden. De hen hinderende takjes in het hout bijten zij af. In deze loopjes worden strikken van gebrand koperdraad gehangen, die eene kleine span geopend zijn en eene hand breed hoogte van den grond blijven; die voor konijnen zijn korter uitgespannen. Men moet zich zijne jeugd herinneren, om te kunnen gelooven, hoe slim de jongens berken takjes tot eenen strik voor eene konijnen pijp weten te buigen.

Daar, waar het wild door ongedierte zoude kunnen worden geroofd, staan de strikken aan eenen gebogenen tak, die tot wip dient, zoodat de gevangene vier of vijf voeten van den grond wordt verheven. In de heggen en op de vlakte, waar de strikken zouden kunnen verwaaijen, worden die niet gehangen, maar gelegd; de schuivende kant naar boven; en de draad met een klein gekloofd paaltje twee of drie duim van den grond gehouden. Op deze wijze wordt eene geheele heg bezet. Beschouw, hoe kunstmatig de tuin gedigt is, en den afstand, waarop de boerenkool van het waschhuis staat.

De fijne strikker laat de stroppen over dag niet

staan. Hij harkt en strooit zand voor de gaten, die als bij toeval doortogt verleenen. De haas, die er eens door kwam, is den tweeden nacht gevangen.

Om uit en in de hei te komen, houdt de haas den paarden hoefslag tusschen de radsporen. In deze holligheden worden de strikken gesteld, welke aan vier voet lange berkenstokken, ter dikte van drie vingers, zijn bevestigd. De, in den strik verwikkelde haas loopt geene 200 passen met den stok weg, of de einden der takjes, die als pinnen er een hand breed aan gelaten werden, haken in den grond. Merk op, dat de strik hiertoe aan het dunne einde van den stok is bevestigd. Op deze wijze wordt de gevangene haas niet gevonden door hen, welke bij toeval dien weg ontijdig begaan.

De schaapherders zetten, bij het ter heide trekken, óók dergelijke strikken en bergen die met de gevangene hazen onder hunne kielen, wanneer zij huiswaarts keeren.

In de rekken posten worden ook rijen strikken aan eenen daarin passenden stok gehangen.

Dan zijn er nog sluwe kleine jongens, die altijd rondloeren en de heggen afgaan, om den haas te zien zitten. Zij waarschuwen diegenen, die geweer hebben. Dat noemen zij: ik sta half. Ook nog zondagsgezelschappen, waarvan ieder in een oogenblik een zestal strikken aan den bovenkant op de bekende plaatsen van een bosch stelt en dan het hout zachtelijk afdrijft. Wat op het eene bosch ontkomt, wordt op

het andere gevangen, want de geheele parochie wordt op dien dag nagezien.

Het op voer brengen der hazen geschiedt, door bosjes wortelen op de landen te leggen, om hen daarna met vallen te vangen. Zoo hier en daar tiend-takjes op het land staande, na omgebouwd te zijn, worden gevonden; of wanneer die landen geen tiend geven, dan is er reden van mistrouwen en men is voornemens, daartegen te laten stilstaan. Ook vond de schrijver na den zaaitijd eene egge op het land, die met doornen takken was doorvlochten en waaraan hazenwol zat; maar hoe die egge tot dat einde had gediend, was op dat oogenblik niet te ontwaren.

Verder zijn er nog kuilen, eenen voet breed, twee lang en diep, waarin ½ voet water staat, van onderen ruimer gegraven, dan van boven, opdat de er in gestorte haas of konijn er niet uitspringen kunne. Deze gaten zijn in de wallen en lage bosschen met lang droog gras bedekt, waarop wat dorre bladeren gelegd zijn. Deze toestellen blijven jaren goed. Men kan zich hierin echter deerlijk misrekenen.

Wat de boer te brengen heeft, geschiedt in eenen zak. De vrouw duldt geen bloed in haren witten mand; ook zoude dit hem buiten den slagttijd verdacht maken.

Gaat de boer iets buitengemeens van huis doen, dan trekt hij schoenen aan. Zijn die puntig; staan

de toonen binnenwaarts gekeerd? Onthoud dan ook het aantal spijkers en zie toe, of de eene voet ook meer gedraaid staat, dan de andere, ten einde dit spoor, naderhand, op den akker vindende, te herkennen. Hier en daar blijven weggevlogene vlokjes wol hangen, die zich onderscheiden van die in liefde klem afgebeten zijn. Men weet ongeveer, wie de man is, die op den akker komt, zonder er iets te doen te hebben. Men gaat gezamenlijk uit de kerk of volgt hem op.

Het eerste wild is voor het geestelijk, of wereldlijk hoofd der gemeente, zoo die geene jagers zijn. Hun enkel geweer, de poedel, kruid en lood staan ten dienste. Onder de kippen vederen zullen verstrooide van patrijzen liggen; de rest wordt dan geraden.

Vele lieden zijn uit eigenbelang tegen stroopen, of zoo lang er voorraad in den kelder is, en de gelegenheid niet bestaat, van wild te kunnen krijgen, zonder dat dit door anderen wordt vernomen.

Om het kwaad tegen te kunnen werken, moet men met hetzelve bekend zijn.

Die als kinderen strikken weten te zetten, hebben de boeken niet noodig, om hun wat te leeren, zoodat men over de bekendmaking van dit punt niet bezorgd behoeft te zijn. Waarbij nog kan worden gevoegd de jagersspreuk: waar het niet in geboren is, kan het nóoit in komen.

XXXII.

VALKENJAGT.

Meer dan eens op de plaats geweest zijnde, waar deze liefhebberij bestaat, wil ik U melden, wat ik van de Valkenjagt zag en vernam.

Valkenswaard, op oude kaarten *Warkenweerd*, is de eenigste plaats, waarvan men verneemt, dat nog werk van Valkendressuur wordt gemaakt. Volgens overlevering was *Luiksgestel* vroeger uit dat oogpunt de voornaamste plaats. Ook zijn er te *Bergeijk* Valkeniers en enkele te *Dommelen* — en *Leende* geweest.

Vóór de Fransche omwenteling in het laatst der achttiende eeuw, had ieder Hof van Europa gekostumeerde valkeniers. Hiervan leven er weinig meer, waarvan enkele pensioen trekken. Thans is de liefhebberij tot eenen valkenier met zijne hulp vervallen; er worden echter nu nog door eene kompagnieschap Engelschen onderhouden, die den valkenier jaarlijks doen overkomen, tegen den tijd, dat de val-

ken genoegzaam afgerigt zijn, hetwelk in het laatst van Maart of begin van April invalt.

Vergeefs is het te beproeven, om van den valkenier iets gewaar te worden. Zij vermijden, zich in een aaneengeschakeld gesprek over bijzonderheden, hun vak betreffende, intelaten. Als hun werk afgeloopen is, bemoeijen zij zich met niets. De valkenier bepaalt zich bij doen. Spreken is voor hen geene behoefte. De vraag, of er over de valkenafrigting iets te lezen, en of er oude boeken daaromtrent in verband met de plaats bestaan, beschouwen zij onnoodig te beantwoorden.

In de woning van den valkenier is weinig te zien, wat licht over de zaak zoude kunnen verspreiden. Het eerste wat in het oog valt, is een Engelsch gebedenboek, denkelijk om datgene, wat zij van die taal kennen, te onderhouden.

Het hier volgende is eene zamenvoeging van enkele gezegden en eene oplettende beschouwing. Diensvolgens zal het, ofschoon onnaauwkeurigheden bevattende, echter voldoende zijn, om U die liefhebberij te kunnen voorstellen.

De valk behoort noordelijk te huis. Hij trekt in den herfst zuidelijk en behoort tot die vogelen, die het eerst huiswaarts keeren.

De valk trekt zoo hoog weg, dat hij voor het bloote oog niet meer zigtbaar is.

De persoon, die zich met het vangen van valken afgeeft, zit tijdens den trek op groote heivelden in eene hut, niet ver van het verblijf van eendvogelen verwijderd. Voor die hut is geplaatst, in een half overdekt kuiltje, een tuinekster. Deze vogel is niet dezelfde, als die dezer landstreek. Het is insgelijks een trekvogel, zwart en wit van vederen, ter grootte van eenen schakker of schildkramsvogel. Hij is niet wild en houdt zich langs de, met berken beplante groote wegen van Noord-Braband op. Met een mal en eenen strik aan een stokje, alles daartoe ingerigt, wordt die gevangen, door denzelven bij het gaan langs den weg des oponthouds te verjagen.

De tuinekster kwijt zich spoedig van zijnen pligt, en zit altijd op den uitkijk voor de hut.

Wanneer zich in de bovenlucht een valk vertoont, betoont de huisekster vele ongerustheid. De valkenier wordt oplettend; hij roert den, aan eenen stok geplaatsten vederbos. Zet de valk koers, die pijl snel is, dan bergt zich de tuinekster. De valkenier laat eene duif op en haalt de netten toe.

Er zijn vele soorten van valken. Zij worden gebezigd, ieder volgens zijnen aard, op het wild, dat zij van natuurswege aandoen. Met denzelfden vogel slechts op eene diersoort jagt gemaakt.

De jonge eenjarige valk heeft gele pooten en is ook geel boven den bek. Bij die op het tweede jaar zijn de vederen blaauw, met rood gemengd: dan worden zij *hagerden* genaamd. Driejarigen hee-

ten oude hagerden. Deze worden niet genomen, en, na gebruikt te zijn, wordt hun de vrijheid hergeven, De valkenier verkiest eenen jongen af te rigten, boven eenen ouden te bewaren, dien hij niet meer vertrouwen kan.

Het manneke van de Roofvogels is de helft, tot een derde, kleiner, dan het wijfje.

De prijs van eenen ongedresseerden valk is van *f* 25 tot *f* 400, naar mate der zeldzaamheid en van den bouw des vogels. Daar vallen er in het gebruik even zoo wel tegen, als jagthonden, van de beste soorten gekweekt,

De heerschende ziekte onder de valken noemen zij *Blein*, dit is eene vochtuitvloeijing in de aanzetting der slagpennen, die alsdan uitvallen. De valkenier is van gevoelen, dat deze ziekte met den scheurbuik bij den mensch overeenstemming heeft: zij ontstaat uit veranderde levenswijze en voeding.

Smellekes zijn eene kleine soort van sperwers, waarmede klein gevogelte, vooral winterkoningjes, worden gevangen. De smellekes vereischen weinige moeite, om af te rigten; zij dienen den kleinen jongens tot vermaak.

Door middel der maillet worden de Leeuwerikken met kleine netjes, dikwerf met de handen opgeraapt.

De schuivoet is eene soort van uil met ooren, en dient, om kraaijen uren ver op lijmtakken te lokken.

De sperwer is het moeijelijkst, om tam te maken.

Op de ekster worden de mannekes-valken geleerd, *Talekes* genaamd. Deze vangst is de kluchtigste. De eksters maken groot misbaar en staan zich onderling trouw bij. Zij verlaten den toevlugtsboom niet gemakkelijk; zoeken zich, eindelijk, in eenen wal te redden, en van daar, om voort te komen, kermende, kruipend en huppelend tot in eene voor; waarover de, regts en links om zich heen tastende valk slaat. De ekster duikt en pareert door het wippen met den staart. Is hij deze beschutting kwijt, dan is hij verloren.

Wegens het sierlijken van de vlugt, is het schoonste, te zien werken met den gewonen valk op de milaan. De milaan is insgelijks een trekvogel, grooter, dan de elzenbos. Hij doet eenige korte slagen en beweegt zich in eenen kring. Hij heeft eene inkeping of inik in den staart, soortgelijk, maar sterker, dan de zwaluw.

Het manneke van den havik dient ter patrijzenjagt. De patrijzen worden door eenen hond opgezocht. De havik pakt er een van, of mislukt dit, doordien zij zich bots in eene heg of dergelijk iets neder doen vallen, dan zet de havik zich daarbij op eenen tak. Die op zouden durven komen, zijn voor hem. De jonge patrijzen durven dit niet; zij worden door den hond dood gebeten, of met de handen bijeen gegaard.

Volgens het oude jagtreglement, ging de valken-

jagt veertien dagen vroeger los, hetwelk als eene vernieling der patrijzenjagt werd beschouwd.

Het wijfje van de havikken, dat tweemaal zoo zwaar is, als het manneke, wordt op konijnen en reigers afgerigt.

De reigers worden des nachts met heel eenvoudige koorden strikken in ondiepe waterleidingen gevangen. Op de plaatsen, waar die bijeenkomen, is dit zeer gemakkelijk. De strik ligt op den bodem en is eene goede span ruimte geopend. De reiger wandelt op en neêr. Door het ophalen van den klaauw blijft hij haken. Lieden, die dit werk kennen, vangen er in eenen nacht twee en drie, naar mate zij die behoeven.

Om op den reiger te leeren jagen, wordt die van eenen toren losgelaten en de valk aangezet. De reiger, het dreigend gevaar beseffende, klimt al draaijende. De valk doet zwenken regts en links, soms in geheel andere rigtingen, dan hij wezen moet, om de noodige lenigheid te hebben en spankracht te nemen. De noodige veerkracht bezittende, zet hij koers, en verheft zich boven den, om hulp roependen reiger, die ook niet lui is en zich van achteren ligter maakt. Deze verwacht den valk op zijnen naald scherpen bek, dien hij om hoog houdt, de kop op den rug steunende. De valk stort er zich op en tuimelt met den reiger uit de lucht. Alles begeeft zich te voet of te paard in die rigting. Den gevangenen reiger wordt een bandje, waarop

het wapen van den eigenaar geprent staat, en hetwelk tevens het jaartal bevat, om den hals gedaan, ten einde als bewijs te dienen, dat dezelve reeds tot vermaak verstrekte.

De valkeniers verhalen ongeloofelijke vlugten, door reigers en valken afgelegd. Volgens hun zeggen, zouden de laatsten wel vijftig uren afstands in een uur tijds kunnen afleggen, wanneer zij zich in de bovenlucht bewegen.

Om in den beginne den valk niet af te schrikken, wordt op den bek des reigers een vlierhouten beschutsel gezet.

Als één valk niet genoeg is, wordt een tweede en derde nagezonden, die, zwierige zwaaijen makende, alsdan gemeenschappelijk werken.

De giersteek of de giervalk is de zeldzaamste en beste. Zij worden uit de rotsen van Noorwegen gehaald.

IJslanders worden insgelijks uit de nesten genomen en opgevoed. Zij zijn wit, met een zwart vlakje op iedere veder. Het is een sterke vogel, tweemaal zoo zwaar, als de gewone valk. Zij worden op den haas aangewend. Eene soort van windhondje houdt die in beweging en is belast, dezelve op het vlak te houden. De valken slaan slag op slag, met zulk eene kracht, dat de haas soms uit zijne direktie wordt gesmeten. Nadat de valk wat is uitgerust, wordt hem wat lekker aas toegediend en de kap weêr opgezet.

De kunst is, om dien wilden sterken vogel, die menschenschuw is, dit te leeren.

Den valk, op de hut gevangen zijnde, wordt dadelijk eene kap opgezet, die hem blinddoekt, en eene broek aangedaan, om in bedwang te zijn en zich niet te kunnen beschadigen. Aldus ziet men er een twaalftal in twee rijen zitten op de rondgeschaafde latten, waaraan van onderen matten afhangen. Dit dient, opdat de vogel, die van de lat geraakt, zich zoude kunnen herkrijgen en zich niet verhange.

Onder dezen toestel ligt schoon zand. De zuiverheid is eene van de grootste zorgen der valkeniers. De vogel, die niet goed in de vederen is, is niet gezond, en omgekeerd.

Om den valk aan het vreten te krijgen, worden hem de pooten met eene veder bestreken. Na dit jeukend gevoel pikt hij. Zoo doende, krijgen zij hem den bek los, aan het proeven en aan het vreten.

Het voedsel is fijn, gehakt, best rundvleesch. Iets ekstra voor hen is vleesch van duiven. Van dit worden zij op het rundvleesch gebragt, door dit te vermengen met de vederen en al van de fijn gekapte duif, waarvan de verhouding afklimmend vermindert. De vederen dienen, om het slijm af te drijven. Deze worden door den roofvogel niet verteerd, maar aan propjes uitgeworpen. Het voêren geschiedt eens daags.

De valk aan het vreten gebragt zijnde, gewent de valkenier denzelven aan allerhande soorten van

geluid; doet belletjes aan de kap, brengt hem aldus in herbergen, om ook aan de menschen gewoon te worden enz. Hij is den geheelen dag met zijnen valk bezig, praat altijd tegen denzelven, bestrijkt hem gedurig met eene pluim, om hem proper te houden en misschien, zonder dat hij er zich reden van weet te geven, om eene magnetische aandoening op te wekken. Zeker is het, dat de valk zich hieraan gewent, en dat hem de tijd niet lang valle, daar zorgt de valkenier voor. Deze heeft aan de linkerhand eenen dikken handschoen, waarop de valk is gezeten. Als er meer, dan een te dragen zijn, gaat de valkenier in eene raam, waarop de valken zijn bevestigd.

Wanneer het zonneschijn is, worden de valken op een bleekveldje te luchten gesteld, en wel op eene met gras bewassene hoogte, zoodanig, dat de staart den grond niet kan raken. Eenige hebben kappen op, andere niet. Weêr andere zitten op, of onder beugels, die op gezegde hoopjes zijn gesteld.

Bij droog weder rukt de valkenier in Februarij dagelijks met zijne valken uit. Zij zijn dan met hun tweeën en stellen zich op honderd passen van elkander. Een hunner houdt den valk. De andere, wien de valk eigenlijk aangaat, heeft zijne ruime zakken met allerhande zaken gevuld: vleesch, geraamten van duiven, levendige duiven, koord, netwerk, enz. Deze begint duidelijk, maar niet schel of hard te roepen een uitgehaald, verlengd heu— heu—

De valk, wien met éénen knip de kap afgaat, erkent het geluid zijns voeders en vliegt langzaam naar zijnen meester toe.

Om hem te beletten, ver te kunnen vliegen, is dezelve het eerste lid van den vleugel, met een riempje gespannen. Een dergelijke langere, thans opgerolde riem is aan den linkerpoot bevestigd, hetwelk bij verdere dressuur dient, om er den voet op te zetten, bijaldien de vogel mistrouwd wordt, en om, na gevangen te hebben, zich ter afneming van het gevangene te laten naderen.

Aldus wordt dagelijks opvolgend te werk gegaan. De valkenier laat eene duif zien, hetwelk den valk uitlokt. In plaats van de duif, krijgt hij gehakt uit de karkas eener duif. De volgende dagen wordt het geroep nog herhaald. De duif heeft thans eene broek aan, waaraan eene lange lijn bevestigd is. De nog altijd min of meer gespannen valk scheert daarop. De valkenier geeft de duif, door middel der genoemde lijn, telkens een klein rukje, dat het pakken belet. Dit heeft de valkenier zoodanig in zijne magt en geschiedt zoo naauwkeurig, dat er telkens slechts eene of twee vederen uit de duif stuiven. Zoodra de duif met den regter klaauw, verondersteld, gevat is, houdt de valk zich met den linkerpoot aan den grond vast, hierbij de pooten meer, dan de dubbele breedte des lijfs uiteen zettende. Dit geschiedt denkelijk, om door de doodspartelingen van de gevangene niet gehinderd te zijn. Van dit tijdstip maakt de valkenier gebruik,

om te naderen. Wil de valk met plukken beginnen, dan weet de valkenier behendig ander vleesch onder en de duif in zijnen langen jas te schuiven.

Eindelijk wordt de duif los gelaten, na alvorens van eenige slagpennen te zijn beroofd. De valk, met uitzondering van gezegd riempje aan den poot, is insgelijk vrij, en naderhand geheel en al.

Raakt een valk weg, dan wordt zijn rustpunt opgezocht, en hij, door eene duif aan de lijn op te halen, onmiddelijk in de handen herkregen.
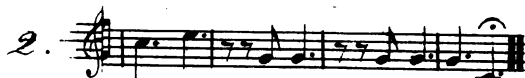
XXXIII.

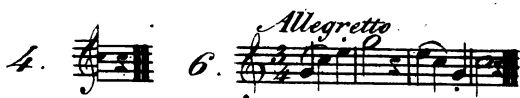
SIGNALEN.

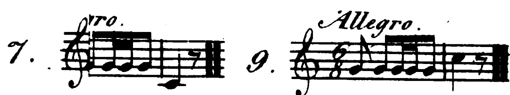
1. Gelukkige jagt.
2. Honden los.
3. Zoeken.
4. Stooten van patrijzen.
5. Idem van houtsneppen.
6. Er zijn konijnen in het bosch.
7. Drijven op haas.
8. Rigten regts.
9. Idem links.
10. Achteruit.
11. De honden keeren met het wild terug.
12. De vos.
13. Dood.
14. Als de vos misgeschoten is.
15. Ree.
16. Hert.
17. Dood van grof wild.
18. Appel voor de jagers.
19. Idem voor de honden.
20. Honden koppelen.

№ 1.

2.

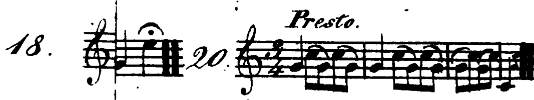

4.
6.
Allegretto

7.
9.
Allegro.

10.
12.
Andante

13.
15.
Allegro

18.
20.
Presto.